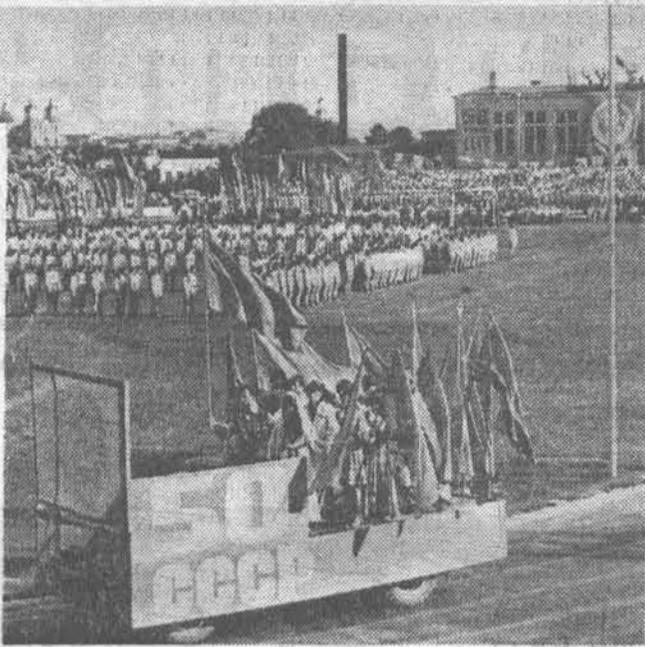

НАШ ГОНАР,
НАША ЗМЕНА

камсамола рэспублікі.

Ад імя Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў БССР юных ленинцаў павіншаваў з выдатным святам Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ф. А. Сургану. «Вы, юныя піянеры, — малодшае пакаленне камуністаў, — сказаў ён, — вы будучыня нашай краіны... І мы ўпэўнены, што дзеці нашы з гонарам панясуць далей эстафету працы і барацьбы савецкага народа». Бурнай авацыяй сустрэлі

прысутныя паведамленне аб тым, што Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР, адзначаючы слаўныя справы беларускай піянерыі, узнагародзіў рэспубліканскую піянерскую арганізацыю Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Потым на плошчы ўрачыстым маршам прайшлі піянерскія калоны.

У той жа дзень на мінскім стадыёне «Дынама» адбылося маляўнічае спартыўна-гімнастычнае свята, у якім прынялі ўдзел юныя фізкультурнікі.

Гэтыя два здымкі, зробленыя ў Мінску і Гродне ванатавалі два імгненні вялікага свята Беларускай піянерыі, што адбылося ў мінулую суботу і было прысвечана 50-годдзю Усесаюзнай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна.

Адзін колер панаваў у той дзень на вуліцах гарадоў і вёсак рэспублікі — чырвоны колер піянерскіх галыштукі. Адзін гук пана-

ваў над усімі гукімі — пошчак піянерскіх барабанаў. Гэта выйшла на вуліцы наша шчаслівая дзятва, наш гонар, наша змена.

На вялікі парад піянеры ў Мінску з'ехаліся пасланцы піянерскіх арганізацый з усіх куткоў Беларусі — лепшыя з лепшых у вучобе і грамадскай рабоце.

На свята да юных ленинцаў прыйшлі кіраўнікі Камуністычнай партыі і ўрада,

КАНДЫДАТЫ НАЗВАНЫ

У цэнтральным друку апублікаваны імяны пісьменнікаў і дзеячоў мастацтваў, вылучаных на атрыманне Дзяржаўных прэмій СССР 1972 года.

У галіне літаратуры такім ад Беларусі з'яўляецца драматург А. Макаёнак — аўтар п'ес «Зацоканы апостал» і «Трыбунал». Прадстаўлены Саюзам пісьменнікаў рэспублікі.

Пашыраны плenum праўлення Саюза мастакоў БССР, прысвечаны абмеркаванню пастановы ЦК КПСС аб літаратурна-мастацкай крытыцы, адбыўся 6-га чэрвеня ў памяшканні Саюза мастакоў БССР.

МАСТАКІ АБМЯРКОЎВАЮЦЬ ПАСТАНОВУ ЦК КПСС

З дакладам «Пастанова ЦК КПСС аб літаратурна-мастацкай крытыцы і задачы Саюза мастакоў БССР» выступіў старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Грамыка.

У зацікаўленай, шчырай размове аб праблемах і задачах Беларускай мастацтвазнаўчай крытыкі прынялі ўдзел

У галіне тэатральнага мастацтва названы той жа А. Макаёнак, рэжысёр В. Раеўскі і артысты Г. Макарава і Г. Аўсяннікаў за спектакль «Трыбунал» у Беларускай дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Яны прадстаўлены Міністэрствам культуры Беларускай ССР і Беларускай тэатральнай аб'яднаннем.

У. Бойка, Б. Крэпак, В. Шматаў, Л. Дробаў, М. Ганчароў, Ю. Карачун, І. Елатамцава, М. Гуціеў, А. Белавусаў, А. Сурскі.

У рабоце пленума прынялі ўдзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. Марцалеў і намеснік міністра культуры БССР А. Веніцік.

Сваазадача аб рабоце пленума будзе надрукавана.

ДА КУПАЛАЎСКАГА ЮБІЛЕЮ

6 чэрвеня адбылося чарговае пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. На пасяджэнні было разгледжана пытанне аб правядзенні юбілею народнага песняра Беларусі Янкі Купалы. З інфармацыяй аб тым, як пройдзе гэтае вялікае свята ў рэспубліцы і краіне, выступілі старшыня праўлення СП БССР Максім Танк і начальнік Упраўлення культуры і асветы Міністэрства культуры БССР Ж. Сінельнікава. У абмеркаванні плана мерапрыемстваў, прысвечаных юбілею, прынялі ўдзел Іван Шамякін, Васіль Вітка, Пімен Панчанка, Еўдакія Лось, Міхась Калачынскі і іншыя, якія выказалі шэраг заўваг і прапанов.

На пасяджэнні былі абмеркаваны і іншыя пытанні літаратурнага жыцця рэспублікі і жыцця пісьменніцкай арганізацыі.

У члены Саюза пісьменнікаў былі прыняты паэты Надзея Зверава, Алесь Разанаў і Мікола Чарняўскі, празаікі Уладзімір Федасенка і Венямін Рудаў.

У ГОНАР ВЯЛІКАГА СВЯТА

Калесія міністэрства культуры БССР, прэзідыум Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў, бюро ЦК камсамола Беларусі паставілі правесці ў 1972—1973 гадах рэспубліканскі фестываль мастацкай самадзейнасці, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння ССР.

Рэспубліканскі фестываль праводзіцца ў два туры: на прадыржывах, у калгасах, саўгасах, раённах і гарадах — з мая па верасень 1972 года; у абласцях і горадзе Мінску — у ка-

ПАЧУЦЦЕ СЯМ'І АДЗІНАЙ

У сувязі з падрыхтоўкай да залагога юбілею СССР, традыцыйна «Брэсцкая вясна» праходзіць у гэтым годзе асабліва радасна і ажыўлена. Не паспелі працаўнікі Брэсцкай ўрачыста адзначыць дні рускай культуры, якую прадстаўляла дэлегацыя працоўных Арлоўшчыны, як тэрза было ўжо рыхтавацца да сустрэчы дарагіх гасцей з братняй Украінай.

Пачаліся дні культуры Луцка — і зноў брацтва і валынцы адчулі жыватворную сілу дружбы народаў, вялікага інтэрнацыянальнага «пацучця сям'і адзінай». У санавіну дэлегацыя творчай інтэлігенцыі Брэста рапартавала аб сваіх дасягненнях працаўнікам Валыні, а ў маі самім давялося гораца вітаць лучан, якія прыехалі з візітам у адказ.

У праграме дзён культуры Луцка вялікае месца адводзіцца прафесійнаму мастацтву, літаратуры і народнай творчасці. Аб прафесійным майстэрстве, высокай адоранасці і ідэяна-мастацкай накіраванасці выўвучае мастацтва Валыні яры і ўражліва расказвае выстаўка іх работ. У ле эксклюзіўна, разгорнутую ў зала мастацкага салона, уваходзіць каля 100 твораў жывапісу, графікі і скульптуры. Запамінаюцца талія работ, як «Натхненне», «Ліда» і іншыя тэматычныя палотны Н. Гевялюна, каларытныя, лірычныя пейзажы М. Якубена, А. Байдукова, А. Клімава, графічныя лісты з высокім грамадзянскім гучаннем М. Савіцкага, В. Кірылкава, М. Шамрыла, рэльефы Р. Авагіяна, М. Галавана і цудоўныя па тоннасці і гразцы «Партрэт дзяўчыны» Б. Федарука.

Зала Дома тэхнікі аддадзена для выстаўкі работ юных мастакоў Луцка — навучанцаў мастацкай школы.

Цінавую выстаўку прывезлі лучнікі філатэлісты М. Мудрык і галоўны ўрач дзіцячай бальніцы Д. Шкаравецкі.

З літаратурна-паэтычнай творчасцю лучан грамадзянасць Брэста пазнаёмілі члены Саюза пісьменнікаў УССР паэты Пятро Мах і Восіп Струцюк, якія былі гасцямі фабрык, профтэхвучылішчаў і студэнцкага клуба педінстытута. На прысвечанай ім «літаратурнай сарадзе» абласнога літаратурнага аб'яднання пры гасце «Заря» госці пазнаёміліся з літаратурамі Брэсцкай.

Валынскія кампазітары Міраслаў Стэфанішын, Піліп Матуляк і Васіль Чычч пазнаёмілі са сваёй творчасцю студэнтаў Брэсцкага музычнага вучылішча. Аўтарскія выступленні кампазітараў суправяджалі трыо бандурыстан, жаночы ванальны ансамбль і ванальны дуэт Луцкага музычнага вучылішча.

А. СУРСКІ.

ЦЭНТРАЛЬНЫ Камітэт КПБ і ўрад БССР удзяляюць вялікую ўвагу развіццю зон масавага адпачынку і агульнаму паліпшэнню жыццёвага асяроддзя. Пры распрацоўцы генеральных планаў гарадоў рэспублікі плануецца стварэнне цэласных сістэм азелянення і добраўпарадкавання. Распрацавана і зацверджана схема размяшчэння рэспубліканскіх зон масавага адпачынку, лянчэння і турызму.

Асабліва ўвага ўдзяляецца пытанням арганізацыі масавага адпачынку насельніцтва сталіцы. Спецыяльна выдзеленыя сродкі дазволілі ў 1970—1971 гг. правесці грандыёзныя па сваіх маштабах работы па інжынерным добраўпарадкаванні Заслаўскага водасховішча. У выніку гэтых работ у балот і мелкаводдзяў адваявана каля 25 км берагавой паласы. У 1970 г. запоеўнена і паспяхова выкарыстоўваецца для адпачынку водасховішча на р. Вяча з сістэмай штучных плячальных пляжаў. Закачываецца праектаванне Драздоўскага водасховішча.

Маштабы гэтых работ і поспехі мінчан былі адзначаны на Усесаюзнай нарадзе па паркавым будаўніцтве ў верасні 1971 г.

У сувязі з павелічэннем бюджэта вольнага часу працоўных агульная патрэба ва ўстановах і месцах масавага адпачынку рэзка ўзрастае, а на першы план высуўваецца задача рацыянальнага выкарыстання і пазтаўнага асваення найбольш спрыяльных рэкрацыйных тэрыторый як гарадскіх, так і загарадных.

Арганізацыя штодзённага адпачынку працоўных у горадзе непарыўна звязана з будаўніцтвам паркаў, бульвараў, сквераў, вадаёмаў і водных сістэм. Пры гэтым вядучая роля належыць зялёным насаджэнням, якія з'яўляюцца ў горадзе галоўнай і адзінай крыніцай кісларода. Яны ачышчаюць паветраны басейн ад газаў і пылу, рэгулююць цеплавую і радыяцыйную рэжым, аздараўляюць гарадское асяроддзе.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны адной з галоўных задач пры рэканструкцыі Мінска стала азеляненне і добраўпарадкаванне горада, якое было ажыццёўлена ў кароткія тэрміны і ў шырокіх маштабах. Так, на працягу 10—12 гадоў у Мінску была створана сістэма паркаў, бульвараў і сквераў, якая пераўтварыла аблічча горада і стварыла спрыяльныя ўмовы для адпачынку.

За апошнія гады павялічыўся аб'ём капіталаўкладанняў на добраўпарадкаванне і азеляненне горада і асноўных зон адпачынку. У горадзе будуюцца і рэканструююцца магістралі і вуліцы, масты, пуцэправоды, пешаходныя пераходы. Пачата будаўніцтва паркаў імя 50-годдзя Кастрычніка і 900-годдзя Мінска. Вядзецца рэканструкцыя дзіцячага парка імя Горкага. Заважшаецца добраўпарадкаванне Цэнтральнага сквера і інш. Штодзень у горадзе высаджаецца вялікая колькасць дрэў і кустоў.

НА ГАСТРОЛЬНЫХ МАРШРУТАХ

Сёлетнія маршруты нашых тэатраў праходзяць па абласцях Беларусі, прадегі яны і ў братнія рэспублікі. І кожная такая сустрэча выліваецца ў хваляючае свята дружбы, братэрства, еднасці народаў СССР.

На правадзе Ужгарад — цэнтр Закарпацкай вобласці Украінскай ССР. Там зараз Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі з Бабруйска.

— Цудоўны самабытны край, — дзеліцца ўражанямі галоўны рэжысёр тэатра В. Каралько. — Вялічныя горы, Нязвыкла шчодрое сонца і чыстае прэзрыстае горнае паветра. Словам, патрэбны пэўны час на акліматызацыю... Прыехалі ўпершыню. Незнаёмы глядан. Калі гаварыць шчыра, на пачатку было боязна. Адкрылі гастролі спектаклем «Трыбунал», які мы іграем на Беларускай мове. Нас зразумелі, і лёд недаверу, насцярожанасці ў ходзе спектакля таяў на ве-

Значныя работы па добраўпарадкаванні і азелененні горада выконваюць выканкомы раённых Саветаў дэпутатаў працоўных і грамадскасць горада.

Генеральным планам Мінска і праектам воднага добраўпарадкавання горада прадугледжваецца стварэнне ў Мінску цэласнай сістэмы азеленення і абвядзення, якая будзе арганічна звязана з акаліччым горад лесадаркавым поясам і з зонамі загараднага адпачынку. Аснову гэтай сістэмы ўтварае галоўны зялёны дыяметр горада, які практычна ўздоўж Свіслачы, і водна-паркавае калыво, якое ўздоўж Сляпянскай і Лошыцкай водных сістэм пройдзе праз цэнтры новых жылых раёнаў. Гэтая сістэма дапоўніцца паркамі і бульварамі агульнагарадскога значэння.

Аднак на практыцы гэтыя прагрэсіўныя ідэі ажыццяўляюцца пакуль нездавальняюча, а лепшыя традыцыі пасляваенных гадоў паступова забы-

як правіла, стыхійна, без неабходных праектных абгрунтаванняў і не даюць належнага эфекту. А сілы грамадскасці ў такіх умовах выкарыстоўваюцца вельмі нерацыянальна.

Таксама нерацыянальна выкарыстоўваюцца і дэзаржаўныя сродкі, што выдаткуюцца на азелененне, якое толькі на 10—15 працэнтаў выдзяляецца спецыялізаваным тэстам зялёнага будаўніцтва. Астатнія пасадкі выконваюцца будаўнічымі арганізацыямі некаваліфікавана, з нізкай якасцю. Догляд за пасадкамі не ажыццяўляецца. У выніку прыжывальнасць насаджэнняў нізкая і яны гінуць больш чым напалавіну.

Нездавальняюча арганізавана і эксплуатацыя зялёных насаджэнняў, з якіх толькі 30 працэнтаў — спецыялізаванага тэста зялёнага будаўніцтва.

Рост плошчы зялёных насаджэнняў у Мінску ідзе ў асноўным за кошт уключэння ў гарадскую рысу прыля-

мі. Так, у пойме Свіслачы, у зялёным дыяметры горада, ля перацяжэння ракі з вуліцай Кастрычніцкай замест прадугледжанай праектам кветкавай гаспадаркі з пастаяннай выстаўкай-продажам кветак і бульварам пабудавана база ўборачных машын з вялікім складам пяску, хоць такія базы павінны размяшчацца за межамі гарадской рысы, а не ў цэнтры горада. У зоне адпачынку ля Драздоўскага водасховішча і Намскамоўскага возера развіваюцца аб'екты, не звязаныя з задавальненнем патрэб адпачываючых (керамічны завод, птушкафабрыка імя Крупскай і інш.).

Найбольш адстаючым у Мінску з'яўляецца азелененне і добраўпарадкаванне тэрыторій жылых мікрараёнаў. У сувязі з нездавальняючай арганізацыяй работ, прадугледжанае праектамі азелененне будаўнікамі не выконваецца, сродкі выдаткуюцца нерацыянальна, а існуючыя насаджэнні (асабліва плодovыя сады) у працэсе будаўніцтва знішчаюцца. Такім чынам, насельніцтва пазбаўляецца неабходнай калыдамавой зеляніны.

У выніку такой практыкі, азелененыя тэрыторыі ў Мінску беспакarana скарачаюцца.

У гэтых адносінах паказальны прыклад Масквы, дзе гарвыканком прыняў спецыяльнае рашэнне, якое абавязвае парубічыка пасадыць дрэвы ў месцах, узаных гарвыканкомам, у колькасці роўнай або перавышаючай вырубку ў 10-кратным памеры!

Праектам планіроўкі прыгараднай зоны Мінска, які выканаў Інстытут «Мінскпраект» у 1971 годзе, вызначаны агульныя напрамкі ў развіцці сістэмы масавага загараднага адпачынку мінчан. Аднак першачарговыя мерапрыемствы па планаваным развіцці гэтай сістэмы распрацоўваюцца вельмі марудна. З 24 перспектывных зон адпачынку праекты планіроўкі выпущаны толькі для дзвюх зон: «Заслаўскае водасховішча» і «Вяча». У стадыі распрацоўкі знаходзіцца праект зоны «Піціч».

Рабочыя праекты агульнага добраўпарадкавання зараз не распрацоўваюцца ні для адной зоны адпачынку.

У выніку Мінск не мае сёння ні адной канчаткова добраўпарадкаванай зоны адпачынку, ні аднаго завершанага комплексу адпачынку, ні аднаго загараднага парку або лесадаркі. Так утвараецца дыспрапорцыя паміж патрэбамі і іх задавальненнем.

У ваколіцах Мінска ідзе стыхійнае асаваенне найбольш спрыяльных у прыродных адносінах тэрыторій. Канцэнтраваны адпачываючых тут у 4—6 разоў перавышае максімальныя межы дапушчальных нагрузак на прыродныя ландшафты. У сувязі з гэтым пад пагрозай гібель знаходзіцца каштоўныя лясныя масівы на ўзбярэжных зонах Заслаўскага воласховішча, водасховішчаў на рацэ Вяча і на рацэ Піціч. Тут вытаптана надглебавае пакрыва, знішчаецца падлесак, лясы церпяць страты ад самавольных пасечак, ад пажараў, выкліканых развядзеннем

кастроў, узбярэжныя тэрыторыі знаходзяцца ў антысанітарным стане.

Наспела неабходнасць тэрміновага пераўтварэння гэтых лясоў у лесадаркі са збудаваннем дарожна-сцэжкавай сеткі, месц для пікнікоў, кастоў і палатак, з інжынерным абсталяваннем, аднаўленнем раслінных пакрываў і строгім рэжымам эксплуатацыі.

Важную ролю ў сістэме масавага адпачынку адыгрываюць прыгарадныя лясы. Аднак у сучасны момант агульная плошча зялёнай зоны Мінска (1-я група лесадарыстання) у п'яць разоў ніжэйшая за нарматыўную. Мяжа гэтая была ўстаноўлена ў 1945 годзе і з таго часу ні разу не пераглядалася. Натуральна, што такая зялёная зона ўжо не можа задаволіць патрэб сталічнага горада з моцна развітай прамысловасцю і з насельніцтвам, якое вырастае за мінулыя 26 гадоў больш чым у шэсць разоў.

На ўсёй астатняй тэрыторыі прыгараднай зоны Мінска і ў перспектывных зонах масавага адпачынку выдзяляецца прамысловая высечка драўніны (II група лесадарыстання), што прыводзіць да скарачэння найбольш каштоўнага спелага лесу.

У сувязі з гэтым існуе неабходнасць тэрміновага перагляду межаў зялёнай зоны Мінска ў бок павелічэння, згодна дзейных нарматываў і па аналогіі з буйнымі гарадамі нашай краіны (Масква, Ленінград, Кіеў і інш.).

Устаноў адпачынку ў прыгараднай зоне Мінска размяшчаюцца «паштучына» і выбарачна, без адзінай сістэмы. Пры гэтым нярэдка парушаюцца дзейныя нормы і рэкамендацыі, участкі устаноў перавышаюць нарматыўныя, парушаецца функцыянальнае заіраванне тэрыторій зон адпачынку, інжынернае абсталяванне і добраўпарадкаванне ажыццяўляюцца без неабходнай кааперацыі сродкаў і да т. п.

Усё гэта прыводзіць да распылення капіталаўкладанняў, да нерацыянальнага выкарыстання каштоўных тэрыторій і да шкоды для прыроднага асяроддзя.

Агульнае архітэктурнае рашэнне большасці устаноў адпачынку і абслугоўвання, узровень добраўпарадкавання, элементаў абсталявання ў якасці будаўніцтва даводзіцца ацэньваць як нездавальняючае. Шматлікія прыклады самавольнага будаўніцтва ў зонах адпачынку суправаджаюцца бескантрольнай вырубкай лесу.

Нездавальняюча арганізавана праектаванне зон, устаноў і збудаванняў масавага адпачынку, паркаў, бульварнаў і сквераў, малых архітэктурных форм і элементаў добраўпарадкавання. Адсутнасць спецыялізаванага праектнага падраздзялення прыводзіць да нізкай якасці асобных праектаў, да распылення сродкаў і спецыялістаў, якіх і без таго вельмі мала.

Не ўпарадкавана планаванне работ па праектаванні і будаўніцтву аб'ектаў рэкрэацыйнага профілю.

Настаў час узнавіць у Беларусі ландшафтнае і садова-паркавае мастацтва на якасна новай аснове, у адпаведнасці з сучаснымі патрабаваннямі горадабудаўніцтва.

ЗЯЛЁНАЕ ХАРАКТВО СТАЛІЦЫ

З ПЛЕНУМА ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА АРХІТЭКТАРАЎ БССР

На 16 тысячак гектараў раскінуўся Мінск. 3,5 тысячы з іх займаюць зялёныя насаджэнні. У цэнтры горада арганічна ўпісаўся зялёны дыяметр — стужка садоў і паркаў уздоўж Свіслачы, блакітным кальцом акружылі сталіцу водаасховішчы...

Якія перспектывы добраўпарадкавання і азе-

лення Мінска ў дзевятай пяцігодцы, што трэба зрабіць, каб прыгажлівыя старыя і новыя плошчы і вуліцы, як стварыліся найбольш спрыяльныя ўмовы для працы і адпачынку мінчан — аб гэтым ішла гаворка на пашыраным пленуме праўлення Саюза архітэктараў БССР, які адбыўся 6-га чэрвеня ў

Мінскім доме архітэктараў. У рабоце пленума прынялі ўдзел прадстаўнікі партыйных і савецкіх устаноў сталіцы, міністэрстваў, ведамстваў.

Даклад зроблены быў кіраўніком секцыі ландшафтнай архітэктуры Саюза архітэктараў БССР В. Шыльнікоўскай. Скарачаны пераклад даклада мы публікуем.

ваюцца. Тэмпы зялёнага будаўніцтва адстаюць ад бурных тэмпаў росту горада і яго жыллёвага будаўніцтва. У выніку ў Мінску складаецца разрыв паміж павелічэннем колькасці гарадскога насельніцтва і колькасцю ўстадоў, неабходных для адпачынку і для аздаравлення гарадскога асяроддзя.

Пры праектаванні не надаецца неабходнай увагі пытанням выкарыстання і фарміравання гарадскога ландшафту (рэльефу, акваторыям, зялёным масівам). Пры гэтым неадцяньваецца ўплыў ландшафту мясцовасці на кампазіцыйна-планіровачную і функцыянальную арганізацыю гарадскоў забудовы.

У адрозненне ад раду буйных гарадоў краіны, для Мінска да гэтага часу не распрацавана генеральная схема зялёнага будаўніцтва, не вызначаны аб'ёмы першачарговых мерапрыемстваў. Таму вяснова-асенняя кампанія па пасадцы дрэў і кустоў праводзіцца,

гаючых лясоў, а не за кошт стварэння новых паркаў.

Лепшыя з існуючых зялёных збудаванняў размешчаны ў цэнтральнай частцы Мінска. Гэта парк імя 30-годдзя БССР, скверы ля опернага тэатра, на плошчак Перамогі і Леніна і некаторыя іншыя. Колькасць гэтых зялёных астравоў вельмі малая і ў агульным балансе горада. У Мінску няма ні аднаго доследна-паказальнага парку, ні аднаго спецыялізаванага парку, адсутнічаюць гарадскія «зоны здароўя», «зоны забаў», «паркі мастацтваў» і да т. п. Дзіцячы парк імя Горкага працуе ў абмежаваных і неспрыяльных умовах. Вельмі нізка агульная культура малых архітэктурных форм, элементаў добраўпарадкавання, прыёмаў азеленення.

У апошні час намеццлася трывожная тэндэнцыя забудовы галоўнага зялёнага дыяметра Мінска буйнымі гарадскімі і камунальнымі збудавання-

чах. Сустрэкалі шчыра, па вялікім рахунку, як правамоцных прадстаўнікоў мастацтва братаў беларускага народа.

Паралельна паказваем спектаклі і ў другім закарпацім горадзе — Мукачэве. За першыя дні работы глядачы ўбачылі ўжо «Прачнія і слязы», «Ветрык, вей», «Даходнае месца».

Хочацца бліжэй пазнаёміцца з новым для нас глядачом. Цікавая творчая сустрэча адбылася на машынабудаўнічым заводзе, у якой прыняла ўдзел група артыстаў тэатра. Будуць сустрэчы і на іншых прадпрыемствах і ў калгасах. Паказваем глядачам яшчэ і такія свае работы: «А зоры тут ціхія...», «Адны, без анёлаў», «Золушка», з рускай класікі — «Дыята» Ф. Дастаеўскага. Плануецца перадача па мясцовым тэлебачанні.

Калі мы не надакучым глядачам, то будзем выступаць тут увесь чэрвень, а ў ліпені бяром курс на Драгобыч і Трускавец.

Працаваць даводзіцца многа, бо адначасова з паказам гастрольнай афішы ідуць рэпетыцыі двух новых спектакляў — «Драматычная песня» і «Птушкі нашай маладосці». З прэм'ерай «Драматычнай песні» мяркуем пазнаёміць глядачоў Ужгарада і Мукачэва ў другой палове чэрвеня.

Цікава складалася сёлета гастрольнае лета і ў Рэспубліканскім тэатры лялек

БССР. У красавіку — маі адна творчая група тэатра выступала ў Кіеве. У гэты ж час Кіеўскі тэатр лялек гастралюваў у Мінску.

— Наш калектыв у сталіцу братаў Украіны прыехаў другі раз, — расказавае дырэктар тэатра Л. Слюшкі. — Парадавалі сардэчнасцю і цёплым прыёму, шчырасцю і непасрэднасцю нашых галоўных глядачоў — юных аматараў тэатра. Кіеўляне ўбачылі чатыры работы — «Званы-лебедзі», «Васіліса Прыгожая», «Кот ў ботах», «Чароўная галёша». Два разы выступалі па Кіеўскім тэлебачанні — паказалі «Ката ў ботах» і «Васілісу». 71 спектакль — такія вынікі нашых гастрольяў на Украіне.

Другая творчая група калектыву ў гэты ж час паказвала спектакль «Алі-Баба і разбойнікі» ў Магілёўскай вобласці. Зараз тэатр выступае на стаяніц, у палацах і дамах культуры Мінска і вобласці. Выязджаем у калгасы і саўгасы, піянерскія лагеры, дзіцячыя сады.

Адначасова рыхтуем новы спектакль для школьнікаў маладшага ўзросту — «Ты для мяне», прэм'ера якога адбудзецца ў канцы чэрвеня. На парадку дня і новы спектакль для дарослых — балеты І. Стравінскага «Жар-птушка» і Поля Дзюка «Вучань чарадзея».

Гастрольнае лета сёлета ў нас закон-

чыцца ў... кастрычніку. Упершыню наш тэатр будзе выступаць у Валгаградзе, а ў Мінск прыедуць аалжане.

Гродзенскі абласны драматычны тэатр гастрольямі юбілейнага года абслужыць працоўных свайго Прыёмскага краю.

— Учора закончыліся нашы выступленні ў Баранавічах, — гаворыць дырэктар тэатра Ул. Курта. — Глядач цёпла прыняў спектаклі «Блудны сын» Р. Блаўманіса і «Восьмы грэх» Л. Сяргеява. Заўтра зноў пачынаем выступаць у Гродне. У канцы чэрвеня на чатыры дні тэатр выязджае ў Ліду. Увесь ліпень і першую палову жніўня калектыв будзе абслугоўваць адаленныя раёны і калгасы вобласці. Ствараюцца тры брыгады, якія будуць выступаць у Ашмянскім, Смагонскім, Дзятлаўскім, Карэліцкім, Наваградскім, Іўеўскім і іншых раёнах Гродзеншчыны.

Творча моладзь тэатра на чале з рэжысёрам Віктарам Скарабагатавым да 90-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы рыхтуе спектакль «Прымакі». Упершыню наш тэатр будзе іграць на беларускай мове.

А ў гэты ж час у Бранску адбылася другая сустрэча з Гомельскім абласным драматычным тэатрам.

— Першага чэрвеня спектаклем «Грэснае каханне» пачаліся гастролі

нашых суседзяў-гамельчан, — расказвае інспектар аддзела культуры выканкома Бранскага гарсавета дэпутатаў працоўных Ала Казакова. — Адкрыццё гастрольяў нагадала хвалюючае свята дружбы народаў. Глядзельная зала тэатра была перапоўнена. Дарагіх гасцей з Беларусі прадстаўнікі грамадскасці нашага горада сустрэкалі хлебам-салю, кветкамі. Наша абласная газета «Бранскі рабочы» ужо два разы расказвала пра тэатр. Быў надрукаваны артыкул дырэктара Гомельскага тэатра Т. Карпавай, а другога чэрвеня — паведамленне аб адкрыцці гастрольяў, у якім падкрэслівалася думка аб вялікім братэрстве двух народаў-суседзяў — рускага і беларускага.

А далей інтэрв'ю працягвалася з загадчыкам трупы тэатра А. Рэзнікавым.

— Мы ўсе ўсхваляваны цёплым, гасцінным прыёмам, — расказвае ён. — Тэатр карыстаецца ўвагай і падтрымкай грамадскасці. Пра гэта сведчыць хаця б і тое, што білеты на спектаклі прададзены да 20 чэрвеня. Паказваем свае спектаклі ў Бранску і Бежыцы. Выязджалі ўжо ў бліжэйшыя раённыя цэнтры — Быташ і Івад. Будзем выступаць у калгасах і саўгасах вобласці... Ліпень-месяц гастрольяў на Гомельшчыне.

В. Бечык. Анатоля, мне хочацца звярнуцца да вас як да паэта, для якога прызначэнне паэзіі, яе служба часу не раз былі прадметам і вершаў, і літаратурна-крытычных выступленняў. Хочацца пагаварыць аб паэзіі...

А. Вярцінскі. Шчыра кажучы, цікавей гаварыць пра само жыццё, пра тое, з чаго нараджаецца паэзія.

В. Бечык. Ці не хочаце вы сказаць, што нашы літаратурныя дыскусіі не заўсёды ўвязваюцца як след з тым, што адбываецца ў рэальным жыцці, у грамадстве?

А. Вярцінскі. Бадай што так.

В. Бечык. Вы маеце, безумоўна, рацыю. Але вось я падумаў: магчыма, характар нашых некаторых літаратурных спрэчак абумоўлены самімі творамі. І калі твору не хапае вастрын, дыхання жывога жыцця, то ён не выкліка патрэбы і ў жыццёвым абмеркаванні яго. Зрэшты, мне і хацелася б пагаварыць менавіта пра гэта — пра тое, наколькі наша сучасная паэзія звязана з жыццём, з жыццёвай, калі хочаце, прозай, з яе будзённасцю, у якой выяўляюцца і фармуюцца чалавечыя пачуцці — крыніца паэзіі.

Справа ў тым, што пры ўсіх бясспрэчных дасягненнях нашай паэзіі, пры яе маральным і грамадзянскім росце, мы чытаем нямаля, а то нават і замнога твораў, якія наводзяць на горкі роздум, выклікаюць заклапочанасць.

А. Вярцінскі. Я вас разумею. Але павінен сказаць, што літаратурнае жыццё заўсёды давала падставы і для засмучэнняў. Асабліва, калі да яго падыходзіць на вялікім рахунку. Бо заўсёды побач з сапраўднай літаратурай былі падробкі. Але, відаць, вы маеце на ўвазе не так падробкі, як... недаробкі.

В. Бечык. Вядома, бо тое, што па-за літаратурай — прадмет для іншай размовы.

А. Вярцінскі. Ды стан літаратуры на кожным этапе яе развіцця вызначаецца яе вяршынямі. І тут можа адыгрываць сваю ролю адна выдатная паэма або адзін сапраўдны паэтычны зборнік. Я хачу сказаць, што нам трэба часам не так засмучацца дрэннай колькасцю, як радавацца добрай якасцю.

В. Бечык. Згодзен, але з той агаворкай, што калі гэта самая якасць сапраўды радуе, а гэта самая колькасць не вельмі ўжо засмучае мяне, чытача, і не вельмі ўжо ўплывае на ўсю паэзію, на яе агульны стан...

А. Вярцінскі. Прабачце, што перапыню, але хачу спытаць: а хіба дрэнныя, сярэднія — ці якія там яшчэ? — вершы могуць уплываць на сапраўднага паэта, размагнічаць яго талент?

В. Бечык. Яны ўплываюць на агульны клімат у літаратуры, уплываюць на густы чытачоў і на крытэрыі крытыкі, ад чаго ў сваю чаргу можа залежаць і ідэяна-мастацкі ўзровень дадзенага твора і ўсёй паэзіі ўвогуле.

А. Вярцінскі. Магчыма, і так. Не ведаю, як выглядае праблема ў цэлым, зазначу толькі, зыходзячы з уласнага вопыту, што калі прачытаеш добрыя вершы, то заражаешся жаданнем пісаць, атрымліваеш адчуванні творчы імпульс. Пасля дрэнных вершаў адчуваеш сябе іначай.

В. Бечык. Гэта справядліва ў дачыненні і да крытыка, і да чытача наогул. Добрыя творы выклікаюць жаданне гаварыць пра іх, пісаць, калі хочаце, артыкулы, дзяліцца сваімі ўражаннямі, яны актывізуюць душу і думку. Але з гэтага, здаецца, мы і пачыналі размову. Аднак пйдзем далей. Я хачу растлумачыць сваю заклапочанасць. Зрэшты, не толькі маю асабістую. Літаратурная і чытацкая грамадасць, самі паэты, якія прытым выступаюць і ў ролі крытыкаў, напрыклад, М. Арочка, А. Лойка, А. Грачанікаў, Ф. Яфімаў, у апошні час б'юць трыугоў з той прычыны, што наша паэзія ў многіх выпадках здае свае грамадзянскія і творчыя пазіцыі. Рэдка трапляюцца творы, дзе знойдзеш новую тэму, убачыш новы эраз жыццёвай праблемы, уразішся пранікліваму позівку ва ўнутраны свет сучасніка, адчуеш жывы клопат аўтара за пэўны чалавечы лёс і падзел гэты клопат.

А. Вярцінскі. Вы маеце на ўвазе, як мне здалося, аб'ектывізаваны паказ. А гутарка ж ідзе і пра лірычную паэзію, пра паэзію асабістага перажывання.

В. Бечык. Я не выключаю і гэты від паэзіі. Можа быць, я перш за ўсё і маю на ўвазе лірыку. Але ж паэт, наколькі ні быў бы ён асабістым у сваёй лірыцы, не можа замыкацца толькі ў самім сабе. Ён так ці інакш будзе знаходзіць сябе ў другіх людзях і другіх людзей — у самім сабе. На гэтым — на адольнасці сінтэзаваць сваё з агульна-людскім, асабістае з грамадскім — уласна кажучы, і трымаецца лірычная паэзія.

А. Вярцінскі. Мне асабіста імпаануе такая пастаноўка пытання, калі жанру лірыкі надаецца шырокі сэнс, калі яна не падзяляецца неадольным бар'ерам на грамадзянскую і інтымную. На жаль, такі падзел часта назіраеш і думаеш пра тое, што ён спрашчае праблему ці, лепш сказаць, перашкоджае нам высвятляць грамадскую сутнасць чалавечага і чалавечую сутнасць грамадскага ў паэзіі.

В. Бечык. Уласна кажучы, што такое паэзія? Паколькі яна мае справу з чалавечымі пачуццямі, паколькі яна тыпізуе іх, надаючы ім чалавечую ўсагульнанасць, яна, безумоўна, з'ява грамадская. Нават у тым выпадку, калі мы гаворым пра інтымную лірыку, пра свет самых першасных чалавечых эмоцый, яна ўсё ж паказвае нам, як адчувае сябе чалавек не толькі ў свеце прыроды і інтымных пачуццяў, але і ў грамадстве. Недарэмна ж нехта гаворыў, што на пушкінскіх вершах аб каханні можна меркаваць, як кахалі, якім сэрцам былі надзелены дэкабрысты.

А. Вярцінскі. Аб нечым падобным думаў я нядаўна перачытваючы паэму Янкі Купалы «Яна і я». Праз свае адносіны да каханай, да жанчыны пясняр выказвае і сваю канцэпцыю чалавечыя шчасця, свет асабістых пачуццяў ён звязвае з вялікім светам грамадскай барацьбы. Прыгадайце

апошнія радкі паэмы. «Крыўды млай» прадстаюць як сацыяльнае зло, а боль за іх, за гэтыя крыўды, выклікае ў сэрцы паэта пачуццё сацыяльнага пратэсту, імкненне ісці на змаганне. Калі вы мне скажаце, што «Яна і я» — паэма лірычная, то я ўдакладню: але гэта і шырокае мастацка-філасофскае падатно. Калі вы спытаеце, якога характару гэта лірыка, інтымная яна ці грамадзянская, я адкажу: і тая, і другая, адно ад аднаго тут неаддзяльна.

Вельмі цікавыя ў гэтым сэнсе назіранні ёсць у кнізе Рыгора Бярозкіна «Чалавек на святанку», прысвечанай творчасці Максіма Багдановіча.

В. Бечык. Тут думаеш і вось пра што. Паэзія не можа існаваць толькі ў сваёй калыханцы — у свеце першасных чалавечых эмоцый. Сапраўднае яе змест і яе значэнне мы адчуваем толькі тады, калі яна выводзіць нас на шырокі прастор агульнанароднага жыцця, калі яна перадаецца нам...

А. Вярцінскі. Гэта калі гаварыць пра грамад-

Варлен БЕЧЫК

СЕННЯ пішацца многа вершаў, многа друкуецца, многа чытаецца. Папулярнасць паэзіі ў нашай рэспубліцы вырасла надзвычай. Такі натуральны інтэнсіўны працэс развіцця савецкай жыццесцявардальнай паэзіі, як і ўвогуле ўсёй літаратуры, тлумачыцца ўзбагачэннем духоўнага жыцця савецкага чалавека, ростам яго культуры.

Узросшая роля літаратуры і мастацтва ў стварэнні духоўнага багацця сацыялістычнага грамадства адзначана на XXIV з'ездзе КПСС. Звернута ўвага на ролю літаратуры як ідэалагічнай зброі ў абвостранай барацьбе дзвюх супрацьлеглых сістэм. У сувязі з гэтым невымерна павышаюцца патрабаванні да самой літаратуры, да кожнага пісьменніка. Быць на пярэднім краі барацьбы за высокаідэйны і мастацкі ўзровень савецкай літаратуры заклікаў усіх мастакоў слова V Усеаюны з'езд пісьменнікаў СССР.

Беларуская савецкая паэзія ўжо мае сваю цікавую гісторыю, значны вопыт, набыткі. З кожным годам яна пашырае свае ідэйна-тэматычныя далёглыды, паглыбляе свой філасофскі роздум, умацоўвае свае пазіцыі ў змаганні за новае чалавечае, чалавека камуністычнага светапогляду. Яе галоў-

ная рыса — страсная зацікаўленасць у жыцці і справах народных, палымая грамадзянскасць. У якасці прыкладу можна назваць творы многіх беларускіх паэтаў розных пакаленняў — Петруся Броўкі, Максіма Танка, Аркадыя Куляшова, Пімена Панчанкі, Анатоля Вялюгіна, Кастуся Кірзенкі, Максіма Лужаніна, Аляксея Русецага, Міколы Аўрамчыка, Сяргея Грахоўскага, Міхася Калачынскага, Аляксея Пысіна, Рыгора Барадуліна, Генадзя Бураўкіна, Янкі Сіпакова, Ніла Гілевіча, Анатоля Вярцінскага, Васіля Зубіка, Анатоля Грачанікава, Алега Лойкі, Еўдзіі Лось, Петруся Макаля, Уладзіміра Паўлава і іншых. Лепшыя традыцыі беларускай паэзіі сёння набываюць новае жыццё і атрымліваюць далейшае развіццё ў творчасці маладзёжных — Ніны Мядзін, Рыгора Семашкевіча, Жэні Янішчыц, Міколы Федзюковіча, Васіля Жуковіча і многіх іншых. А колькі ў нашай перыёдыцы друкуецца вершаў тых, чые галасы толькі толькі пачынаюць гучаць у паэзіі і па-сапраўднаму радасна. Калі бачыш, што ў творчую арбіту паэта трапляе не толькі гераічнае мінулае, але і не менш гераічнае сучаснае, калі бачыш, што паэт сэрцам адчувае пульс жыцця, імкнецца зразумець праблему часу, да-

руху, руху душы ў адпаведную ідэйна-мастацкую якасць. Вядома, у сувязі з гэтым дзвядзецца ўжо гаварыць пра многае іншае — і пра асобу паэта, пра яе духоўны багаж, пра светапогляд, яе душэўную чуйнасць і грамадзянскую актыўнасць.

Дык вось, вяртаючыся да нашай сучаснай паэзіі, перачытваючы многія творы як старэйшых, так і маладзёжных паэтаў, часта не знаходзіш у іх дастатковай жыццёвай верагоднасці, эмацыянальнай напоўненасці, належнай аўтарскай перакананасці. Вершы ўспрымаюцца як нешта неістотнае, неабавязковае і, значыць, мне, як чытачу, не вельмі патрэбнае.

А. Вярцінскі. Ціго не ідзе ад сэрца, тое да сэрца не даходзіць?

В. Бечык. Так. Але я маю на ўвазе не толькі чыста чытацкае ўспрыманне, хаця і кіруюся ім. Я думаю пры гэтым пра пэўныя праблемы развіцця нашай паэзіі. Некаторыя з іх мне хочацца і закрываць у нашай размовы. Тым больш, што нядаўна пастанова ЦК КПСС аб стане і задачах літа-

стойна ўславіць чалавека ўсепераможнай працы, веліч яго спраў. Напоўненая глыбокім грамадскім зместам, багатая на думкі і пачуцці, такая паэзія хвалюе, натхняе, заклікае да новых здзяйсненняў на шляху будаўніцтва новага грамадства.

Аднак у нашым паэтычным цэху не ўсё так добра і гладка, як можа падацца на першы погляд. Не ўсе тыя творы, што выходзяць з-пад пера паэтаў, адпавядаюць сваёму высокаму прызначэнню. Драбнатэм'е, камернасць уласціва шэрагу вершаў не толькі маладых, але часам і некаторых далёка не маладых паэтаў. І справа не ў тым, што ў цэнтр увагі бярыцца каханне і прырода... Бяда ў павярхоўным вырашэнні тэмы, у падмене вялікіх шчырых пачуццяў лёгкім прыватным настроем. Шэрыя, недасканалыя па змесце і форме вершы, якія не нясуць аніякага грамадскага зараду, як гэта ні дзіўна, яшчэ даволі часта трапляюць у друку... Разам з тым ёсць яшчэ ў паэтычных творах і голая публіцыстычнасць, і рытарычная дэкларацыйнасць. Аб усім гэтым вельмі слушна гаварылася на апошнім з'ездзе беларускіх пісьменнікаў, на сумесным пасяджэнні секцыі паэзіі і крытыкі і літаратурна-

літаратурна-мастацкай крытыкі нацэлявае нас на пільную ўвагу і прышчыповы, патрабавальны падыход да літаратурных з'яў і праблем. Пад час дыскусіі аб крытыцы, што вяртае на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», узнімаўся некаторы пытанні развіцця нашай сённяшняй паэзіі і прозы, у прыватнасці, інла заклапочаная гаворка аб грамадзянскасці і маральнай забяспечанасці лірычнай паэзіі, аб героі сучаснай лірыкі, аб адказнасці паэта перад чытачом і часам.

А. Вярцінскі. Так, прыгадваюцца некаторыя з дыскусійных выступленняў, прысвечаных непародна паэзіі, у тым ліку артыкулы А. Лойкі, М. Арочкі, ваш таксама. І вы, відаць, маеце намер прадоўжыць размову.

В. Бечык. Амаль што так. Але я спадзяюся і на ваш дапамогу, на тое, што мы абмяняемся думкамі, што вы выкажаце свой клопат і свае меркаванні. Бо, на жаль, нашы літаратурныя размовы — вусныя, у друку — часта з'яўляюцца выслухваннем саміх сябе.

А. Вярцінскі. Я б сказаў — дыялогам глухіх, калі ніхто не слухае нікога, кожны выказваецца сам па сабе, мала звязваючы на тое, што было сказана папярэднім прамовцам... Ну, дык не буду прыпадабняцца такім апанентам. Я слухаю вас. Вы пачалі гаварыць аб праблемах нашага паэтычнага цэха...

В. Бечык. Мне хочацца пагаварыць аб сувязях сённяшняй паэзіі з чытачамі. Справа ў тым, што тое, што з'яўляецца навінным, жыццёва істотным для нашага сучасніка, не выяўляецца ў тым жа маштабе, з той жа вастрынёй і мерай актуальнасці ў паэзіі. Час ідзе, жыццё мяняецца, мяняецца сам чытач, а паэзія яшчэ быццам жыве ў замкнутым коле, знаходзіцца ў палоне адных і тых жа тэм і матываў, вар'іруе адны і тыя ж лірычныя сітуацыі, прытым у адных і тых жа ракурсах, на звыклай, калі не шаблоннай, ноце. Новыя жыццёвыя з'явы і праблемы, новыя пласты рэальнасці застаюцца як-бы па-за яе ўвагай. Яна як быццам бяззліва адгароджваецца ад штодзённасці. Цяжка ўспомніць ці назваць сёння вершы, па якіх мы маглі б уявіць сабе, чым жыве, пра што клопоціцца наш сучаснік. Калі зыходзіць з некаторых вершаў і вершаваных зборнікаў, то ён, наш сучаснік, не існуе ў сваім рэальным побыце; не робіць ранішняй зарадкі, не ездзіць у грамадскім транспарце, не гаворыць па тэлефоне, не стаіць у чарзе, не ходзіць на рынак, не мае жыллёвых клоптаў, не хвалюецца за сваю працу, нікога не сустракае і не праводзіць... Я, вядома, не збіраюся зводзіць паэзію да ўтылітарнай прыземле-

насі, а толькі хачу падкрэсліць, што яна не павінна губляць той грунт, без якога яна не можа мець караня і ў выніку — сапраўды зацікаўленага чытача.

Наша працоўная штодзённая грамадская жыццё і побыт няспынна нараджаюць безліч аб'ектаў і з'яў, што прыводзяць да самых складаных душэўных калізій, вымагаюць адпаведнага сучаснага эстэтычнага рэагавання на іх. Але, на жаль, у нас рэдка паяўляюцца вершы — вазьму для прыкладу творы паэтаў вашага пакалення — такога характару, як «Нячкі» Рыгора Барадзіна, «Пра дачы і пра зайздасць» Ніла Плевіча, «Малодшая сястра» Еўдані Лось, «Пустыя п'едэсталь» Генадзя Бураўкіна, «На аўтобусным прыпынку» Міхаля Стральцова, як ваш верш «Дынамік». Затое ці не занадта ўжо шмат узнікае апошнім часам вершаў невядома аб чым...

Каб не быць галаслоўным, разгарну адзін з апошніх нумароў часопіса «Польмя», дзе змяшчана багата вершаў розных аўтараў. Вось адзін

у конкурсе на пэўную тэму, вершы аб радзіме. «Люблю отчизну я, но странною любовью...» Можна сказаць: люблю па-свойму, люблю любоўю складанай, непаўторнай, любоўю, якую нялёгка выказаць, у якой няпроста прызнацца, бо гутарка ідзе аб нечым запаветным, глыбінным... Але вось атрымалася так, што ў вершах, якія я чытаў, любоў гэтая паўставала зусім не такой, не ўсхвалявана-вынашанай, прачулай, а нейкай умоўна-літаратурнай, безаблічнай, і выказвалася яна неяк вельмі ўжо лёгка, без асаблівых намаганьняў, знаёмымі ўжо даўно, як бы ўзятымі напратат словамі: любы край, любая зямля, родная старана, родная песня, роднасць, крэўнасць, маленства, сцёжкі... Адны і тыя ж словы, словазлучэнні, рыфмы, нават метафары... Такая аднолькаваць настроівацца на сумны лад. Так, ідэі лунаюць у паветры, у той атмасферы, якая агульная для нас, існуюць гэтыя самыя адзнакі часу, але ж я павінен настроівацца на іх асабіста, павінен вызначыць свае асабістыя адносіны да іх. Як ска-

А. Вярцінскі. Вось іменна! Не трэба мудрагеліць, не трэба суадносіць і шукаць нейкую таямнічую «плепорцыю». Трэба глядзець — таленавіта ці не? Ёсць талент ці няма таленту? У першым зборніку могуць быць больш ці менш удалыя вершы, але і ў тых і ў іншых павінен ужо адчувацца талент. Першая кніга можа быць недастаткова спелай, не зусім сталай, не ва ўсім самастойнай. На тое яна і першая. Яна можа быць няроўнай, нават стракатай і нават у чымсьці супярэчливай. Словам, першая кніга можа мець і, як правіла, мае недахопы. Але калі ў ёй адчуваецца жывое дыханне таленту, яна мае права быць кнігай, атрымаць жыццё, выйсці да чытача. І, наадварот, калі ў ёй няма яўных прыкмет таленту...

В. Бечык. Так, вядома, але не заўсёды проста адрозніць, распознаць — таленавіта ці не.

А. Вярцінскі. Не проста, але і не так складана. Штучныя кветкі аджытых адрозніць заўсёды можна. Ёсць адна, я б сказаў, відавочная прыкмета таленту.

В. Бечык. Цікава, як вы яе вызначаеце.

А. Вярцінскі. Арганічнасць. Талент — з'ява арганічная. І, як усляк арганічна з'ява, ён непаўторна своеасаблівы, мае сваю голас, ён непаўторна-жывая былінка непадобная абсалютна на іншую былінку.

В. Бечык. Буду ўдзячны, калі даскажаце сваю думку да канца.

А. Вярцінскі. Няўжо незразумела? Паэт павінен мець «ліца неабщее выраженье», адрознівацца сваім светам. Магчыма, у першай кнізе гэты свет будзе яшчэ толькі праглядвацца, толькі акрэслівацца, але ён абавязкова будзе. Паэт без свайго свету — гэта пасол без свайго дзяржавы.

В. Бечык. Усё гэта цікава і слушна... Але гэта, відаць, бываюць падставы гаварыць і пра тое, як талент сабой распараджаецца, як ён адказвае сам за сябе. Ён можа размяшчацца на дробязі, ён можа даваць сабе палёжку, не змабілізоўвацца да канца...

А. Вярцінскі. У такім разе, мабыць, трэба ўжо гаварыць пра асобу аўтара, пра яе значэнне для таленту.

В. Бечык. Так. Справа менавіта, мне думаецца, у гэтым — у асобе паэта, у яе жыццёвай і творчай адказнасці. Калі аўтар не змабілізаваў цалкам свой вопыт і свае душэўныя сілы, не зведаў ці не меў сапраўднага натхнення, то адкуль жа быць і сапраўднай, непаўторнай паэзіі?

А. Вярцінскі. Дарэчы, пра натхненне... Не ведаю, чаму, па чыёй віне — саміх паэтаў ці крытыкаў, але з нашых разоў аб паэзіі, з артыкулаў і рэцэнзій некалькіх непрыкметна амаль выпала гэтае слова. І тут я думаю: у чым справа? У тым, што змяніўся лексікон? У тым, што інакшымі сталі крытэры? Ці можа — крыў божа! — натхненне перастала быць абавязковым для саміх вершаў? Можа мы іх пшам «без любви, без вдохновения»?..

В. Бечык. Прызнанне шматзначнае. Тым больш, калі чуюць яго з вуснаў практыка, а не крытыка ці чытача.

А. Вярцінскі. Так ці інакш, а калі справа абыходзіцца без гэтага самага натхнення, то з некаторым сумам успамінаеш аднаго з герояў Дастаеўскага, якому чужым было ўсё высокае. І таму ён мог заявіць: «Это чтобы стих-с, то это существовнный вздор-с... И если бы мы стали все в рифму говорить, хотя бы даже по приказанию начальства, то много ли бы мы насказали-с? Стихи не дело. Марья Кондратьевна...» Успамінаеш і думаеш, што калі мы ў сваіх вершах, зноў-такі, абыходзімся без гэтага самага натхнення, то тады сапраўды «стихи не дело»...

В. Бечык. Так, без натхнення, без спадарожных з ім пошукаў і хваляванняў, без гранічнай адказнасці за сваё вершаванае слова як за справу, як за дзеянне, калі хочаце — як за грамадскае дзеянне, асоба паэта драбнее, абязлічваецца, здае свае пазіцыі сама паэзія. Перажыванні ўжо трымаюцца на дробных стымулах, на ўсялякіх нестотных «лірычных» выпадках. І ў выніку вершы не выклікаюць суперажывання, не аказваюць належнага ўздзеяння на свядомасць чытача. Мне здаецца паказальным і вельмі сімптоматычным тое, што некаторыя паэты ідэалізуюць свайго лірычнага героя, арыентуюцца на сітуацыі, якія паказваюць яго ў станоўчым святле. Ці не сведчыць гэта аб тым, што аўтары шукаюць палёгкі для сябе, клопаціцца пра свой душэўны камфорт (я добры, я чуйны, я шчодры... Я... Я... Я... Але толькі на словах). Куды дзяўзі і небяспечнай прызнацца ў сваіх недахопах, памышках, слабасяях, сумненнях. Затое апошняе — куды больш маральна і ў сваёй чалавечай сутнасці, і ў сваім паэтычным выяўленні. Прыкладу два палярныя прыклады. «Я перад вамі вечно винаваты, усе, каму нялёгка ў жыцці...» — піша адзін паэт. Ён пачынае са сваёй віны, са свайго доўту, гэта — гучыць адказна, гэта — як «дазвол сумленню рухацца далей». А вось ужо зусім інакшай душэўнай, чалавечай пазіцыі:

Сустракаюцца сэрцы бладонныя:
Што ні кінеш — ні гуку адтуль.
І талі не ахвота быць донарам,
Адаваць ім сваю дабрату.

У першым выпадку паэт не спынаецца выстаўляць напакат сваю дабрадзеяннасць, свае станоўчыя якасці, але затое ён безагаворачна прымае ў сваё сэрца «ўвесь боль чалавечы і плач». Другі ж паэт абвясціць сябе добрым, нават донарам дабраты, але не вельмі ахвотна дзеліцца з іншымі гэтай сваёй дабротой.

А. Вярцінскі. Вы гаворыце пра адзін з вершаў новай кнігі Рамана Тармолы? У кнізе ёсць і цікавыя вершы...

(Заканчэнне на 6-й і 7-й стар.)

Анатоль ВЯРЦІНСКІ

І ЛЮДЗЬМІ А Б ПАЭЗІІ

вынікі мінулага паэтычнага года. І тут якраз дарэчы прыгадаць слушыя словы Максіма Танка пра паэзію на VI з'ездзе пісьменнікаў Беларусі:

«Паэзію называюць гарачым цэхам, маючы, відаць, на ўвазе такія яе якасці, як вострая ўспрымальнасць, эмацыянальнае напоўненасць, высокая экспрэсіўнасць. Так, паэтычны цэх — цэх высокай тэмператур. У паэзіі не самае галоўнае — лагічна і ў нейкім новым, нечаканым спалучэнні паставіць словы. Важна, каб паміж імі, як паміж электрычнымі батарэямі, прабягаў ток мыслі, ток эмоцый, пацуюцца. Іншымі словамі, верш закліканы чуйна перадаваць пульс жыцця, пульс чалавечага сэрца, несіць ў сабе ПРАМЕТЭУСКІ АГОЊ ГРАМАДЗЯНСКАСЦІ [падкрэслена намі]. У гэтым, як мы бачым, і асаблівасць паэзіі і яе прызначэнне».

Сапраўды, духоўнасць і інтэлектуальнасць паэзіі праяўляюцца ў адчуванні сучаснасці. Для кожнага сапраўднага паэта грамадзянскасць павінна быць асабіста-маральным абавязкам...

На жаль, як ужо неаднаразова падкрэслівалася ў друку, творам некаторых маладых паэтаў пры даволі высокім узроўні тэхнікі вершаскладання нестасе грамадзянскасці, а, значыць, і змястоўнасці, бо

адно і другое непадзельна. І ніякія спасылкі на незвычайную таленавітасць паэта або на яго творчую маладосць тут не дапамогуць. Урэшце, сапраўдная паэзія не мае ўзросту, а талент толькі тады набывае моц, калі за ім стаіць яркая асоба паэта, які жыве інтарэсамі, думамі свайго грамадства, свайго народа. Пры ўсім шчырым жаданні ўбачыць як мага больш новых імён у друку, пачуць новыя галасы, нельга губляць справядлівасць і строгаць у дачыненні да ацэнкі творчасці маладых, праяўляць празмерную лагоднасць. Аб гэтым дастаткова яскрава сказана ў пастанове ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Клапоціцца аб лёсе пісьменніцкай змены, не трэба закрываць вочы на тое, што побач з цудоўным імкненнем узбагаціць палітру нашай паэзіі свежымі фарбамі, зразумелым імкненнем паэта да лірычнага самавыяўлення, гучанне грамадзянскіх матываў у творчасці многіх маладых яўна прыглушана, што шкодзіць іх творчаму росту. З цыкла ў цыкл пераходзяць гладкія элегічныя вершы, нудныя пейзажныя замалёўкі, інтанацыя абьякавасці. І чаго хаваць, часам надарэецца з паэтам якраз тое, пра што так трапіна скажаў яшчэ Маякоўскі: «У пошуках самавыяўлення лірычнай сутнасці свайёй уласнай душы літаратар ада-

рваўся ад самага галоўнага: быць актыўным байцом, актыўным работнікам на фронце нашага сацыялістычнага будаўніцтва».

Маленькіх задач у сапраўднай паэзіі не ставяць... І справа, урэшце, не ў тым, як якім памерам напісаны верш. Перш за ўсё паэт павінен глыбока разбірацца ў жыцці, падыходзіць да з'яў рэчаіснасці з акрэсленых ідэйных, партыйных пазіцый. Яго грамадзянскасць — гэта страшнае імкненне памагчы сваёй краіне, свайму народу ў вырашэнні паўсядзённых спраў, у змаганні за лепшыя ідэалы чалавецтва.

Нам здаецца, наспела неабходнасць шырока пагаварыць па ўсіх аспектах сённяшняй беларускай паэзіі: аб яе высокім прызначэнні, грамадзянскасці, народнасці, інтэлектуальнасці, а таксама і аб трывожных сімптомах — драбнатэміі, банальнасці, гладкапісе, якія назіраюцца ў апошні час у паэтычных творах. Гаворка на старонках штотыднёвіка бяспрэчна прынясе карысць нашай літаратуры.

Друкуючы сёння дыялог паэта А. Вярцінскага і крытыка В. Бечыка, мы спадзяемся, што закрэпленыя ім пытанні прыцягнуць увагу іншых паэтаў, крытыкаў, чытачоў і яны прадоўжаць пачатую размову.

заў Твардоўскі, «аб тым, што знаю лепш за ўсіх на свеце, сказаць хачу і так, як я хачу». Але вось атрымліваецца часам, што мы гаворым не пра тое, што знаём лепш за ўсіх, што нам больш за ўсё баліць, і ў той жа час гаворым не сваімі, як кажуць школьныя настаўнікі, словам.

Аднолькаваць, вось такога падабенства ў вершах мне здаюцца заўсёды падазронымі. Думаеш: тут нешта не так, талент павінен праяўляцца своеасабліва. Пасрэднасць дапушчальная ў розных другіх справах, але толькі не ў паэзіі. Яшчэ антычнаму аўтару было вядома, што паэту пасрэдных радкоў «век не даруюць ні людзі, ні багі, ні кнігарні!».

В. Бечык. Талент сам па сабе — адметнасць, своеасаблівасць.

А. Вярцінскі. Пра гэта думаеш, і ўсё гэта наглядна ўяўляеш, у прыватнасці, калі маеш справу з творами маладых, з іх першымі кнігамі, калі чакаеш свежага голасу. І вось у тым, наколькі апраўдаецца тваё чаканне, ключ да так званай «проблемы» першай кнігі.

В. Бечык. Хоць вы казалі «так званай», але такая праблема ўсё ж ёсць? Што гэта за праблема?

А. Вярцінскі. А хіба мы не чуюм размовы пра тое, пара ці не пара маладому аўтару выдаваць свой першы зборнік вершаў, мае ён права на асобную кнігу ці не мае такога права? І калі заходзіць такая размова, то гавораць звычайна пра нейкую парпорцыю, пра нейкі мінімум добрых вершаў, неабходных для кнігі, пра нейкую ледзь не працэнтную адносіну добрых і дрэнных твораў — маўляў, калі ў рукапісе ёсць столькі вельмі добрых вершаў на столькі вельмі дрэнных, то ўсё ў парадку, зборнік мае права на выданне.

В. Бечык. Гэта праўда. Але дзе ўсё ж ваш ключ да праблемы?

А. Вярцінскі. Дзе ключ? Дык вось я і хачу сказаць, што ніякай асаблівай праблемы не існуе. Куфарчык проста адчыняецца. І ключык да яго вельмі просты.

В. Бечык. Але ж вы толькі што самі вызначылі праблему...

А. Вярцінскі. Я бяру яе ў двухкоссе. Ніякай асаблівай праблемы, па сутнасці, не існуе. І ўсё нашы размовы вакол, як кажуць, «от лукавого». Дальбог! Ёсць адна добрая мерка, адзін просты і ў той жа час дзейсны крытэры ў такой справе.

В. Бечык. Талент?

...КРОЧЫЦЬ па жыцці малады мастак. Што ён бачыць у сведе? Што прыцягвае яго, што прымушае яго радавацца, захапляцца, абурацца? Гэта пытанні не марныя, бо свае думкі, пачуцці мастак нясе нам, каб прымусіць перажыць ім перажытае, каб мы змаглі ўбачыць жыццё пырэй і разнастайней.

Аб гэтым я думаў пры аглядзе экспазіцыі трэцяй рэспубліканскай выстаўкі работ маладых мастакоў Беларусі, якая адкрылася ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

Большасць жывапісных твораў на выстаўцы носіць камерны характар. Часцей, чым хацелася б, сустракаем мы ў экспазіцыі інтэр'еры вясковай хаты, дзе сялянка прады працу («Інтэр'ер» Ул. Сяўкоўскага), інтэр'еры канюшні з коньмі і конюхам («Канюшня» В. Тоўсціка), ціхамірныя сузуральна-прыгожыя пейзажы («Пейзаж з коньмі» Д. Сарокі, «Куток Маладзечна» Э. Асановіча, «Стары дворык» В. Цюрына, «Матуў старога Віцебска» Ант. Ясюкайтэ, «Каўнас. Дворык» Г. Говара і іншыя).

Слоў няма, ёсць сярод гэтых эцюдаў пейзажнага і інтэр'ернага характару прыгожыя па колеру, удалыя па кампазіцыі. Але хочацца, каб маладыя мастакі часцей падымаліся вышэй за адлюстраванне толькі ўласнага свету, уласных інтымных перажыванняў.

Ёсць на выстаўцы творы, у якіх усё нібыта правільна, але ў сэрца яны не западаюць, моцнага пачуцця не выклікаюць. Такія палотны, як «Дыпломнік» М. Клімава і «У аўтобусе» У. Яўсеева, даволі-такі бясстрасныя, быццам агромністы свет чалавечых пачуццяў і перажыванняў саступіў месца немудрагелістай, прасценькай мелодыі, пазбаўленай шырокага патоку думак і асацыяцый.

Не патрабуючы таго, каб мастакі плакатна ілюстравалі падзеі сённяшняга дня, мы маем права чакаць ад іх публіцыстычна завостраных твораў, якія адлюстроўвалі б актуальныя праблемы сучаснасці. У пейзажы, у нацюрморце, у партрэце мастак палітычна стра-

сны заўсёды здолее паказаць сапраўдныя прыкметы часу — дынаміку нашага жыцця, новыя рысы ў характары людзей, здолее востра адгукнуцца на злобу дня.

Няпроста патрабаваць такіх значных твораў ад маладых: многім з іх, відаць, не хапае жыццёвага вошты і майстэрства. Але ж сярод маладых у рэспубліцы ёсць такія мастакі, як У. Пашчасцеў, А. Шатэрнік, Г. Каплян, А. Веліксонаў, П. Свентахоўскі, В. Казакоў, В. Шаранговіч, Г. Шутаў і іншыя, вядомыя як аўтары цікавых графічных серый, скульптурных і жывапісных кампазіцый. Чаму іх работ няма сёння на маладзёжнай выстаўцы?

Ю. ПАЛЯКОУ. П'ючы красу зямную.

БЕЗ СКІДАК НА МАЛАДОСЦЬ

Асабліва пільная ўвага да такіх выставак (успомнім два маладзёжныя агляды 1960 года) заканамерная і зразумелая. Ад каго, як не ад мастацкай моладзі, мы маем права ў першую чаргу чакаць пошукаў новага ў сучасным беларускім мастацтве? Справа, як відаць, не ў тым, што на маладзёжных выстаўках мы абавязкова павінны сустраць шэдэўры або творы этапнага значэння. Галоўнае ў іншым — у натуральным жаданні ўбачыць і асэнсаваць тое новае, свежае, з чым прыходзіць у мастацтва моладзь. Між тым, чаго не хапае сённяшняй экспазіцыі, дык гэта перш за ўсё яркага адчування пульса сучаснасці.

Трапляючы на галерэю музея, быццам прычыняеш за сабой дзверы ў рэальнае жыццё з яго напружанай стваральнай дзейнасцю і апынаешся (за выключэннем лічальных работ) у амаль ідэальным свеце сучасных пейзажаў і нацюрмортаў.

Дзеля справядлівасці скажам, што на выстаўцы ёсць і ў гэтых жанрах цікавыя работы. Гэта тонкія па настроі акварэлі «Вячэрняя цішыня» А. Ясюкайтэ, «Грузія» Ф. Гумена, «Пейзаж» М. Селяшчука, «Жамчужны бераг» Н. П-

люзінай, «Зімой» Р. Ландарскага, «Вясенні вечар» Ул. Кароткага, «Зімовыя карункі» В. Нікалаева, «Старая арка» Л. Налівайкі, нацюрморты В. Дзенісенкі, Ю. Зайцава, С. Марціненкі і інш. Вядома, усе жанры добрыя, акрамя сумнага. І пейзаж, і нацюрморт узабагаціць сэрца і розум чалавека, калі мастак глядзіць на жыццё вачыма сучасніка, калі сэрца б'ецца ў рытме эпохі.

Але скараспелых работ, змест якіх глыбока не перажыты, на выстаўцы таксама дастаткова. Некаторыя з іх маюць пэўныя жывапісныя вартасці, як, скажам, «Партрэт бацькі» Ул. Матросова, дыпломная карціна «Беларуская нафта» В. Марковіча. Некаторыя ж проста слабыя. Узяць хаця б дыпломную работу «Лыжны поезд» А. Родзіна, карціну мала эмацыянальную, не вывераную да канца сэнсава і кампазіцыйна. А праца ў гэтай велізарнай палатне ўкладзена немалая.

У некаторых работах здзіўляюць пасіўныя адносіны аўтараў да таго, што яны паказваюць. Крамской, паводле яго ўласных слоў, садзіўся пісаць «толькі тады, калі ў галаве сядзіць якая-небудзь ідэя,

якая хвалюе і не дае спакою». «Працуйце заўяты», — заклікаў Радэн маладых. І так заўсёды было ў сапраўдным мастацтве, дзе ўсё — споведзь, усё — гарэне душы.

У гэтай «пейзажна-нацюрмортнай стылі» некалькіх нават патанулі карціны, якія па ідэі павінны былі б вызначыць аблічча выстаўкі. Я маю на ўвазе работы В. Сумарава, С. Гарачава, В. Новака і некаторых іншых. «Нацюрморт з Ласкай» В. Сумарава гэта і не нацюрморт нават, а цалкам сюжэтная карціна пра чалавека, пра яго штодзённыя жыццёвыя будні тут, у інтэр'еры з «кухонным» нацюрмортам, і там, у суседнім доме, за акном, і там, у двары, дзе гуляюць дзяўчаты... І ў другой рабоце — карціне «Дзень абуджэння» В. Сумараў застаецца верным сабе. І тут — пошук арыгінальных выяўленчых сродкаў. І тут мастак ставіць перад сабой пэўныя жывапісныя і кампазіцыйныя задачы, імкнучыся праз іх паказаць светлую гармонію жыцця, непасрэднасць пачуццяў, своеасабліваю пазію штодзённасці. Сама манера пісьма глыбока складаная.

Зусім іншая, але таксама цінная кампазіцыя «Дзяцінства» С. Гарачава. Яна, магчыма, рэзкавата напісана, але мастаку удалося адчуць і перадаць праз своеасаблівую рытмічную музычнасць ясныя, чыстыя, амаль казачныя ўспаміны аб дзяцінстве, якое назаўсёды адышло, праскакала «на ружовым кані». Паэтычны, музыка-песенны лад жывапісу і ў другой карціне С. Гарачава — «Камчатка».

Ёсць на выстаўцы і некалькі адносна цікавых партрэтаў, такіх, як жывапісны «Партрэт калгасніка Кісялёва» В. Тоўсціка, акварэльны «Партрэт маладога рабочага» А. Лебядзенка-Ерамевай, «Партрэт М. Данскога» С. Абрамава,

В. ЯЎСЕЕУ. У аўтобусе.

Н. ЛІХАНЕНКА. Лаўсан будзеца.

З ЧАСАМ І ЛЮДЗЬМІ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4—5.)

В. Бечык. Згодзен. Але таму і звяртаеш асаблівую ўвагу на тое, як развіваецца талент паэта, як акрэсліваецца яго маральнае і грамадзянскае крэда. Ды і справа не ў асобным вершы і не ў адным паэце. Справа, я паўтараю, у нейкай больш агульнай з'яве. Я ўжо гаварыў пра «душэўны камфорт», пра самасупакоенасць і нават самазадаволенасць, якія відавочна шкодзяць паэзіі, перашкаджаюць ёй паварочвацца тварам да жыцця ва ўсёй яго складанасці. Паэзія ўвогуле не можа, не павінна быць сродкам для выгод і камфорту. Паэту, паэзіі наканававы трывогі, неспакой, напружанне — нават тады, калі сэрца поўніцца радасцю і пранікаецца светлымі настроямі. Паэзія павінна быць заўсёды гатовай да самай суровай выпрабўкі і загартоўкі пачуццяў. Інакш яна мае небяспеку ператварыцца, можа, і ў прыватную для каго, але па сутнасці сваёй няпрымную

і танную інтэлектуальную забаўку. І гэта ўжо — праблема грамадзянская і маральная.

А. Вярцінскі. Так, самазадаволенасць супрацьпаказана паэту. Яна амаральная наогул, а ў паэзіі асабліва. Паэзія такая плушка, што можа ўзлятаць і лятаць толькі тады, калі яна ў стане чуўна адгукацца на покліч прасторы, калі ў ёй настаянна жыве неспакойная прага вышні. Тлупчык задаволенасці згубны для крылаў гэтай плушкі.

В. Бечык. Гэта так. Дарэчы, хачу нагадаць, ян пра гэта, пра неспакойную службу паэзіі, пра партыйную скіраванасць і рэвалюцыйную сутнасць паэзіі сацыялістычнага рэалізму, гаварыў у сваім дакладзе на апошнім, трэцім з'ездзе пісьменнікаў РСФСР, паэт Васіль Федараў. Паэты і рэвалюцыянеры, слухна зазначаў ён, нараджаюцца па адных і тых жа законах. Іх нараджае прага іспіны, сацыяльнай і маральнай да-сканаласці, пачуццё справядлівасці і прыгажосці. Паэту, які адназвае толькі за сябе, гаварыў ён далей, у выпадку няўдачы лёгка сунецшыцца, а ў выпадку поспеху — сувакоіцца. Агульны ж стан свега і наша становішча ў ім такія, што ні сунцацца, ні заспакойвацца паэт сёння не мае права.

Так што ў дачыненні да паэзіі паняцці абавязку, адказнасці маюць асаблівае значэнне і ў сэнсе паходжання твора, і ў сэнсе яго грамадскага рэзанансу, хоць, зрэшты, яны адно ад аднаго неаддзельныя. Кажучы словамі Талстога, мастацкая, духоўная дзейнасць толькі тады плённая, калі яна ведае не так правы, як абавязкі, і калі мастак будзе выконваць гэтыя абавязкі з намаганнем і самаахвярнасцю.

А. Вярцінскі. Талстой ішоў далей. Ён нават лічыў, што гэтая самаахвярнасць, унутраная неабходнасць спагадаць людзям і служыць ім ёсць адзіная і самая несумненная прыкмета прысутнасці прызвання.

В. Бечык. З поўнай адданасці паэта жыццю і самай паэзіі і вынікае, уласна кажучы, усё тое галоўнае, што вызначае яе зместоўнасць, сілу не ўздзеяння. У гэтым пераконвае нас і штодзённая практыка паэзіі з яе, так сказаць, становішчам і адмоўнымі вынікамі. І крытыка паэзіі мае рацыю, калі засяроджвае сваю ўвагу на такіх вызначальных катэгорыях, як грамадзянскасць, сацыяльнасць, праўдзівасць паэтычнага слова. У тым жа санавіцкім нумары «Польмя», адкуль я браў раней нагаданыя вершы, змешчаны, напрыклад, аглядны артыкул Міколы Ароцкі пад назвай «Пазначана часам». Артыкул цікавы, ці

скульптурны партрэт Міцкевіча работы Валянціны Галубкінай, кампазіцыя ў чыгуне «Удыхаючы прыгосце зямную» Ю. Палякова, прысвечаная А. С. Пушкіну. Пэўныя грані светаадчування сучаснікаў раскрываюцца сродкамі выўленчай мовы ў карціне «Восень» В. Ціханавец, у індустрыяльных пейзажах А. Барановскага і В. Цюрына, у афортах «На пірс», «Кар'ер» Ул. Савіча, серыі «Радасць» М. Рыжыкава, у літаграфіі «Малыя мастакі на Сенежы» Ю. Зайцава, у афорце «Горад. Рух» С. Бродскага, у кампазіцыі «Пяшчота» Л. Давідзенкі (граніт).

Ёсць цікавыя работы ў галіне дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. М'яне, напрыклад, вельмі ўзрадавала сустрэча з новымі керамічнымі работамі А. Зіменкі.

І ўсё-такі нават пры ўліку ўсіх экспазіцыйных агрэху ад такога

М. РЫЖЫКАУ. Жнівеньскі дождж.

буйнага атрада маладых мастакоў можна было б чакаць большага. І справа тут, вядома, не ў недахопе фармальных рашэнняў. Галоўнае, чаго не хапае выстаўцы, — гэта яркага адчування сучаснасці.

Натуральна, што ў першую чаргу мы мелі права папракнуць удзельнікаў выстаўкі. Але, робячы высновы, нельга не сказаць і аб праліках арганізатараў. Так выстаўкам, створаным да гэтай выстаўкі летам мінулага года, пачаў сваю работу толькі ў гэтым годзе, калі да выстаўкі застаўся літаральна месяц — другі.

Натуральна, такую выстаўку трэба было б рыхтаваць загадзя, а не ў штурмавым парадку.

Галоўны ж з вывадаў — недастаткова высокі ўзровень ідэйна-выхаваўчай работы, якая праводзіцца сярод маладых мастакоў. Іх прафесійная падрыхтоўка — гэта не толькі навучанне фармальна-тэхнічным навінкам. Гэта, у першую чаргу, выхаванне мастака-грамадзяніна. Аб сапраўдным мастаку заўсёды гавораць: «Ён думае з пэндзлем у руках». Важна не толькі бачанне мастака, яго жывапісная або графічная манера, але і яго філасофская, маральная і грамадзянская пазіцыя.

Таленавітая, удумлівая і неспакойная моладзь у нас ёсць. І выстаўкі-агляды іх твораў трэба, відаць, рабіць часцей.

Б. КРЭПАК.

У ЯІ О КАЛЯСЦЫ, падобнай на цыганскую вандруючую кібітку, ляжала падарожная — ліст, які даваў права на змену коней і дакладна ўказваў гарады, праз якія ён павінен быў праехаць. Нікалаеў, Елізаветград, Чарнігаў, Беліца, Чачэрск, Магілёў, Орша, Віцебск, Полацк, Апочка, Пскоў. Усяго 1621 вярста.

Прыпала паўднёвае сонца. Пыл асядаў на траву і лісце. І рэдка, толькі ў пунктах, пазначаных у падарожнай, спынялася каляска.

Ён выконваў прадпісанне. І падарожная была дакументам на праезд і геаграфічнай картай адначасова.

У Чарнігаве на станцыі яго выпадкова сустрэў малады паэт Андрэй Падалінскі:

«Раніцай, увайшоўшы ў залу, я ўбачыў у суседнім, буфетным пакоі маладога чалавека, які хадзіў уздоўж стойкі і якога я прыняў па месцы прагулі і па касцюме за слугу. Адзенне яго было непрыбагнае: жоўтыя нанкавыя, нехайна апранутыя, шаравары і руская каляровая пакамечаная сарочка, падпярзаная выцёртай чорнай шыйнай хусткай; кучаравыя, даволі доўгія і густыя валасы ў непарадку».

Такім, напэўна, бачылі яго і на іншых станцыях.

Шэрымі змрочнымі фарбамі глядзела на пэра беларуская зямля. Кудысьці далека за гарызонт цягнулася аднастайная дарога.

«Беларускі тракт страшэнна сумны», — запісаў у сваім дзёніку яго сябра Іван Пушчын, які праезджаў гэтай жа дарогай.

Ды і сам ён праезджаў тут чатыры гады назад. Тады ў ссылку да Царскага Сяла праводзіў яго Дэльвіг.

Пеністым віном «замачылі» ад'езд. І не такой пыльнай здавалася дарога. А потым ехаў, скінуўшы сурдут, у чыраонай сарочцы, падпярзаны хусткай і ў высокіх ботах. Але гэта было даўно...

А цяпер яго зусім нечакана ўрачыста і радасна прынялі ў Магілёве. Спявалі пад гітару «Чорны шаль». І пад рокат на вальніцы, што бушавала над Дняпром, чытаў вершы, якія вандравалі ў рукапісах па Расіі і якія пры жыцці яго так і не былі надрукаваныя.

Гречанка вернула Не плаць, — он пал героем,
Свінец ворага в яго вонзился грудь.
Не плаць — не ты ль ему сама пред первым боем
Назначила кровавый чести путь?..

Можна, і яму прызначаны лесам такі ж шлях?..

Шыпела шампанскае і, перакрываючы шум сяброўскага застолля, ён чытаў:

Я люблю вечерний пир.
Где веселье председатель,
А свобода мой кумир.
За столом законодатель:
Где до утра слово пей
Заглушает крики песен,
Где просторен круг гостей,
А кружок бутылок тесен.

На наступны дзень ён праехаў Оршу і вёрст праз 70 спыніўся над невялікай рачулкай.

Быў душны поўдзень. І верны яго дзядзька і целахоўнік Мікіта Цімафеевіч Казлоў улёгся ў ценю на траве.

— Што за рэчка пад вербамі? — спытаў Пушкін.

— А хто яе ведае. Тут месцы такія — усё рачулікі ды азёры.

Ён ведаў, што дзесьці побач — старажытны горад Віцебск. Ведаў, што стаіць горад на Заходняй Дзвіне. Але нешта мала была падобная гэта рачулка на знатную раку.

— Вам лепей ведаць! — сказаў Мікіта.

— Будзеце адпачываць, Аляксандр Сяргеевіч!

Замест адказу Пушкін нараспеў прачытаў:

Дай, Никита, мне одеться,
В митрополии звонят...

— Жартуеце? Якая ж тут митрополия? — скасавурыўся дзядзька.

Але Пушкін весела і паспешліва пачаў тлумачыць:

— А вось і памыляешся ты, Мікітачка! Митрополия і ёсць Митрополия лясоў і палеў... Паглядзі, а вуны стаіць з кветкамі сам... митрополия! — нечакана закончыў ён.

Ля дарогі стаяла дзядзьчынка. Яна збірала кветкі і, пачуўшы галасы, паднялася сярод рамонкаў. Яна і сама, падобная на дзікую кветку, спачатку спалохалася

ідуць пушкінскія дні

Д. СІМАНОВІЧ

ПАДАРОЖНАЯ

Аляксандра

ПУШКІНА

ТЭС

пана. Але калі ён загаварыў з ёй, расказала, хоць і неахвотна, што завуць яе Аленай, а раку — «мы заўем Лучоса». Так і сказала: «мы заўем». І гэта вельмі спадабалася Пушкіну

Ён тройчы на розныя лады паўтарыў гэтыя слова, падаўліў яго на часткі і ўжо гучала светла і празрыста ў яго аўснах: — Луч-о-са!

Мікіта толькі паціскаў плячамі: і што так спадабалася пану?

А Пушкін думаў аб тым, што кожны народ, які б ён ні быў забіты, прыгнечаны, неписьменны, — у душы сваёй паэт. І паэт вялікі. І быў удзячны ён гэтай маленькай прадстаўніцы Белай Русі за такоў адкрыццё...

— Ці не пара ехаць, Аляксандр Сяргеевіч! — глядзячы на неба, запытаўся Мікіта. — А то, глядзіш, да Колпіна і заўтра не даедзем.

— А ці далёка яшчэ?

— Здаецца, далекавата. Але ў Колпіна, хоць было яно ў той жа Віцебскай губерні, дабіраліся яшчэ доўга. Гаспадар маентка, якога хацеў наведаць Пушкін, дома не засталі.

Давялося пакінуць запіску, кароткую і крыху сумнаватую: «Аляксандр Пушкін сардэчна дзякуе Ігнату Сямёнавічу Зяновічу за яго завоchny гасціннасць». Ён пакідае яго дом, шыра шкадуночы, што не меў шчасця пазнаёміцца з шанюным гаспадаром. 8 жніўня 1824 года».

Каляска затрэслася па выбоінах. І хутка беларуская зямля засталася за ўзгоркам.

Але яна нагадала аб сабе вельмі хутка. Недзе там, у самым цэнтры азёрнага краю, у Віцебску, гасцяваў у свайго родных яго стары друг Антон Дэльвіг, і сумуючы ў адзіноце сваёй паўночнай ссылі, Пушкін чакаў яго да сябе ў Міхайлаўскае. Нават у сне бачыў разумную добрую ўсмішку друга, чуў яго голас: «Чым бліжэй да неба, тым халадней».

Ён прачынаўся і на палях рукапісу нва вялікімі штрыхамі маляваў партрэт: высокі лоб, акуллары, ледзь выцягнуты наперад падбародак, пад ім — бант. І пісаў брата, і пісаў Вяземскаму, што чакае-недачакаецца да сябе Дэльвіга.

У два адрасы — Віцебск і Пецярбург — паляцелі трывожныя словы: «Дэльвіг, ці жывы ты?»

Дэльвіг тым часам пакідаў ужо Віцебск...

У ранняй смуге праступалі белыя сцяны Успенскага сабора. І амаль на вачах спаўзала начная заслона з шырокай, пасля разліву, Дзвіны.

Вясна на рэдкасць была ранняя. Усюды ўпарта выглядала зеляніна. І нейкія першыя птушачкі пасвіталі ў кустах.

У вазку было цёпла і хіліла на сон.

Але раптам — што гэта? — ён пачуў першую нясмелую, нібы птушка спрабавала голас, а потым усё больш звонкую трэль.

Няўжо салавей?

І, нібы дзякуючы свайму першаму слухачу, зноў адгукнулася добрая птушка.

І на гэты раз у яе пералівах ён пачуў голас друга: «Дэльвіг, ці жывы ты?» Гэтае пытанне паўтаралася ва ўсіх руладах...

Слэзы выступілі на твары Дэльвіга.

Са сваёй адзіноты, з Міхайлаўскай ссылі трывожыўся аб ім і клікаў да сябе бяспечны друг.

Дэльвіг успомніў кароткае пісьмо Пушкіна і свой адказ.

Гэта было яшчэ ў канцы сакавіка. Ён адправіў з Віцебска ў Міхайлаўскае пісьмо-тлумачэнне і памятаў амаль кожнае слова:

«Мілы Пушкін, — пісаў ён, — уваі сабе, як мяне лёс аддалае ад Міхайлаўскага. Я ўжо быў гатовы адправіцца да цябе, раптам прыезджае да мяне бацька і бярэ з сабой у Віцебск. Адкладаю наша спатканне да 11 сакавіка, і тут выйшла не па-мойму. На чацвёрты дзень прыезду майго да сваіх трапляю ў рукі да добра знаёмай тваёй, у рукі Гарачкі... Цяпер папраўляюся і збіраюся выехаць з Віцебска ў чацвер., значыць у суботу ў цябе буду».

Прайшла яшчэ не адна субота, перш чым удалося ім сустрэцца:

— Галасісты! — з адабрэннем сказаў пра салаўя фурман. І ад голасу яго Дэльвіг ачунуўся.

Вазок зноў каціў па беларускай дарозе. Ківалі галінкамі бярозы, то справа, то злева ззялі на вясновым сонцы азёры.

А дзесьці ў канцы дарогі чакаў друга Дэльвіга друг Пушкін.

Ён стаяў пад бярозай і ўзіраўся ў далеч. І радкі, народжаныя пасля іх сустрэчы, у дзень ліцэйскай гадавіны, тады яшчэ не былі напісаны. Але, можна, маўнавіта гэтыя радкі зараз паўтараў Пушкін, таму што яны былі і раней, яны былі заўсёды:

И ты пришел, сын лени,
О, Дельвиг мой: твой голос пробудил
Сердечный жар, так долго
И бодро я судьбу благословил.

не праўда? Мне, у прыватнасці, імпауе ўвага аўтара да праблемы грамадзянскасці ў нашай сённяшняй паэзіі. Хаця ў той жа час не ўсё ў артыкуле дастаткова абгрунтавана, не з усім пагаджаешся. Вы ў сваіх крытычных выступленнях таксама спыняліся на гэтай праблеме, па ўсім відаць, яна блізка вам. І таму хацелася б пачуць вашы меркаванні.

А. Вярціцкі. Некаторыя з іх, здаецца, я ўжо толькі што выказаў. Дадам толькі, што грамадзянскасць — гэта не нейкая фармальна-вонкавая адзнака паэзіі, а нешта арганічна-ўласцівае, звязанае з маральным пачуццём. Яна, гэтая грамадзянскасць, непарыўна звязана з асобай паэта, з яго чалавечай сутнасцю і грамадскай прыродай, з тым жа жывым натхненнем. Само найменне грамадзянін, як мы ведаем, мае рэвалюцыйнае паходжанне, у тым жа значэнні яно прыйшло ў паэзію, увайшло ў літаратурна-крытычны ўжытак.

В. Бечык. Добра, як мне здаецца, было сказаць пра гэта ў вашым артыкуле «Маральны абавязак паэта». Мы слухна канстатавалі, што ў нашых размовах пра паэзію часта з-пад увагі ўпускаецца галоўнае, што ў гаворцы, напрыклад, пра грамадзянскасць нярэдка не бачым сутнасці праблемы, б'юцца сапраўдную грамадзянскасць з падробкай пад яе. Гэта, я лічу, шкоднае бытаніна, і варта вітаць кожны крок, скіраваны супраць яе. Тады, у артыкуле, вы акрэслілі прынцыповую

мяжу паміж грамадзянскасцю і кан'юнктурычнай...

Грамадзянскасць, справядліва гаварылі вы, гэта жывое натхненне, жывая страсць, жывалі думка, жывы боль. Паэт-грамадзянін змагаецца «за ўбедзены, за любовь», піша крывёй сэрца. А кан'юнктурычык ад паэзіі ні за што не змагаецца, піша, па сутнасці, нечым вадзяністым, толькі падфарбаваным пад колер крыві. Грамадзянскасць — барацьба, а кан'юнктура — прыстасавальніцтва...

Цяпер вы, такім чынам, як бы давалі гэтую думку артыкула да завяршэння, падкрэсліваючы значэнне асобы паэта, яго чалавечай сутнасці і грамадскай прыроды, у грамадзянскай жыццядзейнасці паэта.

Я таксама мяркую, што гаварыць аб грамадзянскасці можна толькі тады, калі ў паэтычным творы ёсць і важны сацыяльны змест, і мастацкая навізна, народжаная і глыбокім унутраным перакананнем, і натхненнем паэта. Паэтычны, лірычны маналог тады будзе «делом», калі размова ідзе па сутнасці — без дамешкаў дзяжурнай рыторыкі, пустой неабавязковай балбаты, самамэтных «вобразных» упрыгожванняў. Калі мы маем справу з сапраўднай адказнасцю, а не залуленай у якасці таннай самапахвальбы, з сапраўднай смеласцю, а не асырожнёнай гульнёй у смеласць. Калі на самай справе ў паэта існуе жыццё, прама і балючы кантакт з рэчаіснасцю і той

самастойны жыццёва-творчы падыход да яе, што не дазваляе яму задавальвацца гатовымі, звыклымі словамі, а змушае выкарыстоўваць слова, паэтычнае слова як свой актыўны спосаб і сродак у барацьбе за вышэйшы чалавечы ідэал — камунізм.

Так атрымалася — а іначай, мабыць, і не магло атрымацца, — што наша размова ўвесь час вярталася да самых неадменных якасцей паэзіі — таленту, натхнення, маральнай забяспечанасці паэзіі. За ўсім жа гэтым стаіць як дзейнік, як удзельнік жыцця і стваральнік паэзіі — паэт, яго асоба. І паколькі гэта так, толькі так, то размова пра адназначнасць, абавязак паэта перад партыяй і народам заўсёды будзе надзённай і неабходнай. Было б, канечне, больш прыемна гаварыць пра тое, што сёння ёсць у грамадзянскім і маральным актыве нашай паэзіі. Мы, вядома, гэта добра памятаем і не раз на гэтым спыняліся. Але заклапочаная размова аб пэўных праліках, адмоўных, так сказаць, тэндэнцыях таксама, мабыць, патрэбна. Будзем спадаўвацца, што нас падтрымаюць і чытачы, і крытыкі, і самі паэты, для якіх паэзія — прызвание і высокі грамадскі абавязак.

МАШАРЬ НАВЫ СІЕТ

ЕСЬ У ГРОДНЕ такая навуковая ўстанова: аддзел рэгуляцыі абмену рэчываў Інстытута біяхіміі Акадэміі навук БССР. І хоць сам аддзел фармальна належыць да інстытута, на практыцы гэта самастойная навуковая адзінка з шырокім полем дзейнасці, са сваёй адметнай праблематыкай.

Займаецца аддзел вітамінамі. Нашымі старымі знаёмымі — вітамінамі, без якіх, як вядома, немагчыма нармальна жыццядзейнасць арганізму, абмен рэчываў. Многія цяжкія захворванні звязаны з вітамінамі, дакладней, з іх адсутнасцю альбо недастатковай колькасцю ў арганізме. Гэта — вядома. Аднак свет вітамінаў далёка яшчэ не пазнаны да канца. Не будзе перабольшаннем сказаць, што ў ім нямае загадкавага, нямае такога, што патрабуе дасціпнай навуковай думкі, смелага эксперыменту.

будзе спадзявацца вылечваць такіх цяжкіх нервовых захворванні, як эпілепсія, з'явы паркінсанаізму і г. д.

Больш таго. Кожнае новае адкрыццё вучоных імінуцца выкарыстаць у барацьбе з ворагам нумар адзін — рахам. Што, калі тармазнае ўздзеянне антывітамінаў накіраваць на раковую клетку і «паламаць» абмен рэчываў у злаякаснай пухліне?

У гэтым напрамку намечаны сумесныя даследаванні гродзенскіх вучоных з вучонымі Маскоўскага інстытута эксперыментальнай і клінічнай анкалогіі.

Акрамя таго, у адзеле рэгенарацыі абмену рэчываў вывучаюць пачобныя ўздзеянні вітамінаў і антывітамінаў на арганізм і з'явы гіпервітамінацыі.

Калі названыя праблемы мала вывучаныя, дык такая праблема, як узамадзеянне вітамінаў з гармонамі, амаль не кра-

БЕЛАРУСЬ НАВУКОВАЯ

«СТАРЫ ЗНАЁМЫ» — ВІТАМІН...

Вось, напрыклад, такі шырокавядомы цяпер вітамінны прэпарат, як кокарбаксілаза. Яшчэ некалькі гадоў таму не ўжываўся ў клініках краіны. Перш чым ён увайшоў у арсенал лекаў, накіраваных супраць сардэчна-сасудзістых хвароб, тром навуковым установам краіны, у тым ліку аддзелу рэгуляцыі абмену рэчываў, пра які ідзе гаворка, было даручана правесці выпрабаванні кокарбаксілазы. Менавіта дзякуючы гэтым выпрабаванням, многім эксперыентам, праведзеным у адзеле і ў іншых навуковых установах, кокарбаксілаза сёння дапамагае тысячам людзей вярнуцца ў строй, пазбаўляе іх ад пакут.

Вывучэнне вітамінаў вядзецца тут у самым шырокім аспекце. Навуковыя супрацоўнікі займаюцца вывучэннем міжвітамінных адносін у працэсе абмену рэчываў, шукаюць найбольш аптымальныя варыянты спалучэння розных вітамінаў, каб лячэнне было найбольш эфектыўным. І перш за ўсё пры лячэнні такіх захворванняў, як рэўматызм, дыябет, сасудзістыя.

Вітаміны лечаць. Але як? Мы ведаем, што яны стымулююць, актывізуюць усе працэсы ў арганізме. Калі вітамінаў не хапае, гэтыя працэсы тармажыцца, замаруджваюцца, што прыгінтае ўвесь арганізм. Аднак, чаму? Толькі таму, што не хапае вітамінаў? А можа, тармазнае ўздзеянне анаэазаў і нейкіх антыподы вітамінаў? Так сказаць, антывітамінаў?

Так, антыподы вітамінаў існуюць. Гэта антывітаміны. Яны атрыманы ў навуковых лабараторыях краіны свету.

Над гэтымі рэчывамі працуюць і ў Гродне. Тут іх сінтэзуюць, прычым па сваім уласным метаду. Група навуковых супрацоўнікаў пад кіраўніцтвам кандыдата біялагічных навук А. Майсіёна вывучае, у прыватнасці, уздзеянне антывітамінаў В, так званых аксіцыяліну, на вугляводны абмен. Было ўстаноўлена, што пры ўважанні аксіцыяліну ў арганізм у два разы затармажваецца распад глюкозы, удаля павольней ідзе наапаўненне тлушчу.

На аснове сваіх даследаў у Гродне вучоная задумалася над тым, якое ўздзеянне зробіць антывітамін на нервовую клетку? Бадай, тансама тармазнае, а ў такім разе з цягам часу можна

нута. Ёй прысвечаны ўсяго некалькі навуковых прац ва ўсім свеце. Якраз гэтай праблемай і займаецца група супрацоўнікаў аддзела пад кіраўніцтвам кандыдата біялагічных навук В. Вінаградца.

Работа гэтая патрабуе надвычай дакладнага, ювелірнага эксперыменту, вялікай цяролівасці — эксперымент цягнецца гадамі...

Вітаміны, антывітаміны... Але ж установа называецца аддзелам рэгуляцыі абмену рэчываў, і ўсё, што тут гаварылася пра вітаміны і іх антыподы, з'яўляецца толькі некалькімі напрамкамі творчага пошуку гродзенскіх вучоных. У больш шырокім, абагульняючым плане дзейнасць аддзела паўстае перад намі ў работах, звязаных з вывучэннем малекулярных механізмаў рэгуляцыі абмену рэчываў. Узначальвае гэтыя работы кіраўнік аддзела прафесар Ю. Астроўскі, чые навуковыя працы шырока вядомыя за межамі нашай краіны. Ён удзельнічаў многіх міжнародных сімпозіумаў і кангрэсаў, яго навуковыя даклады былі прадстаўлены ў Вюртсбургу, у Берліне, з работай аддзела знаёмліліся вучоныя Японіі, ФРГ, ГДР і іншых краін.

Аддзел працуе ўсяго два гады. Аднак дзякуючы энтузіязму, самаадданасці кіраўніка аддзела прафесара Ю. Астроўскага, усіх яго навуковых супрацоўнікаў, большасць з якіх — моладзь, навуковая ўстанова нашай рэспублікі залічана ў лік навуковых устаноў першай катэгорыі.

На дзейнасць аддзела ўскладаюцца вялікія спадзяванні. Ужо ёсць праект стварэння цэлага навуковага комплексу, які павінен быць створаны на базе аддзела. Галоўнае, зразумела, не ў праектах новых будынкаў, а ў людзях. А людзі аддзела, яго налётны, паказваюць ужо сёння імкненне да творчага росту. Сярод сарана супрацоўнікаў працуюць чатыры кандыдаты навук, сем чалавек займаюцца ў аспірантуры.

І ці адна яшчэ навуковай дысертацыя, звязаная з перадавымі напрамкамі, з жыццём, з практыкай, будзе абаронена тут, на гродзенскай зямлі...

Так «старыя знаёмыя», вітаміны, прывялі нас да знаёмства з новым у навуцы, з новымі цікавымі людзьмі. Паслухай ім.

Р. БАКУНОВІЧ.

Мал. К. ЦІХАНОВІЧА.

Яўген ПУШКІН

ІМПРЭСІЯ

ПРА ЗЯЛЕНЫ прамень ён упершыню пачуў на развітанні з морам. Перад гэтым мора штарміла. Некалькі дзён запар яно тараніла хвалямі закуты бетонна бераг, ускідала тутія жгуты пены і салёны пырскі шротам сцябалі па парапету і прыбярэжных пабудовах. Не суніралася мора і па начах. Нават праз зачыненыя вокны было чуваць, як ярылася яно ў сваёй марскоў адзіноце.

Ля мора ён быў упершыню. І палобіў яго. Тут прыйшла да яго думка, што мора не ўмее спачываць. У гэтым вечна яно і прыгажосць, і сіла, і вабнасць, і маладосць. Мора, нават калі яно і застаецца знешне спакойным, ніколі не адпачывае.

Яму больш спадабалася быць на беразе ў ясныя і ціхіх дні, калі люстэркавая паверхня блішчыць распуленым срэбрам і нагадвае заснежанае, залітае сонцам бяскрайняе поле. І развітвацца з морам ён хацеў у такое надвор'е. Ён не стане кідаць на развітанне манеты ў ваду, а прапыве шпарка, размашыста, быццам па снезе прабяжыць, па сонечнай дарожцы пойдзе ціхім берагам далёка-далёка па ўзбярэжжы, ловячы няспешны рытм глыбіннай працы мора.

Яму панчасціла. На развітанне мора было гэтакім жа ціхмяным, як і ён сам. З прыступак набярэжнай ён доўга жмурыўся на жывое срэбра вады, затым купаўся ў сонцы і тым срэбры, адплываўшы далей ад берагу і людзей. Пасля падаўся берагам туды, дзе канчаўся пляж і віднеўся ля падножжа гор кручасты абрыў. Там, ля абрыва, таксама спакоілася мора, а высока над ім, на невялікай плячоўцы, што тулілася паміж морам і гарамі, быў стары парк. Адзінокі, паўзабыты і мілы адзіным сваім даглядчыкам — прыродай. Буяла белымі свечкамі мушмула; велічэна трымалі на стройнай паставе свае зялёныя, мяккія парасоны піні. Зялёныя і здалёк нібыта блышаныя, зубчатыя лісты падуба рэзка вызначаліся на барвовых косах крыштамеры, той, якую завуць элегантнай, бо яна некалькі разоў на год мяняе колер хвоя. Гэткая модніца! Ён пастаяў колькі часу ля кустоў індыйскага бэзу, што бессаромна растуць без кары-адзення, дзівіўся на начную прыгажуню, шкадуючы, што яна цвіце толькі калі сцімне.

Ён быў сцішаны, маўклівы, як усё тут. «Маўклівы». Упершыню яго назвалі так, калі ён вучыўся ў першым-другім класе. Памятаецца, тады ў вёску толькі-толькі пачалі завітваць «кнішчыкі». Яны прыязджалі да іх быццам не з суседняй вёскі, а з заморскага краю. У іх Лясным у той дзень, калі чакалі кіно, толькі і было размоў, што пра яго. Расказвалі, як на нарадзе ламаў старшыня галаву, мяркуючы, дзе б узняць падвод, каб прывесці «давіжок», думаў, каго б з мужыкоў паслаць на перасоўнай. А мужыкоў у той пасляваенны час дзе было ўзяць у вёсцы. Жанчынам чамусьці такую важную справу не давяралі. Араць давяралі, а гэта — не, Спачувалі старшыні, калі ён, схапіўшыся за галаву і

моцна вылаяўшыся, ківаў на каго з мужчын. — Давай ты пабі лынды сёння — з'ездзі за кіном.

І прывозілі аднекуль здалёку-здалёку ў іх вёску тое кіно. Вечарам ля будынка сельсавета — казалі, што гэта будыніна пастаўлена ў той час, калі не было яшчэ пілы, і зрублена толькі сякерай — збіралася вёска. Механік заўсёды доўга корпаўся ля «давіжка», нарэшце заводзіў яго і хуценька бег прадаваць білеты. Браў з чалавека задужа многа. А можа ім, хлапчукам, толькі так здавалася. Грошай, што збіралі яны тыдзень, так і не хапала на білеты. Хутка запаўнялася памяшканне, а яны так і таўкліся перад уваходам, пакуль не зачыняліся дзверы. Увесь час, як ішло кіно, яны так і не адыходзілі ад сельсавета — кружылі вакол траскучага «давіжка», заглядвалі ў вокны і зайздросцілі тым, што сядзелі на падлозе ў цесным памяшканні пад самай сцяной, на якой паказвалі «чалавечка».

Аднойчы гэтыя «чалавечкі» заскакалі па сцяне ў нейкай шалёнай спецыцы і прапалі.

— Давіжок заглух. — Зараз наладзім. — механік, каб не наступіць на людзей, прабраўся да выхаду. Аказалася, нехта з падшыванцаў зашнуў у нейкую трубу бульбіну.

— Вядома ж, хто да такога мог даўмецца — Праскоўні маўчун. Вось табе і маўклівы!

«Маўклівы». Гэта мянушка прывяла да яго ўсюль: у школе, затым — у арміі і інстытуце, у СКБ, калі ён прыйшоў туды працаваць. Яго маўкліваць заўважалі адразу. І прыліпала да чалавека — маўклівы!

І ён не тое каб звыкся, ён проста не заўважаў гэтага — абы не чапляліся, абы не лезлі ў душу, не перашкаджалі думаць. З дзяцінства ён заўсёды аб нечым думаў.

Ледзь прыкметнай сцяжынкай ён выйшаў да кіпарысаў, да кручы, што абрываўся ля самага краю. Перад ім над морам вісеў вялізны шар барвовага сонца. Яшчэ колькі хвілін, і яно кранецца марскоў паверхні, пазалочыць яе і ахіне мора рухомай рознакаляровай наміткай. Ён прыглядаўся, дзе б гэта можна прымасціцца, каб дачакацца поўнага заходу сонца, і ўбачыў непадалёк садовую лаўку. Няспешна падышоў да яе...

Пачуліся нечыя крокі. Ён азірнуўся — да лаўкі ішла жанчына гадоў трыццаці. Гнуткая і стройная пастава, лёгкая хада і, як спасцеў адзначыць, была яна вабяная і прыемная тварам. Дык ён жа сустракаў яе ўвесь гэты час амаль штодзень. То на кручастай лясцы, што вяла ад іх санаторыя да мора, то на бліжэйшым аўтобусным прыпынку, то ў санаторным пантэонным аддзяленні. І ні разу яны не загаварылі, ні разу не павіталіся: ці мала людзей ходзяць аднымі і тымі ж сцежкамі. І вось, на табе!

Ён быццам чакаў яе на спатканне, пайшоў на сустрэчу. Прыкмеціў на яе твары здзіўленне і тут жа растлумачыў яго: не думалася ёй напаткаць у гэтым месцы чалавека.

— Дзень добры, — нечакана для сябе самога, упершыню за ўсе гэтыя дні павітаўся ён.

— Хутчэй вечар.

— Няхай вечар.

— Няхай і... вечар.

І раптам яна цхенька і сарамліва засмяялася, а ён збянтэжыўся, бо смяялася відочна з яго, а ён не ведаў, чаму.

— Што-та вам... весела?

— Прабачце, калі ласка. Я проста прайграла.

— Што?

— Мы павіліся аб заклад, з кім, у які дзень вы прывітаецеся. Ну, з афіцыянткай у першы

гэта ясна. З касірам у кіно вы паздароўваліся на трэцім кінасеансе... А я,— яна зноў пырнула,— была ўзбуджана, што вы так і паедзеце... І вось... у апошні вечар.

— Гм... А чаму? Чаму я...
— Бог мой, ды я ж сястра-гаспадыня вашага санаторыя.

— Ён пакутліва, аж да вушэй і шыі, пачырванеў.
— Прабачце... але.

— Няма за што выбачацца. Сур'ёзны чалавек, паглыблены ў сябе. Не люблю пустамель.
— Я... таксама.

— Яму раптам страшэнна захацелася, каб працягвалася гэтая размова ці нават проста маўчанне. Убачыўшы, што яна ідзе да лаўкі, ён выціснуў:

— Я гляджу... ледзь не заняў вашу яхту.
— Якую? — здзівілася яна.

— Вось — палуба. А спінка — ветразь. Мора. Сонца. Сядзеш, задумаеся; нібы плывеш.

— Яна глянула на яго. І ён не ўбачыў у ле вачах смеху, а, ледзь не ўпершыню ў жыцці, убачыў зацікаўленасць.

— Ну вось. Умеецца, значыць, не толькі думаць. Хм, і сапраўды яхта. На кручы.

— Яна сядзела на краі лаўкі, углядаючыся ў бок далёкага, аранжаватага, як чырвонагаловік, сонца.

— Адсюль можна ўбачыць зялёны прамень. Ён успыхвае, калі сонца толькі-толькі крапаецца вады. Не зловіце — не ўбачыце. І не будзеце шчаслівымі.

— Хто так сказаў?
— Прыгожа...

— Аднойчы мне давалося ўбачыць зялёны прамень. З гэтага месца, з гэтай самай, як вы кажаце, яхты. А можа мне толькі падалося.

— Вы... не жартуеце?
— А хіба дрэнна верыць у нешта сваё?

— Ён не адказаў. Здавалася, што вымаві ён слова, і знікне ўсё хараство.

— Тады ён і сам не ведаў, ці сапраўды паверыў у зялёны прамень. Углядаўся ў далечыню, чакаў і хваляваўся. І адчуваў, што патрэба чакаць, якая так раптоўна адолела, доўга не пакіне яго і вось-вось ён спасцігне «нешта сваё». Яго ён будзе з тым шукаць і абавязкова павінен знайсці.

— Сонца амаль што патунула ў моры. Толькі невялікі яго акрайчык румянціў на марской паверхні, выпраменьваючы мандарынавае святло.

— А вы — маўклівы! Дык што ўбачыў капітан?

— Я? Мандарынавы... мандарынавы снег.

— Я не памылілася, назваўшы вас капітанам. За морам, у далёкай Беларусі, — па таворцы пазнала беларуса, — у нейкім яе куточку выпадае хутка мандарынавы снег. Капітан адправіцца туды на нашай яхце і знойдзе той куточак.

— Яна жартавала, а ён намагаўся ўспомніць, адкуль гэтакія ўяўленні пра незвычайны снег, перабіраў у памяці ўсё звязанае з зімой, але нічога не мог прыгадаць. І ўжо сам сабе задаваў пытанне:

— А, сапраўды, ці бывае мандарынавы снег? Так ён і паехаў тады з поўдня, не зразумеўшы, ці пакінуў ён там нешта, ці не.

— З надыходам зімы ён давёў да ладу заняўшы летася лыжы і амаль штодзень знаходзіў час, каб прабегчы па парку ці па скверы ў двары. Такія прагулі надараліся раніцай і ўвечары, супадалі з сонечным і пахмурным надвор'ем. Па выхадных днях ён выязджаў цяпер на паляванне. Абступала снежная маўклівасць, ён блукаў па пералесках і цаліку і верыў, што аднойчы ўбачыць мандарынавы снег.

— І дзіўна, пасля кожнай сустрэчы са снегам мацнела ў ім гэта вера, і ён з нецярплівасцю чакаў, калі можна зноў выбрацца ў поле, у лес.

— Навагодзем, упершыню за гэту зіму, выдаўся чысты, марозны ранак. Ён нібы прадракаў людзям гошчы, замілаваны, таёмны сонечны дзень. Минуўшы лес, выйшаў на поле. Ужо добра развіднела. З-за далёкага пералеску ўзыходзіла сонца. Яго проміні яшчэ не крануліся снежнай баскрайняй роўнядзі, і снег здаваўся снігавым.

— Пройдзе колькі хвілін і проміні сыпануць па полі, а яно заблішчыць расплаўленым срэбрам. Заблішчыць, як мора ў ціхае сонечнае надвор'е, як блішчала яно ў той дзень, калі яны выглядалі зялёны прамень.

— Ён стаў у маўклівай цішыні і слухаў гэту цішыню. І раптам да яго даліцела сабачае савантанне. Гэта быў не заліты брэх, з якім сабані імчаць за зверам, а жаласны плач ганчак. Кінуўся да лесу, ускрайкам, правальваючыся ў снег, пабег у той бок, адкуль чулася савантанне. Вег доўга, абсоўваючыся на нябачных пад снегам купінах, і спатынаючыся.

— Ганчак енчыў у пастцы, якую нехта паставіў, мабыць, на лесу.

— Ён рыўком расціснуў жалезную пашчу і, знясілены, узмакрэлы, апусціўся на снег.

— Чый жа ты такі, дурненькі? Балюча, га? Ці костька хоць цэлая? Ну, пакажы. А, нічога. Палізаць хочаш лапку? Ну, давай, брат, давай. А потым будзем гаспадару шукаць. Згода?

— Ён доўга сядзеў у мяккім, як пухавік, снезе. І вадзішка ўсё не пакідала яго. Ён не адчуваў холаду, не думаў аб тым, што можа застудзіцца. Ча-ста і моцна бухала ў грудзях сэрца, і яму ніяк не ўдавалася засяродзіцца. У тахт ударам сэрца пад-

скоквал і гойдаліся дрэвы галінкі, на ядх ён мерыўся засяродзіць погляд. Заплюшчыў вочы, са спадзеўкай хутчэй пазбавіцца ад наслання, пакрыціў галавой і прытуліўся да ствала дрэва, ля якога сядзеў. Ствол пахаладзіў узмакрэлую спіну. Ён прыціснуўся мацней да дрэва і нават праз тоўстую ватоўку адчуў шурпатаць кары.

— Цікава, што за старэча падпірае мяне? Асіна, рабіна? Не, тыя гладкія. І не сасна. Не бачыў на ўскрайку. Вольха? Вядома ж, вольха. Старая, нізкараслая, з парэпанай, бы зямля ў засуху, на-рой. Ды, хопіць гадаць! Расплюшчы вочы ды і паглядзі, ці ўгадаў.

— Ён убачыў старую грушу-дзічку. Усё — ствол вышэй галавы, влікія расохі, кволяя парасткі-першагодкі шарэлася серабрыстым інеем. А сярод гэтай серабрыстасці залаціўся невялікі шарык — груша-ззімак. Як і ўся дзічка заізелы, ён крамяніўся на сонцы, бы ладна выпелы мандарын. І іней на ім адбіваў колерам мандарына. Мандарынавы снег.

— Яму здавалася, што смачнейшага ён нічога не еў у жыцці, доўга смактаў, бы ледзянец, замёрз-луую жоўтую мякаць. Прыемна халадзіла ў роце. Падумаў, што не мінуць яму пасля гэтага ангіны. Але пра гэта падумалася, як пра нешта нязначнае.

— Ангіна, дык ангіна! Сферагчыся? Чаго? За-сцярога заўсёды патрабуе ад людзей нейкай ах-вяры.

— І ён смакаваў грушу-ззімак, доўга абсмоктаў кожнае зернітка, адчуваючы ледзь улоўную гар-кавасць незвычайнага нектара.

— І думаў пра дзічку, як пра нешта жывое:

— Малайчына, калі дагэтуль пратрымалася.

— Ноччу ён сніў мора і прыгожую стройную яхту на той кручы. Мора шторміла і людзям ніяк не ўдавалася спустыць яхту на ваду — хвалі зноў выкідвалі яе на бераг. І яхта губляла то ветразь, то мачту. На яе балюча было глядзець, як на цві-тучае, раскошнае дрэва, калі яно губляе ў навал-ніцу сваю прыгажосць. Цяпер яхта стала на кру-чы. Абшарпаная, з адной галаўной мачтай. Мач-та была без ветразя і нагадвала ствол знявечана-га дрэва...

— А потым яхта ляцела лёгка, як парусына, далёка ў мора, у самы вярхал хвалаў. Яшчэ ім-ненне — яна разляціцца ушчэнт. Ён зажмурыўся і напружыў слых, чакаючы страшнага трэску.

— Але манатонна, грозна гудзела толькі мора.

— Яхту кідала з грэбеня на грэбень, адзіная мачта яе, увесь час уздрыгваючы і згінаючыся, матля-лася вільняй стрэлкай вагаў. Часам гэта стрэлка ледзь не дакраналася да самой вады. І раптам на мачце нешта міганула, як жоўтае вочка ліхтары-ка. Ён угледзеўся ў жоўтую плямку ў ўскрайку: на самай верхушцы мачты дрыготка матлялася груша-ззімак.

— Ён спружніста адштурхнуўся ад скалістага берагу, лёгка ўзяцеў над хвалямі. Даймаў да яхты, учаліўся за мачту і пакарабкаўся ўверх — за мандарынавым снегам. Яхту кідала на грэбень хвалі і мачта — стрэлка вагаў, па якой ён упарта лез ўгару, шалёна скакала то ўлева, то ўправа. Здавалася, што ён карабкаецца не па слізкай ад пырскаў мачце, а лезе на вершліну стромкай і гнуткай пад ударамі навалніцы сасны. І недаў-цям яму, адкуль на ёй ігруша — крамяная, жоў-тая, як мандарын, абсыпаная снегам. Мандары-ны снег на поўдні. Ён бачыць празрыстыя снеж-ныя карункі, адчувае іх прахалоду і свежасць. Ро-біцца боязна ад думкі, што не дастане ззімак. Ад мандарынавага пякельнага колеру яго кідае ў жар, снег тут жа студзіць разгарачаны твар, за-клякці ад напружання рукі. Жар і холад.

— Тэмпература ўсхадзілася, — голас гучыць, як бы найва. Ён не ведае, прагнуўся ці не, па-чуўшы яго, але, здаецца, было нейкае імгненне, калі ён падумаў: гэта сон.

— І зноў цягнуўся гэты сон. І ў сне ўжо ён нама-гаўся ўспомніць, наму ж з яго знаёмых належыць той голас. Маці так гаварыла ў дзяцінстве, калі яго звальвала хвароба. І маці, каб пазнаць, ці ёсць у яго тэмпература, датыкалася да ілба сваі-мі вуснамі.

— Зараз, у сне, ён таксама адчуваў супакойную пяшчоту нечых вуснаў. Але гэта не маці нахіл-лася над ім — яе вусны ён добра памятае. Хто ж гэта хоча, каб не абарваўся ў бездань ззімак? Хто?

— Хто? — прагнуўшыся, ён пачуў гэты свой крык.

— Знямоглы, успацелы, ён ляжаў колькі хвілін, бяздумна глядзячы ў ствол, перабіраючы зноўку ў памяці толькі што бачанае ў сне. Здавалася, быццам ён забыў нешта з таго сна, забыў нешта дужа важнае. І трэба яшчэ раз напружыць па-мяць, каб успомніць — што. Але гэта яму не ўдавалася.

— Магчыма, пагадзя ўспомніцца? Павінна ўсплыць у памяці, калі было ў сне.

— Перавёў позірк на акно — па настылай парэ-чы балкона скакаў снягір. Раздзьмутым вугол-лем палымнела грудка птушкі.

— І я гару. Здаецца, затэмпературыў. А доб-ра было б напісаць на Поўдзень. — падумалася раптам і нечакана. — Напішу, раскажу пра мандарынавы снег. Як шкада, што яна гэтага снегу не бачыла.

ДА ПРЫРОДЫ З ПАВАГАЙ

Тэматычны вечар «Ахова прыро-ды», які нядаўна адбыўся ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР, быў яскравай ілюстрацыяй влікліх на-маганняў, што прымае Савецкі ўрад, каб захаваць нашчадкам не-злічоныя скарбы прыроды, каб добра жылося і лёгка дыхалася на роднай зямлі кожнаму чалавеку.

Старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове

прыроды А. Варанцоў расказаў пра вялікую работу, якая праводзіцца ў рэспубліцы па рэцый-нальным і ашчадным выкарыстан-ні прыродных багаццяў, ахове флоры і фауны Беларусі, пра тых за-хавы, якія прымаюцца зараз, каб усе мы дыхалі чыстым паветрам, любаваліся люстранай роўнядзю рэк і азёраў, адпачывалі ў засені зялёных парнаў, лясоў і дуброў.

Ён заклікаў пісьменнікаў маста-цім словам памагаць народу ў гэ-тай высякароднай справе. А. І. Варанцоў адказаў на шматлікія пытанні ўдзельнікаў вечара.

На вечары выступіў Уладзімір Караткевіч, які расказаў, як пра-цаваў над фільмам, прысвечаным багаццю і непаўторнай прыгажос-ці прыроды роднага краю. Вечар закончыўся паказам калеровага дакументальнага фільма «Родная зямля» (сцэнарыст Ул. Караткевіч, рэжысёр С. Спашноў) студыі «Бе-ларусьфільм».

«Галоп» — выконваюць навучэнцы чацвёртага і пя-тага класаў.

СВЯТА ГЭТАЕ было для ўсіх: і для тых, хто ўпершыню будзе танцаваць, і для тых, хто прывёў іх да гэтага дня. І, вядома, асабліва для тых, хто заканчвае вучы-лішча і заўтра ўжо будзе называцца артыстам ба-лета.

«Восем гадоў назад яны прыйшлі ў сцены харэаграфічнага вучылішча з марай танцаваць, не па-дзараючы, колькі цяжка-сцей іх чакае. Аказваец-ца, быць здольным — гэта-га вельмі мала. Нават та-ленавітым — мала. Балет-нае мастацтва патрабуе жалезнай дысцыпліны. І

Шынкевіч (вучаніцы 4-га класа), якія з запалам вы-конваюць «Танец гарэзлі-вых дзяўчат» з балета Гліера «Медны коннік». Упершыню на сцэне ў класічнай варыяцыі з ба-лета «Капелія» Дэлібе — вучаніцы 5-га класа Але-Талпека і Вольга Чудай-кіна. Яны выступаюць усхвалявана.

Выразна, пранікнёна вядзе свой расказ «аб дзяўчыне з валасамі ко-леру ільну» на музыку Дэбюсі адухоўленая, лёг-кая Наташа Катоміна — ву-чаніца 6-га класа.

Адзіна за адным выхо-дзяць на сцэну будучыя

«ХАЧУ БЫЦЬ БАЛЕРЫНАЙ...»

З КАНЦЭРТА ВУЧНЯЎ ХАРЭАГРАФІЧНАГА ВУЧЫЛІШЧА

не ўсе вытрымліваюць. Перамагаюць моцныя і патрабавальныя.

На сцэне, за апущанай яшчэ заслонай — цудоў-ная дысгармонія фарбаў. Апошнія пробы рухаў, настаўленні, роздум... І ва ўсім, над усім — «Я хачу быць балерынай, я буду балерынай...»

Ці здолеюць дзеці прынесці радасць гляда-чам, не паказваючы той упартай, карпатлівай ра-боты, якая была зробле-на да сённяшняга спраа-зданнага канцэрта?

Гучыць трэці званок! Усё сціхае. Наступае трывожнае хваляванне. Праз імгненне адкрыва-ецца заслона і голас дыктара аб'яўляе:

— Пачынаем канцэрт Беларускага харэаграфі-чнага вучылішча. Дырэк-тар вучылішча — заслужаны дзеяч культуры БССР Клаўдзія Фёдарэў-на Калітоўская, мастаціні кіраўнік — народная ар-тыстка БССР Ірына Са-вельева.

У праграме канцэрта 26 нумароў. Першай вы-ступнае маленькая дзяў-чынка, вучаніца 3-га клас-а Іна Душкевіч. Чайкоў-скі «Падснежнік». Юная балерына ўсёй сваёй іс-тотай імкнецца пранік-нуць у музыку геніяльна-га кампазітара... Яе змя-няюць Наташа Грышчан-ка, Люда Пасюкевіч і Гал-я

артысты, дэманструючы сваё майстэрства. На-зваць усіх немагчыма, хоць кожнаму мож-на сказаць цёплыя, доб-рыя словы.

І, нарэшце, апошні ну-мар. Выпускнікі Валя Па-лушкіна і Юзэф Раўкуць заканчваюць канцэрт. Яны выконваюць па-дз-дэ з балета «Польмя Пары-жа» Асаф'ева. Невыпад-кова ім даручылі гэтак па-дз-дэ. На працягу ўсёй вучобы яны сур'ёзна, удумліва працавалі, авалодваючы праграмай, па-спяхова ішлі да намечан-най мэты. І заслужылі права сёння танцаваць у складаным дуэце...

Канцэрт закончаны. На сцэне танцавалі дзеці, маладосць! Яны надоўга запамняць перапоўненую глядзельную залу і воп-лескі.

Не будзем падводзіць вынікі — хто быў лепшы. Адначасна толькі, што ў падрыхтоўцы канцэрта прымалі ўдзел усе педа-гогі і канцэртмайстры ву-чылішча, дырыжоры і балетмайстры опернага тэатра.

Заўтра навучэнцы зноў прыйдуць у свае балет-ныя залы і прааналізу-юць з педагогамі выступ-ленні, зноў пачнецца ра-бота, якая будзе працяг-вацца ўсё жыццё.

З. СІНЕВА.

Навучэнцы выпускнага класа. Алена Жорава вы-конвае іспанскі танец. Аляксей Талочка — у па-д-груа з балета «Лебядзінае возера».

Фота Ул. КРУКА.

ПАЭЗІЯ МАЛАДЫХ

Міхась БАШЛАКОЎ

БЯРОЗАВАЯ РУНЬ

У дзяцінстве маім падрасла
Рунь бярозавая за акном,
Мяне маці дамоў гукала
На развілцы дарог за сялом.
Праз гады — сумны позірк
на вёску,
Маці з хусткай ля тых дарог...
Можа ўспомняць маленства
бярозкі,
Ценем гладзячы родны парог?

БУСЕЛ

Цярушскім буслом
назваюць,
(З мянушкамі ўсе мы раслі),
У вёску вясной прыезджаю,
Калі прылятаюць буслы,
Калісьці насіў я са студні
Паўнютка вядры дамоў
І выраслі рукі нячутна
Як дужыя крылы буслоў.
Вацькоўскую хату пакінуў,
А клічка мая ўсё жыве.
Здаецца, што клёкат бусліны
Мяне, нібы брата заве,

ДАРОГА

Дарога, доўгая дарога
Мяне дадому зноў вядзе,
Дзе вечарамі каля стога
Туман на поплаў упадзе.
За браму маці выйдзе з хаты,
Угледзіцца у далячынь,
І разальецца па-над садам
Вачэй засмучаных цяплынь,

Васіль ГАБЕЕЎ

ДЗЕ Б Я НІ БЫЎ

Дзе б я ні быў, хай поўнач гэта
ці ўсходу золкі небакрай —
мне ўсюды час ад часу нешта
нагадае пра родны край:
тайга — палескі лес зычлівы,
стэп — шыр буйных палескіх
ніў,
хурма — смак белага наліва,
марошка — тонкі пах суніц,
пяскі пустыняў векавечных —
сумёты студзенскіх снягоў,
прыветлівасць сяброў
сустрэчных —
лагоднасць сэрцаў землякоў...
Калі на небе заўважаю —
Венера-зорка зіхаціць,
яна мне песню нагадае,
на роднай мове што гучыць.

Ніна ГАРАГЛЯД

Мне не сорам, што з вёскі,
казаці,
Песні тыя пяю, што і маці,

Што хаджу басанож па зямлі
Увесну, цёпла раллі калі.
Мне не сорам, што сею зерне,
Што з кабетамі сена вернем,
Пад стажкі бяжым
у навальніцу
Выкруціць прамоклыя
спадніцы...
Што жыву за зялёным борам,
Што я з вёскі —
Ніколі не сорам.

Ранак гляне ў аконца
ледзь-ледзь...
Я чакаю — прыедзь...
Хоць пад сонцам пякучым-
пякучым,
Ці на дожджыку першым
гаючым,
Пасварыся, пакрыўдзі крышку,
Дарагі будзеш госьць і такі...
Я талерку пастаўлю. Дам
лыжку.
Дакрануся цішком да рукі.

Дзе ты, дзе, казача,
Конік твой не скача.
Ночы лёгкі крок —
Дрэмле хутарок,
Расплету я косы,
Плачце, вочы-росы,
Конік, пі ваду.
А казак — бяду.

Уладзімір ДУБОВІК

Вілейскія помняць лясы
Аб героях сваіх — партызанах,
І дымяцца ў жніво верасы,
Як ад кулі гарачая рана.
І на хвалях празрысты блакіт,
Летуценням прастор тут
шырокі,
«У здзіўленні над срэбрам
ракі
Назаўсёды хлапчук шэравокі,

Чалавеку кепска стала,
Пахіснуўся на хаду...
Ты адразу падтрымала,
Каб не трапіў у бяду.
Адчыніла насцеж дзверы
Ты спагадлівай душы,
Каб у добрае паверыў,
Боль у сэрцы заглушыў.

За яго ты у трывозе,
У тваіх вачах адчай...
І стаіць ён на дарозе,
Шапку зняўшы: «Выбачай...»

Іван МАРКЕВІЧ

БАРАВІКІ

Зноў прабудзілі сонныя цямки
Птушыны пошвіст і людскія
словы,
У верасе густым баравікі
Схавалі свае рыжыя галовы.
Дзікі лычамі пакапалі бор,
І я шкадую — прападзе
грыбніца.
Хаджу — і не знаходжу больш
грыбоў,
Дзе некалі за іх мог зачапіцца.
Бяруся леваруч: там больш
цішэй,
Людскія замаўкаюць
перазовы.
Прамяк ад самых пят і да
вушэй,
А кошык не паўнее мой
лазовы.
І раптам у нізінцы сярод
хвой —
Баравікі крамяныя, як цацкі.
Нарэшце адшукаў я неруш
свой,
Куды сцяжынка прывяла
знянацку.

СПІЦЬ ЖАНЧЫНА

Спіць спакойна рупная
жанчына,
Рукі адпачылі, сціхнуў боль.
Быццам для яе няма прычыны
Ні за кога хвалявацца больш.
А калі ўздыхне яна спрасоння,
Набягае ў думкі мае цень,
Знаю, што на сэрцы
неспакойна
У яе адбіўся гэты дзень.
Яшчэ ў свеце не заціхлі войны,
Колькі чутна слёзных галасоў?!
І калі жанчына спіць спакойна,
Не трывожце, людзі, яе сон!

Без прычыны не кукуй,
зяюля,
На мяне нуду не наганяй,
Як прыходжу я ў зялёны гай,
Дзе хадзіў тут некалі
з матуляй,
Закукуеш, мне гады лічы,
А налічыш мала — не крыўдую!
Знаю варажбітку я скупую,
Ты зманіла маці — лепш маўчы!

ХІРУРГ

І. ДАВЫДОЎСКАМУ
Ён штодзень на працы,
як на варце,
Бо людскі яму ўручылі лёс.
Ён таксама верце, ці не верце,
Цяжка пераносіць горыч слёз.
Хоць гавораць хворыя,
што здолелі
Дактары людскі адужаць
страх,
Сэрцы іх сціскаюцца ад болю
І цямнее часам у вачах.

Міхась СТРЫГАЛЁЎ

СТАНЦЫЯ ВАРОНЕЖ НОЧЧУ

Варонеж,
Ты птушкай начной
Аб нечым варожыш.
Варонеж,
ты помніш, ты помніш —
салдат сваіх помніш, Варонеж?
Варонак ад бомб не злічыць,
ствалоў варанёных
І варання
над палямі...
На карту ваенную глянеш
І ўспомніш
агні перагонаў
з Растова на Ліскі,
дарог — на Варонеж...

З табой развітваюся, лес,
З табой, пара трывог, удачы.
Вясновай знічкі ціхі ўсплеск,
Пяшчотны, нібы позірк матчын,
Пайду у пошуках надзей
Між вёсак, ціхі, па узлесках
Дадому — да сваіх людзей,
Дзе пралягла маленства
сцежка.

ЧАСІНА ЦВІЦЕННЯ ВЕРАСУ

Сонца ў руху... Цвіценне
верасу...
Дай мне рукі свае, дарагая, —
Шмат яшчэ здзейсніцца...
Верыш?..
Пойдзем.
Хай шамоча пранізлівы
верасень
Пад тваімі нагамі.
Храбусціць
І крывёю разлятаецца на імхі
касцяніца.
Міг захаплення — за намі...
А наперадзе — кліч,

Сумны кліч
Вечных птушак станцыі...

Трапяталі асінкі
Ласінага Лога.
Поўдзень лета стаяў
над лясным астраўком.
Па дрыгве ў леснічоўку
напрасткі я спяшаўся —
да рачулки зарослай
ледзь толькі дайшоў.
Праблягалі аблокі
зыбкім ценем па твары.
Прыцішалі свой бег,
леснічоўкі прыкмеціўшы дах...
Поўдзень лета стаяў
над забытай імшарай.
Пух ліпнёвы ляцеў
І на скронях маіх асядаў.

Нэла ТУЛУПАВА

ТАТАВА ХАТА

Татава хата
Усім багата —
Сынамі і
ўнукамі,
Хлебам і
соллю,
Песняй застольнай.
Татава хата
Усім багата —
Працай і
клопатам,
Праўдай, сябрамі, —
Тым, што за грошы
Не купіш у краме.
Татава хата
Дабратой багата,
Чыстым сумленнем,
Светлым памкненнем.

КАДРЫЛЯ

Ціха ў вёсцы. Ой, як ціха!
Нават сон мяне бярэ...
Памінае бабка ліхам
Нечых збродлівых курэй.
Недзе дзынькнула даёнка,
Бухнуў бубен: «Бу-бу-бу».
Маладзік сярпачкам тонкім
Зачапіўся за вярбу.
І дзяўчаты, і дзяўчаты
Выбягаюць з кожнай хаты.
Пазіраюць хлопцы коса:
«Не дзяўчаты, а стракозы».
А насмешніцы знячэўку
Хлопцам кінулі прыпеўку:
«Мой мілэнчак даяр,
Як не ганарыцца!
Ён на ферму апранае
Бабчыну спадніцу».
А хлапцам гэта не «ў нос»,
Узвіліся да нябёс:
— Выручай ты, бубен-братка,
Сыпані агню пад пяткі!
Бубен чортам, бубен макам,
Ды па-нашаму, са смакам!
Аж душа мая гарыць —
Пачынаецца кадрыля.
А кален у ёй, кален —
З непрывычкі б не самлець!
Пераходак і праходак,
Венцяллёў і круцяллёў,
Не кадрыля — самалёт!
А дзяўчатам хоць бы хны,
Не спыняюцца яны.
Нібы заўтра не ўставаць ім,
Раным-рана, на зары...
Ходзіць з сэрца ў сэрца
Сваццяй —
беларуская
кадрыля!

ПАДРУБА

Падруба новага верша —
Слова найпершае.
Маўклівая стомленасць рук —
Добра на зямлі падруба.
І першы наш крык,
І першы наш крок,
І першы салёны вецер —
Падруба жыцця на свеце.

ЗА АПОШНЯ дзесяць год у Беларусі створаны вельмі буйныя, шматпланавыя мемарыяльныя комплексы, якія атрымалі ўсенароднае прызнанне, сталі сімвалам неўміручай памяці пра подзвіг савецкага народа ў барацьбе з фашыскай наваляй.

Распрацоўваючы праекты гэтых мемарыялаў, беларускія архітэктары і скульптары назапасілі багаты вопыт сінтэзу мастацтваў, вопыт, які заслужоўвае пільнай увагі і асэнсавання.

Сінтэз скульптуры і архітэктуры — паніцце складанае і шматграннае. Яно не вычэрпваецца банальным — «пяцьдзесят працэнтаў скульптуры плюс пяцьдзесят працэнтаў архітэктуры». Яно ўключае ў сябе комплекс пытанняў узаемазвязі, узаемазалежнасці, узаемаўплыў архітэктуры, скульптуры і прасторы.

Ведучы гаворку аб сінтэзе ў беларускай манументальнай пластыцы, відаць, дарэчы прыгадаць амаль класічную фармулёўку вялікага Бурдэля: «скульптура павінна быць прышчэпленая архітэктуры, як прышчэпляюць дрэвы».

Не думаю, што Бурдэль варта разумець так, быццам ён аддае прыарытэт архітэктуры, зводзячы скульптуру да ўзроўню нейкага чужароднага парастка, які шляхам хірургічнай аперацыі прышчэпляюць да ўжо сфарміраванага дрэва. Кожны ж садоўнік ведае: не прышчэпленое дрэва — нічэмнае, як і чаранок сам па сабе. Толькі з'яднаныя ў адзін арганізм пераўтвараюцца яны ў квітнеючае, здольнае пладаносіць дрэва.

Відаць, у сімбіёзе «архітэктар — скульптар» галоўнае — не тое, хто карыстаецца «правам прыма», а тое, **наколькі яны аднадумцы**, на колькі дакладна разумеюць свае задачы, на колькі (з улікам асаблівасцей свайго мастацтва) намагаюцца дасягнуць аднаго мажымага, аптымальнага выніку.

У сваёй рабоце аўтарам манументальных ансамбляў часта даводзіцца на практыцы шукаць адказы на пытанні: ад якіх фактараў залежыць у манументальным комплексе адзінства скульптуры і архітэктуры, скульптуры і прасторы, ці будзе «гучаць» у ансамблі нават самая выдатная скульптура, калі яна дысаніруе з ландшафтам; ці будзе апраўданым самае вытанчанае архітэктурнае рашэнне, калі яго не вячае роўная па эмацыянальным уздзеянні скульптура; ці будзе выконваць свае функцыі пластычны элемент, калі ён робіцца гегемонам, падаўляючы і архітэктурную і прастору?..

У БЕЛАРУСКАЙ манументальнай пластыцы яшчэ на пачатку трыццаціх гадоў былі створаны ансамблі, якія можна лічыць прыкладам гарманічнай аднасці архітэктуры і скульптуры. Прыгадаем хаця б комплекс Дома ўрада ў Мінску. Яго проста нельга ўявіць сабе без помніка У. І. Леніну, які стаў галоўным акцэнтам кампазіцыі (архітэктар І. Лангбард, скульптар М. Манізер). Прыгадаем рэльефы, арганічна ўпісаныя ў інтэр'ер залы пасяджэнняў, якія выканалі А. Бембель, Г. Ізмайлаў, У. Рытар. Нельга не лічыцца і з вопытам супрацоўніцтва архітэктараў і скульптараў у дасягаваныя гады, калі ў Беларусі было ўзведзена шмат помнікаў, калі скульптура вельмі актыўна выкарыстоўвалася пры стварэнні значных грамадскіх будынкаў. У гэтай рабоце прымалі актыўны ўдзел як скульптары старэйшага пакалення — З. Азгур, А. Бембель, А. Глебаў, С. Селіханаў, так і маладзейшыя — П. Белавусаў, А. Заспішкі, В. Паліччук, М. І. Л. Роберманы.

Таму, калі ў пачатку шасцідзесятых група маладых архітэктараў і скульптараў рэспублікі вельмі актыўна ўключылася ў работу па стварэнні шэрагу помнікаў героям, якія загінулі ў гады вайны, — гэтым архітэктарам і скульптарам не прыйшлося «пачынаць на пустым месцы».

Работа над помнікамі была сапраўднай школай майстэрства, у якой сфарміраваліся творчыя індывідуальнасці архітэктараў В. Занковіча, Ю. Градава, Л. Левіна, Ю. Назаква, скульптараў А. Анікейчына, Г. Мурамцава, У. Ананькі, М. Рыжанкова.

Вопыт, зацалашаны ім пры стварэнні помнікаў героям, дазволіў развіць і паглыбіць традыцыйнае супрацоўніцтва беларускіх архітэктараў і скульптараў старэйшага пакалення.

МЕМАРЫЯЛЬНЫ комплекс «Хатынь» (архітэктары В. Занковіч, Ю. Градаў, Л. Левін, скульптар С. Селіханаў) па праве лічыцца адным з лепшых твораў беларускай манументальнай пластыкі. У ім вельмі ўдала расставлены сэнсавыя акцэнты, дэталі «працуюць» на агульнае ўражанне.

Аўтары здалі стварыць адзіны сілуэт ансамбля, які «чытаецца» з любога пункту. Яны здалі (і гэта, на маю думку, галоўнае вартасць мемарыяла) не парушыць на дзіва жывапісны ландшафт, а арганічна ўпісаць у яго ўсе збудаванні ансамбля. Стварылі выдатны па вобразнай напоўненасці элемент, які стаў сімвалам усяго комплексу, — стылізаваную стэлу на месцы кожнай спаленай хаты. Яны таленавіта вырашылі гукавое афармленне помніка.

Акрамя чыста пластычных і планіровачных задач, аўтары паставілі перад сабой і ўдала вырашылі задачы псіхалагічныя. Яны здалі пабудаваць дакладную мадэль гледачоўскага ўспрыняцця як усяго ансамбля, так і кожнай яго дэталі, задумаць і таленавіта зрэжысраваць грандыёзнае відовішча, якім з'яўляецца комплекс у Хатыні, як, між іншым, і любы манументальны ансамбль. Тры «ўдарныя» кропкі прадугледзелі яны ў сваім ансамблі. Першая — стэла-ўказальнік на павароце з пашы, якая прымушае спыніцца, павярнуць на дарогу да помніка. Слова ХАТЫНЬ, складзенае з вялікіх блокаў чорнага бетону, літаральна ўрываецца ў нашу свядомасць, гучыць першаю нотай высокага рэкіема.

Кіламетровыя слупкі-адзнакі, якія ядуць зваротны адлік, сама дарога, якая, бы спружына, упісваецца ў схілы невысокіх пагоркаў, векавы лес, які падступае проста да асфальту, — таксама «рыхтуюць» нас да сустрэчы з помнікам.

СИМФОНІЯ

Другая «кропка» — уваход на тэрыторыю мемарыяла, уваход, ля якога сустракаюць нас фігура старога з целам сына на руках, стэла чорнага граніту на месцы спаленай адрывы і сімвалічны вянеч з блокаў белага мармуру, на якім цудоўныя словы-зварот да тых, хто прыйшоў аддаць даніну пашаны подзвігу беларускага народа. Адсюль сцяжынка павольна вядзе ўздоўж стэлы, якія стаяць на месцы спаленых хат, да галоўнага акцэнта мемарыяла — Сцяны жалобы і Вечнага полямя.

У чорны маналіт гранітнага плінта ўрэзаны зялёны квадрат газона. На ім тры бярозы. Замест чацвёртай — Вечнае полямя! У другой сусветнай вайне загінуў кожны чацвёрты беларус! Кожны чацвёрты!

Аўтары стварылі выдатны вобраз, які стаў лагічным завяршэннем ансамбля. Найбольш эмацыянальна напружаны «вузел» комплексу — уваход. На яго рашэнні (менавіта ў плане сінтэзу скульптуры і архітэктуры) хочацца спыніцца больш падрабязна.

Працуючы над праектам мемарыяла, аўтары намагаліся скрупулёзна аднавіць планіровачную структуру спаленай вёскі. Менавіта таму, відаць, яны размясцілі чорную стэлу на месцы трагедыі фасадам да сцяжынікі. Ідучы за лагікай падзей, фігура старога, які толькі што вырваўся з вогненнай пасткі, стала спіной да стэлы, бокам да уваходу.

Аднак такое рашэнне не задаволіла, бо не стварала неабходнага эмацыянальнага зараду. Скульптура не чыталася ні зда-

лёк, ні зблізку — сцяжыніка, заціснутая паміж мармуровай стэлай і плінтам, на якім стаяць стары, не забяспечвала нават мінімуму адыходу, каб разгледзець скульптуру.

Таму было вырашана павярнуць скульптуру фронтам да уваходу. Ад гэтага скульптура выйграла, «запрацавала» на ансамбль.

Але пры гэтым фігура страціла прамую вобразную сувязь са стэлай, якая стаяць на месцы спаленай адрывы. Стэла аказалася збоку ад фігуры і — раптам ператварылася ў элемент, які нясе ў асноўным толькі інфармацыйную нагрузку.

Намагаючыся захаваць структуру спаленай вёскі, скрупулёзна аднаўляючы ўсе элементы яе планіроўкі, аўтары, відаць, недаацанілі значэння пластычнага элемента ў агульнай кампазіцыі, не ўлічылі таго, што скульптура, як правіла, з'яўляецца найбольш эмацыянальным элементам манументальнага ансамбля.

Некаторай недаацэнкай ролі скульптуры, яе другараднасцю, неабавязковасцю ў агульным ансамблі адзначаны і мемарыяльны комплекс у Любані (архітэктары В. Занковіч, Л. Левін, скульптары В. Грос, У. Ананька), помнікі і мемарыяльныя знакі — партызанцы А. Колесавай у гарадскім пасёлку Крупкі (архітэктары В. Занковіч, Л. Левін, скульптар В. Паліччук), віцэ-адміралу М. Дразду ў Буда-Кашалёве (архітэктары В. Занковіч, Л. Левін, скульптар С. Вакар), Канстанціну Заслонаву пад Оршай (архітэктары В. Занковіч, Л. Левін, скульптар Г. Мурамцаў).

Дзеля справядлівасці, аднак, трэба заўважыць, што скульптура ў вышэй названых работах не ўзнялася вышэй пасроднага ўзроўню і таму проста не здолела арганічна ўвайсці ў ансамбль.

«СТРЫМАННЯ» адносны да скульптуры праявілі і аўтары Кургана славы (архітэктар А. Стаховіч, скульптар А. Бембель).

Складанае інжынернае збудаванне з чатырох гранёных штыхоў, якія апаясаны шырокім сімвалічным кальцом, крыху пасунутым уперад, узнесена на высокі курган, насыпаны на месцы, дзе чатыры франты замкнулі Мінскі канцёл.

Штыхі з белага металу лагічна вячваюць правільны конус кургана, які арганічна ўпісваецца ў шырокі разлог пал'ёў. Вакол кургана дастаткова свабоднай прасторы.

Гарманічны аб'ём гэтага помніка. Яны чытаюцца як адзінае цэлае і здалёк і зблізку. Ажурныя прыступкі, быццам лісты ўрачыстага дубовага вянка, ляжаць па схілах кургана. Падымаючыся па іх, мы абходзім вакол усяго збудавання, набліжаючыся да комплексу, які вячае курган. Перад намі ўсё шырэй і шырэй адкрываецца далёкая перспектыва, на якой, бы на карце, сінеюць лясны жаўцеюць палі.

Тут, на гэтых палях, адбывалася адна з галоўных бітваў за вызваленне Беларусі.

Набліжаючыся да кургана па пашы, падымаючыся па ступенях на яго вяршыню, мы ўнутрана рыхтуемся да таго, што менавіта там, на вяршыні, знаходзіцца «ўдарная» кропка мемарыяла, яго галоўны элемент.

Усім ладам помніка, лагічна яго канструкцыя і планіроўка аўтар пераконвае нас у гэтым.

Але ні мазатка, ні назвы тасцей і падраздзяленняў, якія ўдзельнічалі ў акружэнні ворага, ні адлюстраванне ордэна Перамогі, якімі аздоблена ўнутраная паверхня сімвалічнай стэлы, не здалі зрабіць вобразным завяршэннем комплексу, адэкватным таму эмацыянальнаму ўздзеянню, якое стварае сам курган.

Сімвалічны рэльеф на вонкавым бану кальца, які складаецца з твараў воінаў, партызан і партызанак, здалёк глядзіцца даволі дэкаратыўна, ажыўляе некаторую лапідарнае гладыя плоскасці і прамых. Але, калі мы падымаемся да яго бліжэй, гэты эфект губляецца.

ГАВОРАЧЫ пра сінтэз архітэктуры і скульптуры ў беларускай манументальнай пластыцы, мы пакуль што мелі справу з творами, у якіх у большай альбо меншай ступені адчуваўся прымаат архітэктуры. А ў мемарыяльным комплексе ў Брэсцкай крэпасці, менавіта

скульптура, «суперманументальная» па характары, выходзіць на першы план, дыктуе свае «ўмовы» і архітэктуры і прасторы.

Мемарыял размешчаны на тэрыторыі крэпасці, дзе кожны камень — сведка подзвігу, дзе кожны сантыметр зямлі паліты крывёю савецкіх людзей. Таму, відаць, натуральным было б рашэнне, якое б падкрэсліла роллю нямых сведак абароны — руінаў крэпасці.

Аднак аўтары прапанавалі іншае.

Галоўны манумент ансамбля — галава воіна — высокая ўзвышшаецца над руінамі. Яна такая вялікая, што казматы крэпасці побач з ёй выглядаюць нават другараднымі.

Пра твар воіна цяжка сказаць, што ў ім сабрана ўсё характэрнае, тыповае, што звязана ў нашым уяўленні з вобразам воіна-героя.

Паварот галавы хутчэй выражае ўпартасць, чым рашучасць. Вялікі аб'ём, які размешчаны ззаду, павінен надаць кампазіцыі дынамічнасць, робіць сілуэт больш разнастайным, але ў той жа час «прыскае» яго да зямлі.

Дзевяностаметровы штых — вышынняя дамінанта ансамбля — нават пры сваіх каласальных памерах глядзіцца маленькім і заднада лёгкім побач з амаль трыццаціметровым манументам.

Ніяк не звязаны з галоўным манументам і яшчэ адзін пластычны элемент комплексу — «Смага». Ён існуе сам па сабе, з'яўляецца зусім самастойным творама, які «на жывую штыку» прывязаны да агульнай кампазіцыі.

НАПЭУНА толькі ўваход у крэпасць можна лічыць сапраўдным, без усялякіх агаворак, поспехам аўтараў (над стварэннем мемарыяла ў Брэсцкай крэпасці працаваў творчы калектыў пад кіраўніцтвам архітэктара У. Караля, скульптараў А. Кібальніка і А. Бембеля).

Бетонны маналіт быццам раскалоўся ад удару снарада, які прабіў яго навывіш, стварыўшы пяцікутную праломіну, праз якую праглядваюцца і цэнтральны манумент і штых-абеліск.

Тут, у калідоры ўваходу, нас сустракае мелодыя песні, якая стала гімнам савецкага народа ў яго барацьбе з фашыскай наваляй — мелодыяй «Свяшчэннай вайны».

Пластычнае рашэнне ўваходу прыцягвае ўвагу сваёй арыгінальнасцю, трапнасцю. Музыка, якая рэхам адбіваецца ад плоскасці калідора, дае вельмі моцны эмацыянальны зарад, настрайвае нас на хвалю, на якую былі настроены ўсе абаронцы гераічнай крэпасці, на хвалю беззапаветнай любові да Радзімы.

ІНШЫ РАЗ, глядзячы на чарцяжы, на макет помніка, які будзе ўзведзены, цяжка бывае ўявіць сабе яго аб'ёмны ўпісанымі ў прастору, цяжка ўявіць усе яго элементы ва ўзаемасувязі. Патрэбна назапасіць вялікі вопыт, каб загадзя прадбачыць, як помнік будзе выглядаць «у натуре». Вельмі часта нейкае рашэнне, знаходка, якая падаецца пераканаўчай і трапнай на чарцяжы, у макеце, пераведзеная «ў памер» губляе свае якасці, выглядае зусім інакш. Зразумела, гэты «метамарфозы» трэба ўмець прадугледзець. Але ж на памылках людзі вучацца. І калі сёння мы шчыра і адкрыта гаворым пра тыя недахопы ў галіне сінтэзу скульптуры і архітэктуры, якія сустракаюцца ў створаных беларускімі майстрамі мемарыяльных комплексах, — гэта верная зарука таго, што ў наступным ім можна будзе пазбегнуць.

БЕЛАРУСКАЯ манументальная пластыка — вельмі маладая. Але, нягледзячы на гэта, нашы архітэктары і скульптары стварылі цэлы шэраг ансамбляў, якія ўвайшлі ў плыць і кроў народнага ўспрыняцця. Яны атрымалі самую высокую адзнаку, якімі ўзнагароджваюцца лепшыя з лепшых твораў мастацтва. Мы ганарымся гэтымі помнікамі, мы любім іх. І можа якраз таму ставімся да іх найбольш па-трабавальна.

Бо заўсёды хочацца, каб тое, што сапраўднаму любіш, было яшчэ лепшым, было бездакорным.

Алег БЕЛАВУСАЎ.

БІЛЕТАУ на спектаклі сёлетніх сталічных гасцей набыць ужо немагчыма. Тых, хто мае месца на «Уладу Цемры» або на «Вяселле Крачынскага», называюць шчасліўцамі. Акадэмічны Малы тэатр СССР яшчэ раз перананася, што мінчане ведаюць і шануюць яго мастацтва, па-грамадзянску актыўнае, прасякнутае існай ідэяй, жыццёвае і выразае ва ўсіх кампанентах рэжысуры і акцёрскага выканання. Урачыстым было ад-

ля, то ўмельства тых, хто даносіць да залы гучную партытуру (Г. Ліханскі, А. Бекер, Ю. Голяшаў, С. Гельвасер), стаіць таксама на высокім узроўні. Як і мастакоў па асветленні — заслужанага работніка культуры РСФСР І. Бізэ, В. Ізотавай і А. Цюрынава. Пераходы ад сцэны да сцэны выконваюцца ў лепшым сэнсе слова па-кінематаграфічнаму: Іх не заўважаш, яны не замінаюць акцёрам раскрываць эмацыянальны стан герояў.

Ю. Саломіна, у гэтым спектаклі адкрывалі для све таэатральныя якасці таленту: непасрэднасць у перадачы духоўнага настрою і валавога імпульсу шаўца Пэпіна. Прывабная атрымалася Лола ў артысткі Л. Юдзінай...

Аднак, даруйце, гэта — не рэцэнзія на спектаклі гасцей. Нам хацелася ў рэпартажы адзначыць атмасферу радаснай сустрэчы з прадстаўнікамі славацкай рускай сцэны. Цяпер многа гавораць пра так званы прырытэт рэжысуры ў таэатральным мастацтве, ёсць тэарэтыкі, якія адстойваюць прышчынава драматычнага слова. Гасцёрны выступленні артыстаў Малога тэатра, якія мы паспелі паглядзець, яшчэ раз сведчаць, што акцёр — першы і паўнамоцны прадстаўнік калектыва на сутнасці мастацтва сцэны. Праз яго зала «чытае» і «чуе» задуму аўтара, трантоўку рэжысёра. Тыя артысты Малога, і з імімі за гэтыя дні пазнаёмлілі мінчане, абуджаюць удзячныя пачуцці за тое, што яны сядома падначальваюць све генеральнай ідэі твора, які сёння імі іграецца, дзеля раскрыцця ле мабілізуюць культуру сцэнічнай мовы, вызначаюць выразныя абрысы знешняга малюнку, паглыбляюць у падтэкст. І робяць усё прыёмамі надзвычайнай тэатральнасці. Жыццё прадстае ў святле рампы захаплым, шматгранным, сіладачным, супрэчальным. І паказаныя на сцэне вобразы і падзеі маюць мудрую і па-грамадзянску сталую мараль.

У часе першых знаёмстваў на вуліцах горада і на сцэне, за кулісамі тэатра і ў фазе адбываюцца імправізаваныя сустрэчы. Гутаркі. Спрэчкі. Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук занатаваў на стужцы момант адрыцця гасцёрляў, калі ў спарожнае чеплыні сустрэліся далоні А. Гогалевай і Л. Александроўскай. На здымку ўнізе — Ю. Саломін і Л. Юдзіна ля Вечнага агню...

Гасцёрлі набіраюць разгон. Пашыраюцца рэпартажныя далеглыды — на сцэну выходзіць класіка: на гэтых днях Малы тэатр іграе «Уладу Цемры», і сотні мінчан на далёкіх рубяжках тэатра на плошчы імя Парыжскай Камуны пытаюцца, ці няма «лішняга білецка».

Не, няма! А ў зале няма мудры лбыку зваліцца...

В. ІВІН.

МАСКОЎСКИ

крыццё гасцёрляў. Дакладней кажучы, урачыстым быў той рытуал сустрэчы, што адбыўся да пачатку спектакля «Самы апошні дзень» паводле апавесці Б. Васільева (дарчы, гэты аўтар пастаў шырокага поспеху інсцэніроўкі апавесці «А зоры тут цікія...» набыў рэпутацыю надзвычай тэатральнага, нават «рэжысёрскага» праяніка).

МАЛЫ

Вітаючы масквічоў, народная артыстка СССР Ларыса Александроўская падзякавала трупе Малога за тую радасць, якую нясуць артысты лепшымі спектаклямі глядачам краіны, адзначыла асаблівае значэнне сёлетняй сустрэчы мінчан з праслаўленым калектывам, сустрэчы юбілейнага года, калі святкуюцца 50-годдзе ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістыч-

ных Рэспублік. Ад імя тэатра гаварыла народная артыстка СССР Алена Гогалева.

— Нікі панлон вам, мінчане, за цудоўны горад, які вы ўзніклі на месцы папалішчаў і руін. Артысты Малога помняць па сваіх першых пасля вайны выступленнях, што засталася тут пасля нашэсця гітлераўцаў. Вашы руні, ваш розум і вашы сэрцы стварылі характава сапраўднае. Пра Мінск моцна слязаць, што гэта горад, узяты да сонца любоўю савецкіх людзей. Прыміце ж рускае, масквіскае дзякуй за вашу гераічную працу! — сказала пад дружныя апладысменты перапоўненай залы А. Гогалева.

У МІНСКУ

Артысты мінскай сцэны падарылі гасцям букеты кветак. І...

І пачалося свята высокага мастацтва глыбока праўдзівай і па-мастацку яркай акцёрскай ігры. Хоць да п'есы, напісанай Б. Васільевым паводле апавесці «Самы апошні дзень», моцна прад'явіць прэтэнзіі (яна часам успрымаецца як ілюстрацыя да пражытых старонак), рэжысёр Б. Равенсіх, выканаўцы ролей М. Жараў, П. Канстанцінаў, І. Ліско, Т. Тарчынскі, Э. Марцэвіч, Я. Веснін, Т. Панкова, В. Хахраноў прадманстравалі адточанае майстэрства і стварылі атмасферу напружанай па ўнутраным чынам дзеі, анрэспілі зместоўныя чалавечыя характары галоўных персанажаў і далі таленавітыя эскізы да партрэтаў эпізодычных дзейных асоб. Наогул спектакль прывабіў культурай пастававачай работы. Калі імя аўтара музыкага афармлення А. Флярноўскага не мае патрэбы ў рэкамендацы-

паказаў даўно пастаўлены спектакль «Унраі консула». Камедыя Г. Мдзівані цяпер, праз дзесяць гадоў пасля напісання, выглядае часам даволі спрошчаным па мастацкай распрацоўцы вобразаў памфлетам на норавы буржуазнага грамадства. Але і ў-яй ёсць нешта такое, што прыцягвае ўвагу глядачоў: народныя савакіты гумар, зямальна-інтрыга, жанравыя фігуры сярод дзейных асоб... Цінава, што мінчане, якія добра ведаюць па кінематаграфічных стужках і па бланітным экране, сьнажам,

«САСЛУЖЫЦЫ» — папулярная. Дзе іх ні іграюць — у Мінску або Віцебску — глядзеальная зала амаль заўсёды поўная. Мабыць, ужо ў самай назве п'есы ёсць нешта прывабнае і ўсім зразумелае: саслужыўцы — гэта кожны з нас, усе мы дзесьці служым і здараецца, уступаем менавіта ў такія канфлікты — мучымся сваёй нясмеласцю пры размове з начальнікам, губляемся або, наадварот, бываем празмерна ўпартымі. Здараецца з нам і нешта такое, што было з героем п'есы Навасельцавым.

Няхай звальняюць! Але ён скажа дырэктару Калугінай, які яна чэрства, бяздушны кіраўнік, як цяжка з ёй людзям! Бывае, і самому начальніку такі ўрок ідзе на карысць, як, напрыклад, Калугінай. Ёй трэба было пачуць усе горкія словы, каб навучыцца паважаць нават самага сціплага саслужыўца, адкрыць і ў самой сабе даброту... Праўда, не абшлось тут без каханья. Яно і завяршыла працэс «ачалавечвання» Калугінай.

Рускі драматычны тэатр БССР ставіцца да гэтай жыццёвай гісторыі іранічна (пастаноўшчык А. Кузняцоў). Пад гарэзліваю музыку на авансцэну выходзіць героі спектакля І. прытанцоўваючы, гавораць, хто яны такія. Пралог з куплетамі і танцамі — умова ігры, якія тэатр прапануе глядачам на гэты вечар. Не прымайце ўсё гэта ўсур'ёза, нібы папярэджвае ён, давайце ўявім, што так магло б быць, і — пасмяёмся. А калі «магло б», а не ёсць, дык і мера сцэнічнай умоўнасці адразу ўзрастае.

Некаторыя персанажы губляюць глыбіню, робяцца аднамернымі. Намеснік дырэктара Самахвалава (арт. І. Камароў) выглядае толькі нар'ерыстам, сакратар-машыніста Верачка (арт. І. Гаркуша) — толькі ўвасабленнем глуштва і мітусні, член млісцона Шура (арт. Г. Знаркоўская) — пародыя на прафсаюзную актывістку, якой такія персанажы даўно маюць на сцэне.

Праўда, і драматургі, ствараючы гэты партрэт, не імкнуліся, мабыць, адкрыць новыя тыпы. Фігуры, нахштат Самахвалава, Верачкі, Шуры, сустракаліся ў розных п'есах раней, і міграцыі іх не відаць нацца. Іграць такіх ролі на сцэне і лёгка, і цяжка. Лёгка, бо персанаж нагадвае маску, устойлівы тып, а зрабіць такі тып жывым і псіхалагічна індывідуальным — цяжка.

У Рускім тэатры БССР і дзейнічаюць людзі-маскі, якія добрасумленна выконваюць свае функцыі, каб у фінале спектакля выказаць някітрую жыццёвую «выснову»: «Людзі, стаўцеся адзін да аднаго па-чалавечы!»

Толькі актрыса І. Лакштанава ад-

крывае ў сваёй Калугінай не зусім звычайны характар. Бог ведае, чаму ачарсцвела душа гэтай жанчыны — ці ад ранняга горкага вопыту, вераломства блізкіх людзей, ці ад празмерна афіцыйна аразуметага «службовага абавязку», які прымушае яе адмовіцца ад асабістага жыцця. Знешне даволі прывабная — высокая, ладная, з густам апранутая, — яна ўнутрана халодная, замкнёная. Адчуваецца, што Калугіна даўно прывыкла за-

БОЛЬШ ЖАРТАМ, МЕНШ УСУР'ЁЗ

«САСЛУЖЫЦЫ» Э. БРАГІНСКАГА І Э. РАЗАНАВА У РУСКІМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ БССР ІМЯ М. ГОРКАГА І БЕЛАРУСКІМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА

гадваць, прывыкла да свайго дырэктарскага крэсла, да званкоў міністра. І, відаць, даўно яна дзеліць людзей на «маленькіх» і «вялікіх». Навасельцаў (арт. А. Бялоў) для яе — «маленькі».

Гаворыць яна з ім холадна, не ўзімаючы вачэй. Ёй і ў галаву не прыходзіць, што пра чалавека трэба меркаваць не толькі па якасці складзенай ім на паперы службовай справаздачы. Калі гэты ціхі Навасельцаў на вечарыны ў Самахвалава, крыху выпіўшы і асмалеўшы, спрабуе адкрыць сваю душу Калугінай і, сустраўшы ў адказ халодную абьяквашу, у гневе ўзрываецца — у гэты момант нешта ўзрываецца і ў яе душы. Напэўна, многія гады Калугінай ніхто не гаварыў такіх горкіх слоў, якія вырваліся ў запале ў сціплага падначаленага, — гэта прасветленае здзіўленне якраз і іграе І. Лакштанава. Яна роўным голасам дзякуе Самахвалаву за «прыемны вечар», але ў яе позірку, кіну-

КАГО ПАКАХАЛА ЗЯЛЁНАЯ ПТУШКА?

АРТЫСТКА РЭСПУБЛІКАНСКАГА ТЭАТРА ЮНАГА ГЛЕДАЧА КАЦЯРЫНА ДАУНАР У РОЛІ БАРБАРЫНЫ У КАЗЦЫ ГОЦЫ

Радасная, малюнічая і незвычайна адзетая група людзей з гучным гітаннем, песнямі і танцамі нечаканна ўзнікае перад нашымі вачамі. Яны яшчэ на выпягнутых руках гратэскава прыбранага «вайкака». У імя чаго — яшчэ незразумела: бо проста накуль што нас захапляе незвычайнае шэсце незвычайных людзей, якія прапануюць і нам удзельнічаць у іхняй вясёлай гульні. Але вы яшчэ не давяраеце заклікам гэтых людзей. Нарэшце, лёд надарваўся і вы, забывшыся аб усім, кідаецеся ў самую гучна і вясёлай кампанію. І тады вам раптам робіцца аразумелым сэнс таго, што адбываецца на сцэне, лёгка і свабодна разгавяеце вы таямніцу гратэскавай фігуры «вайкака» і самі ўздываецеся над «злом» на крылах зялёнай птушкі. Такім успрымаецца спектакль «Зялёная птушка» ў пастаноўцы Мікалая Шыйко большасцю глядачоў.

Спынімося на адным яго персанажы — Барбарыне. У сюжэце п'есы прызначэнне гэтай дзейнай асобы, здаецца, надзвычай простае. Выратаваць цудоўнага прынца можа толькі дзяўчына з чыстым

сэрцам, здольная пафці на ахвяру дзеля перамогі добра. Такую дзяўчыну прынец угадае ў Барбарыне, прыёмнай дачцы каўбасніка Труфальдайна. Аднак Барбарына пад уплывам свайго брата Рэнца захапляецца філасофскай тэорыяй «разумнага эгалізму». У гэтым захапленні яна заходзіць так далёка, што непрыкметна губляе свае добрыя прыродныя якасці і ператвараецца ў капрызную какетку, гатовую для ажыццяўлення сваіх капрызаў нават на злычынства. Выконваючы яе жаданні, Рэнца ператвараецца ў каменную статую, і тады

Барбарына становіцца зноў сама сабой, гатовай ахвяраваць сабой, каб выратаваць брата...

Выканаўцы ролі Барбарыны — маладой актрысы Кацярына Доўнар, несумненна, давалася сутыкнуцца з немалымі цяжкасцямі. Рhythмы спектакля надзвычай імклівыя, і ёй трэба быць вынаходлівай і натрэніраванай, каб свабодна дзейнічаць, быць дынамічнай у рухах, ярка эмацыянальнай у пачуццях. І гэта ёй у асноўным удаецца.

У пачатку спектакля Доўнар — Барбарына абаяльная: у самім абліччы яе — і непасрэ-

КОЛАС І БЕЛАРУСКАЯ СЦЭНА

Навукова-метадычны савет па прапагандзе пытанню літаратуры і мастацтва пражулення таварыства «Веды» Беларускай ССР выпусціў брашуру кандыдата мастацтвазнаўства С. Пятровіча «Якуб Колас і беларускі тэатр». Яна прысвечана 90-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа і складаецца з трох частак: «Ля малыхі беларускага тэатра», «Тэатр народнага песняра» і «Беларуская мастацкая Каласіяна».

У кнізе ідзе гаворка пра раннія п'есы паэта «Чарна ўсё на свеце робіць» («Антось Лата»), «Забастоўшчыні» і «На дарозе жыцця», пра яго дружбу з калектывам Першага беларускага дзяржаўнага тэатра (БДТ-1), а таксама з тэатрам імя Якуба Коласа, для якога ён стварыў п'есу «Вайна-вайне». У гэтым жа тэатры была ажыццяўлена пастаноўка «У пушчах Палесся» — аднаго з лепшых драматычных твораў паэта.

Аўтар расказвае пра вялікую спадчыну, якую пакінуў народны пісьнік беларускаму тэатру.

М. ЖЫГОЦКІ.

тым на Навасельцава, чытаецца збя-
тэжанаць. Камень зрушаны з месца,
цяпер ён пакаціўся ўніз, разрываючы
путь, які аблыталі гэту адзінокую
душу...

Снажам, антрыса паказвае, як лютое ў
апошній сцэне Калугіна, калі падазрае
свайго падначаленага ўжо каханага ў
тым, што Навасельцаў заляцаецца да яе
з карыслівымі намерамі. Мы, глядзячы,
адчуваем у гэты момант радасць за ча-
лавека, які абанраў слабе, а цяпер ду-
хоўна ўвакрасае, раскрываючы лепшыя
рысы сваёй натуре.

Выкананне галоўнай ролі ў мін-
скім спектаклі робіць яго не толькі
вясёлым, а і змястоўным, дакладным
па думцы.

У БЕЛАРУСКИМ дзяржаўным дра-
матычным тэатры імя Я. Коласа
ў Віцебску рэжысёры С. Казіміроўскі
і Л. Кавалёў разам з мастаком А. Са-
лаўёвым паказваюць людзей на фоне
атрыбутаў вялікай вылічальнай ма-
шыны. «Ніўжо такая малая і нязнач-
ная роля чалавека ў свеце камп'ютэ-
раў?» — міжволі заіррадавацца дум-
ка. Але раптам бачыш усмешлівыя
мордачкі ў некаторых адтулінах пер-
фастужкі. Яны нібы падміргваюць: па-
чкай, маўляў, з вывадамі, паглядзі,
што тут будзе...

І мы глядзім. На круглую пляцоўку, на
цяжкі канцылярскі стол і хмурую жан-
чыну за ім. Яна ўткнулася ў паперы,
шампацімі, потым устае, ідзе, цяжкі
ступоўкамі, «нібы ўбываючы сваі». На та-
ры яе ні гневу, ні радасці, у хрыплаватым
голосе — нейкая цямняны інтанацыя,
нібы з усіх фарбаў свету гэтай жанчыне
дасталася толькі адна — шэрая. Шэры
блсколерыны твар, шэры не-
прыкметны касцюм і, напэўна, шэрае,
беднае на радасці, жыццё. Людзі побач
з ёй спываюць, танцуюць, вершы чы-
таюць, а яна сядзіць, маўкліва, абыва-
валя, як каменная баба. Як жа тут не
ўзравацца? Як не ўгніваць жанчыну?
— Вы сухар! Вы не чалавек! — кры-
чыць ёй мужчына з тонкім нервовым
тварам.

Так мы знаёмімся з галоўнымі ге-
роямі спектакля коласаўцаў — Ка-
лугінай (арт. Г. Маркіна) і Навасель-
цавым (арт. М. Цішачкін). За маўклі-
васцю, стрыманасцю і нежданнем
гаварыць аб сваіх бедах угадаецца
рэдка душэўная стойкасць Навасель-
цава. Яму сапраўды нялёгка даводзіць-
ца: жонка пакінула з двума дзецьмі,
на рабоце не ўсе ладзіцца. А ён —
усміхаецца! Нават жаргуе з саслу-
жыўцамі! Уласны боль прыкрывае
іроніяй, а таварыша ў цяжкую мінуту
падтрымае, падбадзёрыць. Сутыкне-
цца з подласцю — не раздумваючы,
кінецца ў бойку. Арыгінальны атры-
маўся «аслужывец» у артыста
М. Цішачкіна!

Толькі з начальніцай сваёй ста-
раецца не сустракацца Навасельцаў.
«Баішыся яе?» — кпяць з яго сябры.
«Баюся», — жаргуе Навасельцаў. На
самай жа справе не баіцца ён Калугі-
най, проста не знаходзіць душэўных
кантактаў з гэтай жанчынай-аўтама-
там.

Затое з якой высакароднасцю ге-
рой М. Цішачкіна кідаецца сутыкаць
тую ж Калугіну, застаўшы яе ў сля-
зах, як радуецца абуджэнню ў ёй ча-
лавечнасці, жаночасці! Цяпер ён ужо
не паніе яе, не даць пагаснуць не-
чаканаму ў яе душы агеньчыку. Ён
горды і вчаслівы, як скульптар, які
удыхнуў жыццё ў халодны мармур.

Многае здолеў сказаць пра Навасельцава артыст у Віцебску.

А Калугіна? У выкананні Г. Маркі-
най — гэта наогул прастанушы чала-
век, не фанабэрылівы, не высакаме-
рыны. Яна ўся ў справах, у клопатах аб
зводках, дакладах, нарадах, так што
і аб сабе няма калі падумаць ды і ў
іншых угледзецца. Калугіна Маркі-
най не заўважае, як цямяеюць фарбы,
як бяднее яе душа. Толькі канфлікт з
Навасельцавым адкрывае ёй вочы —
бо ледзь не прагледзела яна жывое
жыццё, жывых людзей. Цяпер ёй хо-
чацца «дагнаць» былыя гады. Энергія
проста рвецца з яе.

Трэба бачыць, як старанна вучыцца
Калугіна ў сваёй санктарні Верачкі
«грацызная хадзе». Уся напружылася,
спадніцу падняла над каленямі, каб не
прапусціць ні аднаго руху, і, рэзка вы-
нідаючы ногі, плячэе крок, як салдат
на плацы.

Метамарфоза ў гэтай жанчыне ад-
бываецца хутка і безбалесна. У фіна-
ле яна — раскаваны, натуральны,
шчаслівы чалавек...

Не, не выпадкова падміргвалі нам
з перфастужкі хітрыя фізіяноміі ві-
цебскіх артыстаў. Можна выратаваць
душу жывую, калі гэтага вельмі заха-
цець!..

ДВА СПЕКТАКЛІ, дзве спробы
пранікнуць у глыбіню праз знеш-
ні пласт жыцця, паказаны ў п'есе.
Больш багаты ўраджай мог бы быць,
калі б акцёры мелі глыбейшы драма-
тургічны матэрыял. Тады на спектак-
лях панаваў бы не толькі вясёлы, бес-
турботны смех. А былі б і хвіліны за-
сяроджанага маўчання, калі глядачы
супастаўляюць асабісты жыццёвы во-
пыт з тым, што ім адкрывае сцэна.

Д. МАНАЕВА

насць, і сціпласць, і
нейкая няўпэўненасць.
Такой пакахаў яе
прынц — зялёная птуш-
ка. Але гэта яшчэ не
тая Барбарына, якая
дзея добра справы
гатовая свядома ахвяра-
ваць сабой. Як паказ-
вае антрыса, у Барба-
рыны яшчэ наперадзе
захапленне філасоф-
скімі канцэпцыямі бра-
та, якія здаюцца ёй
вельмі прывабнымі і
і могуць «перарабіць»
характар чалавека да
непазнавальнасці.

І вось пачынаецца не-
бяспечная гульня ў «вы-
ключную асобу», якая
не прызнае ніякіх абме-
жаванняў у сваіх жада-
ннях. Пластика антрысы
рэзка змяняецца, змяня-
ецца знешняе аблічча,
змяняецца моўная ха-
рактарыстыка. Капрыз,
які мяжуе з жорстнасцю,
— вось што дынтуе па-
водзіны Барбарыны —
Доўнар да моманту ўсе-
дамлення сваёй віны, да
моманту стасавання. Ця-
пер яна нібы схамлянула-
ся, цяпер яна ранейшая
добрая і чужая Барбары-
на, якая набыла яшчэ
адну важную якасць, не-
абходную для здзяйснен-
ня падзігу — рашу-
часць.

Такім чынам, ак-
трыса, на мой погляд,
па-акцёрску ўпэўнена і
пераканаўча паказвае
два, умоўна кажучы,
абліччы сваёй гераніі
— нясмелай дзяўчыны
і той Барбарыны, якая
пасля ўсіх прыгод і па-
мылак усваядоўла, у
чым сапраўднае пры-
званне чалавека. Тут
прэтэнзій да выканан-
ня ролі амаль не ўзі-
нае. Затое тады, калі
К. Доўнар іграе Барба-
рыну знатнай дамай,
прагнай да бляску і
славы, часамі адчува-
еш, што яшчэ не зной-

дзены тая адзіна пра-
вільная акцёрская пры-
стасаванні, якія не пе-
рапхаджалі б нам па-
верыць у «знатную да-
му», якая толькі што,
зусім нядаўна была
натурай зусім іншай і
неўзабаве зноў пера-
тварыцца ў добрага ча-
лавека. Ці не празмер-
на імкнецца К. Доўнар
«выкрыць» Барбары-
ну, якая толькі на пэў-
ны час траціць у сабе
нешта прывабнае і вы-
сакароднае?

Магчыма, гэта спрэч-
ка — якая мера акцёр-
скага «сур'ёзу» ў такіх
выпадках патрабна, аса-
бліва, калі роля транту-
ецца з камедыяй ак-
цэнтам. У свой час Го-
цы скардзіўся на «...не-
дахоп акцёраў, якія ма-
лі б іграць з належным
уменнем, стрыманасцю і
пачуццём сур'ёзнай ро-
лі, а апошнія, пры не-
праўдападобным змесце,
займаюць на многа
больш адказнае станові-
шча, чым у праўдападоб-
ных сюжэтах, і патрабу-
юць ад акцёра выключ-
нага таленту пры паназе
ПРАУДЫ, якой на самай
справе не існуе». Відаць,
у момант, калі антрыса

пачынае здэманстраваць са
сваёй гераніі, знікае мо-
мант ПРАУДЫ, момант
ДАВЕРУ глядачоў.

Мне здаецца, у вы-
рашэнні Барбарыны —
знатнай дамы актрысе
трэба кіравацца жа-
даннем Барбарыны
прыкнінудца, пагуляць
у знатную даму, ад-
чуць, што гэта такое ў
сапраўднасці. Ад тако-
га гучання камедыя-
насць вобраза не змен-
шыцца. У канчатковым
выніку Барбарына —
натура таленавітая і
ўсё, што яна робіць,
робіць з захваленнем.
Таленавітасць яе трэ-
ба выканаўцы прыно-
сіць і ў абліччы герані-
і, калі тая «непрыем-
ная». Гэтага пакуль
што няма... Пакуль
што, бо сцэнічны парт-
трэт удакладняецца.

У заключэнне мне
хоцалася сказаць, што
зялёная птушка мае
рацыю, калі любіць
Барбарыну Кацярыны
Доўнар.

М. СМІРНОУ.

АФІША паведамляе — А.
Эшпай. «Увага, здым-
ка!» Музычны спектакль
з пралагам, эпілогам, танца-
вальным дывертисментам і толькі
адным антрактам. Лібрэта В. Ра-
цэра і В. Канстанцінава. Рэжысёр-
пастаноўшчык А. Даўгаполаў...

Варта было б, напэўна, паведа-
міць далей, што асістэнт рэжысёра
— В. Бажонаў. (У дадзеным выпад-
ку асоба немалаважная, паколькі за-
прошаны з Масквы рэжысёр, паста-
віўшы спектакль, паехаў і рыхта-
ваць яго да здачы, па сутнасці, да-
вядося асістэнту; а пры адсутнасці
яшчэ і галоўнага рэжысёра, ў тэат-
ры — гэта задача не з лёгкіх).

Варта было б назваць і іншыя
стваральніцаў гэтага і спрэчнага, і

У АПЕРЭЦЕ

па-свойму цікавага спектакля — і
мастака, і пастаноўшчыкаў танцаў,
і хормайстра. Але афіша чамусьці
іх не называе... Чаму — сказаць
цяжка.

Зразумела, як і кожны цяпер сцэ-
нічны твор пра сучасную моладзь,
тым больш — оперэта, музычная наме-
дзія «Увага, здымка!» выклікае на-
раканні за даволі схематычны паназ
таго, што ёсць у сапраўдным жыцці,
за адназначнасцю характараў, за
спрошчаную схему сюжэтнай пабу-
довы. Што ж, многія такія нараканні,
мабыць, справядлівыя. Ды толькі ж
наогул гэтая лёгкадумнасць, уласці-
вая жанру оперэты, без яе лібрэты-
сты, а потым і кампазітары пакуль
што не могуць абысціся. Дарэчы
станам на пазіцыю тых, хто лічыць
гэтую лёгкадумнасць заканамернай, і
тады новы спектакль Дзяржаўнага
тэатра музычнай камедыі БССР будзе
ўспрымацца даволі звычайнай з'явай,
творам, дзе штосці удалося больш,
штосці, наадварот, не удалося ні аў-
тарам, ні выканаўцам.

Спектакль пра моладзь. Такую,
якой гэта сучасная моладзь здаец-

АБАВЯЗКОВА

да збоку. І як знешняя лёгкасць,
бесклапотнасць, практыцызм, схіль-
насць да іроніі, здольнасць пусціць
пыл у вочы, разыграць друга — не
засланне прынцыповасці, сумлен-
насці, імкнення да вялікага і глы-
бокага кахання, адказнасці за ўсё,
што адбываецца вакол. Спектакль
аб сумленнасці і ў жыцці, і ў ма-
стацтве. Моладзь марыць аб буду-
чым і ў той жа час адчувае сваю
цесную сувязь з мінулым, якое не
проста гісторыя, а — жывы падзеі,
чалавечыя долі. Яны хваляюць, а
часам заклікаюць да адказнасці. І
калі трэба прымаць прынцыповыя
рашэнне, то становіцца ясна, што ў
галоўным сённяшнім Валодзі і Ве-
ры не вельмі адрозніваюцца ад
людзей старэйшага пакалення, ка-
лі яны былі маладыя.

Спектакль пра моладзь. І таму
ён немагчымы без танца. Тым
больш, што наогул оперэты без
танцаў не бывае. Менавіта на іх я
і спыняюся.

ТАНЦУЮЦЬ

...Падмаецца заслона, гучыць
музыка, маладыя, прыгожыя дзю-
чаты і хлопцы да самазабыцця ад-
даюцца бадзёраму, жыццерадасна-
му і імкліваму рытму сучаснага
танца. Запланаваны рэжысёрам
нумар-застаўка, дзякуючы свайму
малюнку і агульнаму настрою, у-
плываецца ў структуру спектакля,
стварае эмацыянальную атмасферу
імклівасці, напружанасці сённяш-
няга дня. Рытмічнасць, даклад-
насць, зладжанасць рухаў — усё гэта
робіць танец энергічным, спар-
тыўным, сучасным. Гэтая ж музы-
ка паўтараецца потым у сцэне на
пляцы ў пачатку другога дзеяння.
Пластика ж яна вырашаецца
інакш. Шум, малюнічасць, сонеч-
насць паўднёвага пляжа, радасць
свабоды, адпачынку патрабавалі
лёгкіх, дынамічных і разняволеных
рухаў.

Балетмайстры І. і Л. Травініны
вырашылі гэты дывертисмент яр-
ка і выразна. Але ж хацелася б
крыху большай сабранасці ад вы-
канаўцаў, чысціні рухаў, даклад-
насці, вызвалення ад некаторых не
вельмі сцэнічных элементаў быта-
вога сучаснага танца. А то моман-
тамі ствараецца ўражанне, што
маладыя і жыццерадасныя артыс-
ты настолькі захапляюцца танцам,
яго рытмам, што танцуюць ужо
для ўласнага задавальнення, за-
бываючы аб тым, як гэта выгля-
дае.

Блізкія па настроі гэтаму танцу
бугі-вугі і шэйк у сцэне адпачы-
нку моладзі ў перапынку на здым-
ках. Калі прывычна ўспрымаеш
вальс лірычным, танга м'ялым, то
новы сучасны танец нясе ў сабе са-
масвардженне, гордасць і ў той
жа час гарзліваю насмешку, лёг-
кую іронію. Выканаўцы падкрэслі-
ваюць гэта. Артысты балета вы-
конваюць танец зграбна, крыху
жартаўліва і прыгожа. Сярод су-
часных харэаграфічных нумароў
ёсць і «рускі». Зроблены на кла-
січнай аснове, ён увесёлы — як ажыў-
шая цацка. Яго ўспрымаеш як та-
нец-сувенір, бліскуча выкананы
Л. Калечыц і кардэбалетам.

Ёсць у балета і танцы-ілюстрацыі,
якія дапамагаюць раскрыць стан ге-
роя, выявіць яго думкі, пачуцці. Рас-
каз Веры аб сваім захваленні кіно, аб
дзіцым успрыманні яго суправа-
джае дыяспендэ, які выконвае панан.
Апраданы музыкой і ўпамінаем аб
намане ў песні гераніі, ядрэна па-
стаўлены і выкананы, ён, на маю дум-
ку, увогуле не зусім стасуецца з
драматургіяй спектакля і нічым не
ўзбагачае яго.

Вакальны дуэт Сені і Марыны
суправаджаецца балетным дуэтам
«Карыда», які выконвалі Г. Шы-
лянкова з В. Карулісам і В. Стад-
нік з А. Казінцом. Танец ідзе як
бы другім планам. Ён заснаван на
матывах іспанскага народнага тан-
ца, і кожны рух дэманструе гор-
дасць, смеласць. Гэта паэма аб
каханні адкрытым, максімальна
выразным у сваіх праўленнях.
Аб'яднаны з дуэтам, танец стано-
віцца сімвалам моцных і прыго-
жых узаемаадносін.

Удалы і чыста класічны, мяккі,
блакітны (і па каларовым афарм-
ленні, і па настроі) дуэт «Неба»,
які суправаджае арлю Валодзі. У
ім апраўдана і асэнсавана кожная
поза і падтрымка. Усё пранізана
далікатнасцю, чуласцю, узаема-
разуменнем і чысцінёй пачуццяў.
Дуэт, зліваючыся з марамі героя,
дапаўняе, паглыбляе і пластычна
выяўляе іх. Тэхнічна выкананы на
добрам прафесійным узроўні, танец
узбагачаны яркай эмацыянальнасцю
выканаўцы Л. Калечыц. Хаце-
лася б паказаць толькі В. Карулі-
су большай пранікнёнасці, выраз-
насці ў раскрыцці ўнутранага ста-
ну яго героя.

У харэаграфічных нумарах спек-
такля занята амаль уся танцавальная
група. Пераважна — артыстычная
моладзь. Яна яшчэ ў стаўленні,
яшчэ шукае, як кажучы, слабе, выпра-
цоўвае стыль і манеру выканання,
замацоўвае ўзаемаразуменне паміж
саламі і масоўнай. Трэба сказаць,
што робіцца гэта старанна, з пачу-
цём адказнасці за кожны выхад на
сцэну.

ПРЭМЕРА адбылася, але рабо-
та працягваецца. Ідзе яна не толькі
ў плане ўдасканалення тэхнікі,
але і ў напрамку большага выяў-
лення акцёрскага майстэрства,
большай вобразнасці выканання.
Таму, калі глядачы першых спек-
такляў адчувалі напружанне, хва-
ляванне, радасць выканаўцаў, то ў
далейшым, трэба меркаваць, мы
ўбачым адточанасць і заверша-
насць кожнага нумара.

Праўда, ніяка адточанасць
асобных нумароў не вызваляе рэ-
жысуру ад абавязку дакладна
«манціраваць» харэаграфію з дра-
матычнымі момантамі і вакальнымі
эпізодамі. Пакуль што арганіч-
насці ў «мантажы» спектакля
«Увага, здымка!» няма. Мабыць,
таму многія з нас успрымаюць ба-
летную частку як ілюстрацыйны
дадатак да дзеі, апладзіруюць та-
нцоўшчыкам за іх умельства і патх-
ненне «наогул», без трывалай су-
вязі з драматургіяй твора.

Э. МАРОЗ.

ЛЕПШЫ Ў РАЁНЕ

Адночы ў праўленне калгаса «Дружба» Пастаўскага раёна зайшла дзяўчына. Прывіталася, назвалася:

— Прывітаная да вас загадчыкам дома культуры.

Гэта ўзаадавала ўсіх: нарэшце ў калгасе будзе свой спецыяліст на культурнай ніве.

Пачалі бліжэй знаёміцца. Таццяна Мінькова расказала, што працавала загадчыцай клуба ў саўгасе «Старадворскі» і заочна вучыцца ў Магілёўскай культасветвышчылішчы.

Дзяўчыну ўладкавалі з жыллём, а на другі дзень яна адразу ўзялася за справу. Наперш абгаварыла з камсамольскім сакратаром, хто з юнакоў і дзяўчат можа выступаць на сцэне: спяваць, танцаваць. Такой моладзі знайшлося многа.

— Давайце збяром усіх разам, пагутарым, — прапанавала Таццяна.

Сустрэчу прызначылі на вечар. Калі ўсе сабраліся, Таццяна ўключыла магнітафон. Палілася задушэўная мелодыя песні «Пракаці нас, Пятруша, на трактары». Скончылася песня. Таццяна спытала:

— Запомнілі мелодыю?

— Маўчалі.

— Нічога. Давайце ўсе разам, — і першай зацягнула песню.

Яна ўважліва прыслухоўвалася, як хто пье, у каго які голас. Так пачаў складацца калектыў мастацкай самадзейнасці. Укамплектавалі тэатральную групу, якую ўзначаліў Баляслаў Кліпа. Знайшліся аматары мастацкага чытанья. Доўга не ладзілася з драмгурткам. Не маглі падабраць кіраўніка. Звернуліся за парадзі да старэйшых выканкома сельскага Савета Галіны Уладзіміраўны Грынько. Яна ўважліва выслухала Таццяну.

— Есць у нас на прыкмеце адзін чалавек. Некалі ён актыўна ўдзельнічаў у мастацкай самадзейнасці. Быў аўтарам многіх сатырычных сцэнак і вершаў на мясцовыя тэмы. Гэта настаўнік Іван Ракавецкі.

Запросілі яго, пагутарылі, папрасілі дапамагчы.

— Раз трэба, дык трэба, — згадзіўся ён.

Удзельніцай драмгуртка стала і яго жонка Юлія. У калектыў мастацкай самадзейнасці пачалі ўваходзіць цэлыя сям'і: Данат Мацура з жонкай Святланай, браты Барыс, Іван і Якуб Гімбіцкі і іншыя.

Склалі праграму. Першы канцэрт рашылі даць на першмайскія свята. Часу заставалася мала, і рэпетыцыі праводзілі кожны вечар.

Канцэрт прайшоў добра.

— Даўненька не было ў нас такога. Малайцы, — дзівіліся сваімі думкамі глядачы. Неўзабаве сумесна з саветам дома культуры і камсамольскім актывам клубнікі падрыхтавалі і правялі маладзёжны дыспут на тэму: «Якім павінен быць сапраўдны сябро, таварыш». Дыспут закрэпіў многіх юнакоў і дзяўчат за жывое.

А потым вечары наладжваліся сістэматычна: «Чым прыгожы чалавек», «Гонар і сумленне хлебараба», «Шчодрая зямля ў добрых гаспадароў». Арганізавалі ўрачыстыя провады юнакоў ў армію, сустрэчы з вэтэранамі партыі і Вялікай Айчыннай вайны. Словам, у клубе стала заўсёды поўна людзей. Ён стаў дэсным.

З дапамогай партыйнай арганізацыі склалі шырокі актыў калгаснікаў. На парадку дня адно пытанне: якім хочацца бачыць свой дом культуры. Прапаноў было многа. Але ўсе сышліся на тым, што клуб ужо малы — не павярнуцца.

— Будзем будаваць новы, сучасны дом культуры, — адказаў старшыня калгаса А. Друзін.

Рашылі будаваць сваімі сіламі. Акрамя будаўнічай брыгады, на будоўлю прыходзілі моладзь, калгаснікі. За сем месяцаў вырас прасторны дом культуры з глядзельнай залай на 320 месц, бібліятэкай, чытальняй, пакоямі для гуртоў мастацкай самадзейнасці. Сюды ідуць, каб адпачыць пасля напружанай працы, паслухаць канцэрт, абмеркаваць новую кнігу, сыграць у шахматы або шашкі. Створана агітбрыгада, якая выезджае ў суседнія калгасы. Калектыў мастацкай самадзейнасці даў канцэрт у літоўскім калгасе, землі якога мяжуе з зямлямі калгаса «Дружба». І нездарма гэты сельскі дом культуры — лепшы ў раёне.

Уладзімір РАБЦАЎ.

У АРТЫКУЛЕ «На рынку і вакол рынку» («Літаратура і мастацтва» за 26 мая г. г.) ўзнята надзвычайная праблема. Сапраўды, рынак — гэта месца, дзе сутыкаюцца інтарэсы тысяч людзей. У сваім допісе мне хочацца паглядзець на ўсю гэтую справу трохі з іншага боку (я разумею, што аўтар не мог усяго ахапіць).

Наш слухач рынак — адзін з буйнейшых у рэспубліцы. З Нясвіжскага раёна вязуць да нас раннюю гародніну, расаду. З Салігорскага і Капыль-

не — тысяча, а яшчэ набываюць спецадзеньні, вываз смецця... Застаецца 4—5 тысяч.

— Мы неяк паспрабавалі заключыць дагавор з камбінатам бытавых паслуг, — расказвае Васіль Сымонавіч, — каб ён добраўпарадкаваў тэрыторыю рынку. Аказалася, што ўсяго нашага гадавога прыбытку не хопіць для разліку. Таму мы адмовіліся ад яго паслуг. Адным словам, цяжка. Закупілі ў Грузіі 20 камплектаў сталаў на 480 гандлёвых месц. Кошт гэтага абсталявання — 22,5

даў мне «Стаўкі разавога збору і платы за паслугі на калгасных рынках Мінскай вобласці», зацверджаныя рашэннем Мінскага аблвыканкома 11 гадоў назад. Чытаю: «Разавы збор (за дзень гандлю) 1. Пры гандлі з машын — адзін рубель». Узнікае роўнае пытанне: А чым гандлююць з машын? Хто гандлюе з машын? Адна справа, калі з машын гандлюе саўгас ці калгас. Іншая справа, калі прыватная асоба. Далей. Адна справа, калі з машын прадаюць сена, іншая, калі раннюю капусту ці гур-

гандляр прывёз 2—3 мільёны радзкі і прадае па 30 капеек за пучок. У кожным мяху яго 25—30 кілаграмаў. У сярэднім у яго радзкі пойдзе па 1 рублі 50 капеек. Мінімум выручкі — 120 рублёў, Але ж і з гэтага гандляра бяруць усяго 20 капеек. Між тым, трэба з яго браць мінімум 1 рубель 20 капеек...

Вось крыніцы прыбыткаў рынку. Вось спосаб кантролю рублём за дробным таваравытворцам.

Далей. Пункт 4. «Пры продажы буйнай рагатай жывёлы з кожнай галавы — 50 кап». Зноў, як бачыце, недыферэнцыраваны падыход да гандляра. 50 капеек можна і трэба браць з той галавы жывёлы, якую гаспадару не ўдалося прадаць. Калі ж купля-продаж адбыліся і за карову прадавец узяў недзе 700 рублёў, то не будзе накладна, калі адзін працэнт ад гэтай сумы (7 руб.) паступіць у касу рынку. Пры куплі-продажы каровы амаль заўсёды п'юць магарыч. Гэта мінімум 3—5 рублёў. Рынак жа ад гэтай буйнай гандлёвай аперацыі атрымае ўсяго 50 капеек. Ці не зноў гэта тая самая «фіга на талерцы»?

Мусіць, прыкладаў хопіць.

Вывад. З аднаго боку — мільёныя абароты, з другога — кропля ў моры — 20 тысяч рублёў даходаў слускага рынку за год, якіх ледзь хапае на зарплату работнікам і на неадкладныя гаспадарчыя патрэбы. З аднаго боку — гібкасьць прыватнікаў, з другога — бюракратычны падыход да справы.

І апошняе. Сацыялізм — гэта ўлік і кантроль. На слухачам рынку пакуль што ўліку няма. Прыкра, але факт. Пад шылдай калгаснага рынку гаспадарыць прыватнік. Дырэктар жа рынку з яго добрымі намерамі авалодаць гэтай стыхіяй пакуль што выглядае Дон-Кіхотам, які змагаецца з ветракам.

Р. РОДЧАНКА, настаўнік.

г. Слуцк.

ЯШЧЭ АБ РЫНКУ

скага — пераважна парасят. Старадарожскі раён — ягады і грыбы. Са Стаўбцоўскага і Баранавіцкага раёнаў да нас едуць прадаць насенне. Апроч таго, з Украіны і Малдавіі прывозяць раннюю гародніну, садавіну, памідоры.

Неяк з дырэктарам рынку Васілём Сымонавічам Ганчаровым мы падлічалі сярэдні дзённы грашовы абарот. Улік, на жаль, такі не вядзецца, але мы паспрабавалі падлічыць. У базарныя дні на Слуцкім рынку прадаецца да 100—130 кароў, 1500—2000 парасят, да гэтага дадаць ялавічыну, гусей, качак, курэй, трысоў, яіні, бульбу, зерне, садавіну, малочныя прадукты. У нядзелю сюды прыязджае да 50 машын з прагтаварамі, акрамя таго на рынку працуюць трыццаць стацыянаўных кірам. Карацей кажучы, рынак — буйнейшы гандлёвы цэнтр Слуцка з грашовым абаротам у базарныя дні ў некалькі мільёнаў рублёў. Гадавы прыбытак рынку складае ўсяго 20 тысяч рублёў. Такім чынам, з многіх мільёнаў рынку перападаюць мізэрныя сродкі.

Я пацінаўся ў дырэктара выдаткамі яго ўстановаў. Зарплата — 12—13 тысяч, рамонт і кляймен-

тысячы рублёў. Грошы з нас знілі праз інкасу і з 5 мая сядзім на пратэрміноўцы. Гарсавет прыняў рашэнне аказаць нам дапамогу (40 тыс. рублёў) на долевых пачатках, але арганізацыі неахвотна даюць грошы. Цукровы завод, напрыклад, згодна з гэтым рашэннем, павінен быў даць на добраўпарадкаванне рынку некалькі тысяч рублёў, але не дае. А райвыканком наогул аднекваецца. Маўляў, вы — гарадская арганізацыя.

Я сказаў дырэктару, што разумею таварышаў, якія неахвотна даюць грошы для рынку. Сапраўды, на 90—95 працэнтаў ён прыватны. З другога боку, калгасны рынак — сацыялістычная арганізацыя і яе трэба падтрымаць і маральна, і эканамічна. Але...

Заглянем у гісторыю. У далёкія часы, наколькі мне вядома, гандляр пакідаў у гандлёвым горадзе не толькі грошы (гандлёвую пошліну). Той, хто ехаў з возам, павінен быў яшчэ прывезці камень для патрэб горада. Такі гандаль прыносіў карысць гораду. А сёння рынак вязе грошы з горада.

— З чаго складаюцца прыбыткі рынку? — спытаў я дырэктара.

Замест адказу ён па-

кі. «Стаўкі» гэтага не прадугледжваюць. Возьмем такі выпадак. Нехта (прыватная асоба) прывёз на машыне 2,5 тоны капусты. Прадае па 50 капеек за кіло. За свой тавар ён возьме 1250 рублёў. Рынку ж, чытай — дзяржаве, грамадству — застаецца рубель. Адрозніе ўсплываюць словы Кандрата Крапівы: «Вось узорчык фігі. Фігі на талерцы». На добры лад з гэтага прыватніка трэба ўзяць мінімум адзін працэнт ад яго выручкі, інакш кажучы 12 рублёў 50 капеек. А бяруць жа ўсяго рубель! Так і на зарплату работнікам рынку не збрэш. А між тым рынак можа і павінен даваць вялікі прыбытак гораду (мясцоваму бюджэту) і дзяржаве.

Чытаем далей: «Прадаж з вазоў — 50 капеек». Зноў, глядзячы, хто і што прадае. Пункт 3. «Пры продажы з рук, з зямлі, з латкоў, з кашоў, з ручных цяляжак, са сталаў 1 г. д. — 20 кап». Зноў дылема. Адна справа, калі цётка прынесла ў кашы кілаграм масла, два — тры сыры, два — тры дзесяткі яек 1 г. д. Уся яе выручка будзе 10—15 рублёў. У гэтым выпадку больш як 20 капеек з яе браць нельга. Іншая справа, калі

Я ПРАЦУЮ Ў «ПЕРАСОЎЦЫ»

Мікрараён Чыжоўка — адзін з буйнейшых жылых масіваў сталіцы. У ім жыве каля 70 тысяч жыхароў.

Але ў гэтым вялікім мікрараёне пакуль што няма дзяржаўнай бібліятэкі, ёсць толькі невялікія бібліятэкі ў школах, пры домакіраўніцтвах №№ 28, 32 і 39.

Попыт на кнігу вельмі вялікі. І задаволены яго гэтыя бібліятэкі не могуць.

Добрую ініцыятыву праявіў калектыў дзіцячай бібліятэкі № 7 (загадчыца В. Аляшкевіч), якая вырашыла арганізаваць у новым мікрараёне свае бібліятэкі-перасоўкі на грамадскіх асновах.

Другі год я працую ў такой бібліятэцы. Наша перасоўка працуе чатыры разы ў тыдзень, мае больш 300 чыта-

чоў. Сіламі чытачоў ужо сабрана больш 500 кніг для папаўнення кніжнага фонду. Мы выпускаем плакаты, альбомы, лозунгі.

К Новаму году аформілі насенную газету. Кнігамі нашай бібліятэкі-перасоўкі карыстаюцца таксама рабочыя Камскага аўтамабільнага завода, якія вучацца ў Мінску і жывуць у інтэрнаце ў мікрараёне Чыжоўка-2.

Дзіцячая бібліятэка арганізавала яшчэ адну бібліятэку-перасоўку пры домакіраўніцтве № 39 у піянерскім пакоі домакіраўніцтва.

Ініцыятыва мінскай дзіцячай бібліятэкі № 7 па стварэнні ў новых мікрараёнах бібліятэк-перасоўкаў, якія працуюць на грамадскіх асновах, на мой погляд — новая, цікавая форма работы з чытачом.

К. КАРОЛЬ, пенсіонер.

РАДКІ З ПІСЕМ

Адбылася сустрэча работнікаў Гродзенскага абласнога тэатра і будаўнікоў траста № 11.

Народны артыст БССР Я. Кімберг расказаў будаўнікам аб сваёй рабоце над вобразамі Маркса ў п'есе «Дачка Расіі» і У. І. Леніна ў драме «Паміж ліфцімі».

Артысты тэатра былі таксама гасцямі ў Гродзенскім політэхнічным тэхнікуме і ў гарадскім аддзеле міліцыі.

Ул. Даймін.

Пухавіцкі народны тэатр пад-

рыхтаваў камедыю Л. Зорына «Мужчына і жанчына». Паставіла спектакль дыпламантка Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута Л. Малчанавая.

Спектакль — дыпломная работа Л. Малчанавой — атрымаў высокую ацэнку членаў прыёмнай камісіі.

М. Шмарлоўскі.

Вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы, адбыўся ў Доме культуры «Маладзечнасельбуд». Пляменніца народнага паэта Я. Раманоўскага падарыла дому культуры партрэт народнага песняра.

М. Лазар.

МЕТОДЫКА — СЯЛУ

Добрушская раённая бібліятэка стала сапраўдным арганізацыйна-метадычным цэнтрам для сельскіх бібліятэк. Тут ёсць алфавітны і сістэматычны каталогі, картатэка газетна-часопісных артыкулаў і розныя тэматычныя картатэкі. Каталогі адрэдагаваны і пастаянна папаўняюцца. Толькі за мінулы год яны павялічыліся на шэсць тысяч картак. Чытачам выдадзена шмат пісьмовых даведак.

У чытальнай зале ў дапамогу работнікам сельскіх бібліятэк адкрыты метадычны куток, дзе можна знайсці ўсё, што патрэбна для іх практычнай работы. Апрача гэтага, у бібліятэцы рэгулярна праводзяцца вытворчыя нарады і семінары работнікаў сельскіх бібліятэк. Работнікі раёнай бібліятэкі нярэдка выезджаюць у вёскі і на месцы, аказваюць дапамогу сваім калегам.

Добрушская раённая бібліятэка лічыцца адной з лепшых на Гомельшчыне. Яна ўзнагароджана двума дыпламамі Міністэрства культуры БССР і рэспубліканскага камітэта прафсаюза.

А. КУРЛОВІЧ, адказны сакратар Добрушскай раёнай газеты «Лені».

ПРЫНЯТЫ Ў САЮЗ АРХІТЭКТАРАЎ

МАЛЕВІЧ Юрый Мікалаевіч. Нарадзіўся ў 1937 годзе ў Мінску. У 1961 г. скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе галоўным архітэктарам праектаў у Барысаўскай майстэрні Мінскага абласнога філіяла Белдзяржпраекта.

Аўтар праектаў жылых дамоў, бібліятэкі на 500 тысяч тамоў, індустрыяльнага тэхнікума ў Барысаве, мікрараёнаў у Барысаве, Слуцку, Чэрвені, Вілейцы, інтэрната ў Веразіно.

МЕЛЬЦЭР Уладзімір Юрэвіч. Нарадзіўся ў 1956 г. скончыў Беларускае сельскагаспадарчую акадэмію. Працуе старшым архітэктарам у Магілёўскім філіяле інстытута Белдзяржпраект. Аўтар праектаў

планіроўкі саўгаса «Баронькі», «Забычанне», «Браці», «40 год Кастрычніка», «Саматэвічы» Магілёўскай вобласці, жыццёлагадоўчых комплексаў у калгасах і саўгасах.

СІРГЕЙ Спргей Лухавіч. Нарадзіўся ў 1939 годзе ў Горакіім раёне. У 1963 г. скончыў Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію. Працуе кіраўніком групы ў Магілёўскім філіяле Белдзяржпраекта. Аўтар праектаў плавіроўкі саўгасаў «Халмянскі», «Палужскі», «Дружэба», «Ударнік», «Перамога», «Пісараўшчына», комплексаў вытворчых памяшканняў у саўгасах і калгасах Магілёўскай вобласці.

ПАТАЕУ Георгій Аляксандравіч. Нарадзіўся ў 1944 годзе ў Мінску. У 1967 г. скончыў Беларускі політэхнічны інстытут і аспірантуру пры інстытуце. Працуе асістэнтам кафедры горадабудаўніцтва Беларускага політэхнічнага інстытута. Аўтар праектаў плавіроўкі саўгасаў і калгасаў у Мінскай вобласці.

СЕРАПІАН Шата Аваніевіч. Нарадзіўся ў 1939 годзе ў Абхазскай АССР. У 1967 г. скончыў мастацкі інстытут імя Рэзіна ў Ленінградзе. Працуе кіраўніком групы ў інстытуце Мінскпраект. Аўтар праектаў 162-кватэрага дзясціпавярховага жылога дома па вул. Іванаўскай, жылых дамоў і забудовы ўчастка на вул. Брылеўскай, жылога дома на 125 кватэр па вул. Слясарнай, пасажырскага павільёна аэра-

порта, магазіна гародні і інтэрната па вул. Аггарынай у Мінску.

СНАДСКІ Анатолій Анатольевіч. Нарадзіўся ў 1942 годзе ў Мінску. У 1965 г. скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе кіраўніком групы ў інстытуце Мінскпраект. Аўтар праектаў 12-павярховага інтэрната па вул. А. Кашавага, паталагагічнага корпусу іспітчнай бальніцы, інтэр'ераў магазінаў і грамадскіх будынкаў у Мінску.

САБАЛЕУСКІ Аляксандр Аляксандравіч. Нарадзіўся ў 1942 годзе ў Мінскім раёне. У 1968 г. скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе старшым архітэктарам у інстытуце Беларускага політэхнічнага агляду студэнтаў міжнароднага агляду студэнтаў дыпломных праектаў Саюза архітэктараў СССР. Аўтар праектаў комплексу праектных інстытутаў па вул. Дружарскай, 16-павярховага жылога дамоў па вул. Веры Харужай у Мінску.

ТКАЧОУ Віктар Іванавіч. Нарадзіўся ў 1940 годзе ў Гомельскім раёне. У 1968 г. скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе старшым архітэктарам у інстытуце Белгіпрахарцпром. Аўтар праектаў прадпрыемстваў харчовай прамысловасці ў Яраслаўлі, Казані, Шостцы, рэканструкцыі Баўрубскага мясакамбіната і малочных заводаў у Брэсце і Магілёве.

ТРАФІМЧУК Алег Аляксандравіч. Нарадзіўся ў 1941 годзе ў Мінску. У 1968 г. скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе намеснікам начальніка Упраўлення па будаўніцтве і архітэктуры Мінскай вобласці. Прымаў удзел у распрацоўцы праекта забудовы цэнтральнай плошчы калгаса «Прагрэс» Гродзенскай вобласці, цэнтраў калгасаў імя Дзяржынскага Слуцкага раёна і імя Калініна Нясвіжскага раёна, раду грамадскіх будынкаў у Маладзечне.

ШУБІНА Вольга Віктараўна. Нарадзілася ў 1941 годзе ў Кемераўскай вобласці. У 1966 г. скончыла Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе старшым архітэктарам у інстытуце Мінскпраект. Аўтар праектаў рэканструкцыі вуліцы Я. Кашавага ў Мінску, праектаў базы ў парку імя Горкага, Дома літаратараў у Мінску.

ЮРКЕУСКАЯ Ансана Алягердаўна. Нарадзілася ў 1940 годзе ў Мінску. У 1963 г. скончыла Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе старшым архітэктарам у Мінскім абласным філіяле інстытута Белдзяржпраект. Аўтар праектаў генеральнага плана Веразіно, мікрараёнаў № 9 і № 8 у Салігорску, мікрараёна № 1 па вул. Гагарына ў Варысаве, рабочага павільёна Гагава Мінскага раёна.

НА КАФЕДРЫ спецаў Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага ўстанавілася добрая традыцыя рэгулярна праводзіць канцэрты выкладчыкаў. Сёлетні навучальны год завяршыўся сольным канцэртам старшага выкладчыка Г. Генінай, Лартыю фартэпіяна выканала в. а. дацэнта кафедры канцэртмайстарскага майстэрства кансерваторыі Э. Тырманд.

Хвалюючае ўражанне пакідае «Пярсцёнак» Рахманінава—рэдка прыклад звароту кампазітара да жанру балады. Выканаўцы здолелі правільна адчуць і данесці да слухачоў яе ўнутраны драматызм. Дарэчы, у адкрытым канцэрце «Пярсцёнак» мы пачулі ў Мінску ўпершыню.

Эмацыянальная адкрытасць лірыкі Чайкоўскага і Рахманінава аказаліся блізкамі спявачцы, хоць часамі яе можна было папракнуць за некаторыя дынамічныя перабольшанні, фарсіроўку гуку ў верхнім рэгістры (ра-

МУЗЫКА, МУЗЫКАНТЫ

...І—АРТЫСТЫЧНАСЦЬ

моладзь, не толькі з папулярнымі, але і малавядомымі творамі класічнай і сучаснай музыкі. Пазнавальную каштоўнасць такога канцэрта цяжка перацаніць. Натуральна, што інтэрпрэтацыя твораў, якія яшчэ не «на слыху» і не маюць трывалых выканаўчых традыцый, патрабуе ад музыкантаў асаблівай удумлівасці і пранікнення ў стыль і характар музыкі.

Голасу Г. Генінай уласцівы трапятлівасць гучання, цёплы тэмбр. Фразіроўка яе вызначаецца эмацыянальнай свабодай, гібкасцю і рухомасцю, дыкцыя чоткая і выразная. Праўдзіва і шырока раскрывае спявачка складаную гаму чалавечых перажыванняў і пачуццяў вакальнай лірыкі Чайкоўскага і Рахманінава. Ёй аднолькава добра ўдаюцца як усхваляваны драматызм, так і пяшчотны смак пейзажнай лірыкі...

Спявачка добра перадае суровую прыгажосць і лаканізм народных песень Равеля («Італьянская» і «Іспанская»), тонка раскрывае ўсе адценні і інтанацыі жывой чалавечай гаворкі (песня «Нікалета»).

Г. Геніна знаёмая нам і як выканаўца многіх вакальных твораў беларускіх кампазітараў. З вялікай цікавасцю былі сусстрэты дзве песні Тырманд. Адна з іх «Нашто» (словы М. Танка), лірыка-апалядальная, прагучала ўпершыню.

Поспеху канцэрта сядзейнічала высокая ансамблевая культура выканаўцаў. Спявачка і піяністка не толькі па-артыстычнаму адчуваюць адна адну, яны знаходзяць агульную мову ў самім прачытанні тэксту (дарэчы, вельмі строгім і дэкладным), у раскрыцці стылявых асаблівасцей музыкі.

Шкада, што такія канцэрты абмяжоўваюцца рамкамі навучальных устаноў. Камерная вакальная лірыка, адзін з самых шчырных і даступных відаў музыкальнага мастацтва, павінна больш шырока ўваходзіць у наша жыццё, гучаць часцей на вялікай канцэртнай эстрадзе.

Н. КАЛЕСНІКАВА.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Напярэдадні летніх гастролёў Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра ў Іванаве калектыв паказаў сваю новую работу—спектакль па п'есе Ю. Эдліса «Чэрвень, пачатак лета». Рэжысёр заслужаны артыст БССР А. Раеўскі, мастак В. Гардзінаў.

ВІЦЕБСКАЕ МУЗЫЧНАЕ ВУЧЫЛІШЧА

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ НАВУЧЭНЦАУ НА 1972/73 НАВУЧАЛЬНЫ ГОД НА ДЗЕННАЕ І ЗАВОЧНАЕ АДДЗЯЛЕННІ ПА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯХ:

1. Фартэпіяна.
  2. Струнныя інструменты (скрыпка, віяланчэль, альт, кантрабас).
  3. Народныя інструменты (балі, анардзон, домра, цымбалы, балалайна, гітара).
  4. Духавыя інструменты (флейта, фагот, габой, кларнет, труба, туба, валторна, трамбон, ударныя інструменты).
  5. Харавое дырыжыраванне.
  6. Спевы (толькі на дзённае аддзяленне).
  7. Тэорыя музыкі (толькі на дзённае аддзяленне).
- Вучылішча рыхтуе выкладчыкаў дзіцячых музычных школ, артыстаў аркестра і хору, кіраўнікоў самадзейнага духавага аркестра, аркестра народных інструментаў, дырыжораў хору, выкладчыкаў спеваў у агульнаадукацыйнай школе.
- Ва вучылішча прымаюцца грамадзяне абодвух полаў да 30-гадовага ўзросту—на дзённае аддзяленне, на навучанне без адрыву ад вытворчасці—без абмежавання ўзросту, якія паспяхова здадуць уступныя экзамены.
- На дзённае і завочнае аддзяленні прыём на базе няпоўнай сярэдняй і сярэдняй школы.
- Па спецыяльнасці спевы прыём з 17-гадовага ўзросту.
- На завочнае аддзяленне прымаюцца толькі асобы, якія працуюць па спецыяльнасці.
- Завая аб прыёме падаюцца на імя дырэктара вучылішча з указаннем выбранай спецыяльнасці.
- Да заявы прыкладаюцца: дакумент аб адукацыі (арыгінал), медыцынскія даведкі (форма 286), 4 фатаграфіі (здымкі без галаўнога ўбору, памер 3×4 см).
- Асобы, якія паступаюць на завочнае аддзяленне, а таксама на дзённае аддзяленне, і маюць стаж прантычнай работы не менш двух гадоў, пры падачы заявы прад'яўляюць выпіску з працоўнай кніжкі, завераную кіраўніком прадпрыемства або ўстановы, калгаснікі—выпіску з калгаснай кніжкі, завераную праўленнем калгаса.
- Пасведчанне аб нараджэнні або пашпарт, ваенны білет або прыліснае пасведчанне (для ваеннаабавязаных і асоб прызыўнога ўзросту) прад'яўляюцца асабіста.
- Прыём залу на дзённае і завочнае аддзяленні — з 1 па 30 чэрвеня.
- Уступныя экзамены на дзённае і завочнае аддзяленні—з 1 па 20 ліпеня.
- Паступаючыя ў вучылішча на базе няпоўнай сярэдняй школы здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, сальфеджыю, музыкальнай грамаце, рускай мове (дыктант), рускай мове і літаратуры (вусна):
- на базе сярэдняй школы—па спецыяльнасці, сальфеджыю, музыкальнай грамаце, рускай мове і літаратуры (сачыненне), гісторыі СССР (вусна).
- Кансультацыі для паступаючых з 26 чэрвеня.
- ЯЗЫКА НА ЭКЗАМЕНАХ ПА ВЫКЛІКУ ВУЧЫЛІШЧА.
- Навучэнцы забяспечваюцца стыпендыяй на агульных падставах.
- Адрас вучылішча: г. ВІЦЕБСК, САВЕЦКАЯ, 23-а.

ВЕЧАР ПАЧАТКОЎЦАЎ

Нядаўна па ініцыятыве Мінскага абкома камсамола і абласной бібліятэкі імя Пушкіна ў Стаўбцоўскім раённым доме культуры адбыўся літаратурны вечар пэстаў-пачаткоўцаў.

Вечар адкрыў рэдактар Стаўбцоўскага раённай газеты «Прамень» Ч. Петрашэвіч. Свае вершы прачыталі студэнты БДУ імя У. І. Леніна Ніна Супрун, Люд-

міла Забалоцкая, Валерыя Дранчук, Мікола Камароўскі і Мікола Дзямідовіч, малодшы рэдактар выдавецтва «Народная асвета» Яўген Хвалеі, загадчык аддзела Беларускай і краязнаўчай літаратуры Мінскай абласной бібліятэкі імя Пушкіна Аляксей Камароўскі.

РАНЦІОН загадчыку нашай установы пазваніў загадчык вышэйшай установы.

— Ёсць у нас думка ўзнагародзіць кагосьці з вашых работнікаў граматай. Абмяркуйце там у сябе, каго, і дайце нам дастойную кандыдатуру.

Загадчык адразу ж склі-

ўжо разыходзіцца, але загадчык нечакана аб'явіў:

— Даю самаадвод... Падумайце аб іншай кандыдатуры.

Загадчык, па сакрэту кажучы, вельмі хацеў атрымаць грамату, але ведаў, што там, у вышэйшай установе, могуць сказаць: «Анатоль Пятровіч, вас

лей шанцаў заняць пасаду нама, калі той пойдзе на пенсію.

— Ну, дык каго? — спытаў загадчык.

— Толькі вам належыць узнагарода, — ужо больш актыўна загаманілі ўсе.

— Ну, добра, — усмінуўся задаволены загадчык, — давайце яшчэ падумаем і вырашым гэта ў рабочым парадку. У каго з'явіцца добрая думка, заходзьце да канца работы.

Разышліся. А праз некаторы час пачалося кароткае закрытае абмеркаванне. Да загадчыка пачалі заходзіць паасобку працаўнікі са сваімі прапановамі.

— Анатоль Пятровіч, лічу, што толькі ваша кандыдатура заслугоўвае на прадстаўленне. — сказаў Сямён Сямёнавіч, праціснуўшы праз прыадчыненыя дзверы. — Але калі ўжо вы канчаткова адмовіцеся, то... каго хочаце. Але не Антона Паўлавіча... Каб вы пачулі, што ён вярзе на вас. Брыдка слухаць.

— Што? — падняў бровы загадчык.

— Прабацце, мне непрыемна паўтараць. Усё ж скажу. Антон Паўлавіч называе вас кар'ерыстам...

Праз мінут дзесяць, калі выйшаў Сямён Сямёнавіч, зайшоў, аглядаючыся, Антон Паўлавіч. Ён такса-

ма, зразумела, толькі за кандыдатуру загадчыка. Але ўжо калі ён не хоча прыняць гэту заслужаную ўзнагароду, то ні ў якім разе нельга дапусціць, каб у заслужаных апынуўся Сямён Сямёнавіч.

— Ён вельмі вялікай думкі аб сабе, а вас лічыць, прабацце, бяздарным...

Потым заходзілі Іван Сідаравіч і Сідар Іванавіч, Пётр Пятровіч і Яўген Адамавіч...

У канцы дня зноў пазваніў загадчык з вышэйшай установы.

— Ну, вылучылі кандыдатуру?

— Ды пакуль што няма дастойнай, — адказаў загадчык нашай установы. — Ён спадзяваўся, што голас у трубцы здзівіцца: «Як так, а Анатоль Пятровіч, — ці ж не дастойная кандыдатура?».

І тады ён будзе мець магчымасць сціпла адказаць: «Ды ўсё так лічыць, але я даў самаадвод».

У трубцы, аднак, пачулася іншае:

— Ну, як няма, дык няма. — І затым «пі-пі-пі...»

Усе разышліся ў той дзень з работы задаволены. Толькі загадчык доўга сядзеў сумны за сталом, пацраючы пальцам вуха, у якім усё яшчэ гудзела: «пі-пі-пі...»

Мімаходзь

Я. САДОУСКИ

Каб вывесці махляра на чыстую ваду, вады не трэба.

Аварыйная машына часцей за іншыя трапляла ў аварыю.

Кніжка выйшла... ў тыраж.

Ці не крыўдна — пасажыры ўспамінаюць машыніста толькі ў час штуршка.

Бясцэнны акцёр.

Часам, каб утрымацца на нагах, трэба ўзяць сябе ў рукі.

С. ШЫКУН

Нават у прэсценка знаходзіў канец.

Метэаролагі праспалі па... году.

Махнуў на поўнач... рукой.

План не выканалі, а даканалі.

Так умеў выкручвацца, што нават пад дажджом заставаўся сухі.

Пэст-пачатковец сеў бы на Пегаса, каб хто падсадзіў.

Мост быў развезены.

М. ШЛЯФЕР

Зашматсерыйны фільм.

Мал. Д. МІХЛЕЕВА.

ПІ-ПІ-ПІ...

каў усіх і аб'явіў, які напатаў нас гонар. Толькі ён скончыў, і адразу ж падняўся намеснік:

— Тут і размовы быць не можа. Ёсць у нас адна дастойная кандыдатура: наш загадчык Анатоль Пятровіч. — Намеснік добра ведаў, што яго кандыдатура ўсё роўна адпадае: зусім нядаўна ён атрымаў суровую вымову. Яго ледзь не знялі з пасады, але панкадавалі, далі магчымасць дацягнуць да пенсіі.

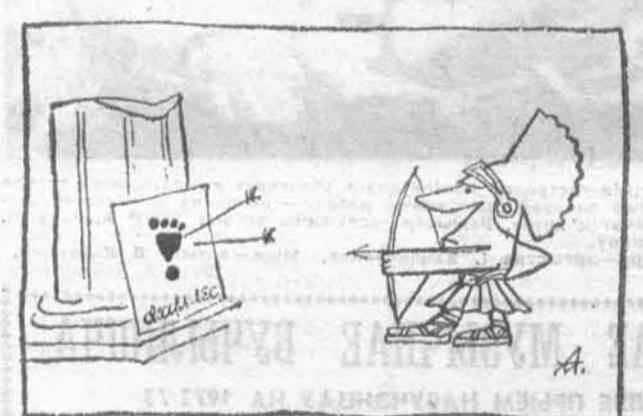
Ніхто, зразумела, пасля прапановы намесніка не адважыўся назваць іншую кандыдатуру.

— Згодны, — адназалі супрацоўнікі. І хацелі

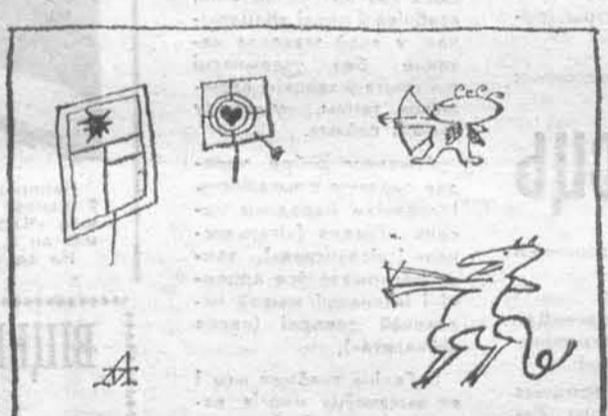
ужо тры разы адзначалі... «Лепш самому адмовіцца і гэтым заслужыць пашану ў начальства і падуладных — вось, маўляў, які наш Анатоль Пятровіч», — рашыў загадчык.

Адмаўленне загадчыка ўсіх збятэжыла. Стварылася новая сітуацыя, якая кожнага нечым кранала: калі не загадчык, дык хехта з час? Хто будзе тым дастойным?

Спачатку стараліся ўгаварыць загадчыка (што ўжо было немалой для яго ўзнагародай), а тым часам думалі: каго ж? Нікому не хацелася быць менш дастойным, да таго ж той, хто атрымае грамату, можа ў далейшым мець бо-

За тры дні да падзення Трой.

Б. ГЕРСТАН

Фіга скэйцінг

Гавораць, што гэта модна — займацца фігурным катаннем. Адалі свайго сына ў такую секцыю і мы. На першыя заняткі павяла яго цешча. Вярнулася ганарыстая і доўга ні з кім не размаўляла.

Увечары я нясмела спытаў: — Ну — як? — Што — як? — Ну, гэта, фігурнае катанне... — Гаварыў бы хоць правільна! Гэта ж від спорту імпартна, па-

англійску называецца «фіга скэйцінг». Такія рэчы трэба ведаць!

Больш я не пытаў нічога. Сын быў нейкі сумнаваты.

Потым павяла яго жонка. Вярнулася надта заклапочаная:

— Не атрымліваецца ў Пецькі «круцёлка». Сілы ў яго малавата. Яму б вітамінаў пабольш, ананасаў якіх ці што. Ды дзе так адразу іх дастанеш! Вось Аляксандр Сідаравіч свайму пастараўся б. — І яна кінула на мяне пагардлівы позірк. Пецька быў сумны і пануры.

Праз некалькі дзён на трэніроўку павёў Пецьку я. Пакуль малеча займалася, я разглядаў суседзіў. Іх вакол лёдавай пляцоўкі сабралася нямала — мамы, таты, бабулі, дзядулі... Кожны раўніва сачыў за сваім фігурыстам.

— Таварыш трэнер! — раптам

крыкнула мая суседка справа, маладая, рыжавалосая мама. — Дазвольце яму зрабіць «тулуп».

— А мае ўнучаты ўжо «кракадзіла» ўмеюць. Ды яшчэ які Хутка і да «тодаса» дабаруцца, — задумліва мармытаў дзед з пышнымі кавалерыйскімі вусамі.

— «Лібелу» давай! «Лібелу», табе кажучы! — крычаў салідны дзядзька свайму карапузу год сямі.

Я адчуваў сябе, як чалавек, што не ўмее трымаць відэлец і нож, а патрапіў на абед да парыжскага арыстакрата. Нечакана хехта мяне пацігнуў за рукаў.

— Звярніце ўвагу, — сказала мне таўстая жанчына, у якой я пазнаў прадаўшчыцу нашага магазіна «Гародніна», — якая складаная кампазіцыя ў таго хлогчыка!

Гэта мой унук. Ён танцуе пад музыку Зупе і Легара. Як, вы не ведаеце, хто такі Зупе? Сорамна, малады чалавек!

Мне хоць скрозь зямлю праваліцца.

Дома чакалі жонка і цешча.

— Ну — як? — спытала цешча.

— Нішто сабе, толькі музыка не падыходзіць. Нейкага Супа.

— Зупе, — паправіла жонка.

— А ўвогуле, гэтае фігурнае катанне...

— Зноў! — грозна сказала цешча. — Калі ты станеш культурным чалавечкам? Гавораць табе: «фіга скэйцінг»!

І я не вытрымаў.

— Усё! Хопіць з мяне! Ніякіх болей «лібел», ніякіх Зупаў! Фігувам! І без усякага «скэйцінг»!

Сын ішчасліва ўсміхаўся.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правалення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33 24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25 адказнага сакратара — 33 44 04 аддзела літаратуры — 33-22 04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24 62, аддзела вывучэння мастацтва архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24 62 аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22 19 бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКИ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.